ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΗ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ

Διπλωματική Εργασία

ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ: ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΣΕ ΕΤΑΙΡΙΕΣ ΤΟΥ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΟΥ ΑΞΙΩΝ ΑΘΗΝΩΝ (ΧΑΑ)

του

ΜΗΤΣΑΓΓΑ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

Επιβλέπων Καθηγητής: Παπαναστασίου Ιωάννης , Αναπληρωτής Καθηγητής

Υποβλήθηκε ως απαιτούμενο για την απόκτηση του μεταπτυχιακού διπλώματος στη

Εφαρμοσμένη Λογιστική και Ελεγκτική

Σεπτέμβριος 2011

Αφιερώνεται στην οικογένεια μου,

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η παρούσα διπλωματική εργασία με τίτλο << Παραποίηση Οικονομικών Καταστάσεων : Εμπειρική διερεύνηση σε εταιρίες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών>> έγινε στα πλαίσια του μεταπτυχιακού προγράμματος Εφαρμοσμένη Λογιστική και Ελεγκτική του τμήματος Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής του Πανεπιστημίου Μακεδονίας.

Στο σημείο αυτό θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους τους καθηγητές που συμμετείχαν στο συγκεκριμένο μεταπτυχιακό πρόγραμμα για τις πολύτιμες γνώσεις που μας μετέδωσαν καθ' όλη την διάρκεια των σπουδών. Ιδιαίτερα θα ήθελα να ευχαριστήσω τον κύριο Παπαναστασίου Ιωάννη ο οποίος ως επιβλέπων καθηγητής, με βοήθησε για την ολοκλήρωση της παρούσας εργασίας.

Τέλος, ένα μεγάλο ευχαριστώ στην οικογένεια μου για την στήριξη καθ' όλη την διάρκεια των σπουδών μου.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Αντικειμενικός σκοπός της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι η διερεύνηση του φαινομένου της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων σε θεωρητικό επίπεδο καθώς και η προσπάθεια κατασκευής ενός μοντέλου για τον υπολογισμό της πιθανότητας παραποίησης ενός ομίλου χρησιμοποιώντας την Λογιστική Παλινδρόμηση μέσω του στατιστικού πακέτου SPSS 17.

Η θεωρητική διερεύνηση του φαινομένου της παραποίησης αρχικά περιλαμβάνει τον ορισμό, τα είδη, το προφίλ και τα κίνητρα της απάτης. Στη συνέχεια αναφέρονται οι πρακτικές παραποίησης με εκτενή αναφορά στην Διαχείριση Κερδών (Earnings Management). Ακόμη, ιδιαίτερη αναφορά γίνεται και στην πρόληψη, ανίχνευση και διόρθωση της απάτης. Το θεωρητικό μέρος κλείνει με την αναφορά στην ευθύνη των ορκωτών λογιστών.

Η εμπειρική έρευνα γίνεται με την χρήση της Λογιστικής Παλινδρόμησης (Logistic Regression Analysis) και αποτυπώνονται όλα τα στάδια κατασκευής του υποδείγματος πρόβλεψης της πιθανότητας παραποίησης. Για την δημιουργία του υποδείγματος χρησιμοποιήθηκαν οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις από τη περίοδο 2005-2009 εβδομήντα (70) ομίλων (35 χωρίς παραποιημένες καταστάσεις και 35 με παραποιημένες καταστάσεις) και υπολογίσαμε δέκα (10) αριθμοδείκτες. Στην συνέχεια προχωρήσαμε σε μία εφαρμογή του μοντέλου σε 60 ομίλους για το 2010. Τέλος, παραθέτουμε και αναλύουμε τα αποτελέσματα που προκύπτουν από την έρευνα.

ΑΦΙΕΡΩΣΕΙΣ. . . . . **ii**

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ. . . . . **iii**

ΠΕΡΙΛΗΨΗ. . . . . **iv**

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ. . . . . **v**

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ. . . . . **viii**

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΗΜΑΤΩΝ. . . . . **ix**

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ. . . . . **ix**

ΕΙΣΑΓΩΓΗ . . . . . **x**

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Α’ ΜΕΡΟΣ : ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

1.ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗΣ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ

1.1 Ο ορισμός της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων και της λογιστικής απάτης. 1
1.2 Τα ελεγκτικά λάθη. **3**
1.3 Τα είδη της απάτης. **5**
1.4 Το Τρίγωνο της Λογιστικής Απάτης (The Fraud triangle) **7**
1.5 Το προφίλ της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων. **10**
1.6 Παράγοντες κινδύνου της λογιστικής απάτης. **12**
1.7 Πρόδρομα γεγονότα πιθανής απάτης. **13**
1.8 Κίνητρα για Παραποίηση των Οικονομικών Καταστάσεων. **14**

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

2.ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗΣ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ

2.1 Η διαχείριση των κερδών (Earnings Management) **20**
2.1.1 Ο ορισμός της διαχείρισης των κερδών. **20**
2.1.2 Τεχνικές διαχείρισης των κερδών. **21**
2.2 Πάγια περιουσιακά στοιχεία. **23**
2.3 Κυκλοφορούν ενεργητικό. **24**

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

3. ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΤΗΣ ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗΣ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ

3.1 Η πρόληψη της απάτης. **26**
3.2 Η ανίχνευση της απάτης. **28**
3.3 Η διεύρυνση της απάτης. **28**
3.4 Η διόρθωση της απάτης. **29**
3.5 Η αλληλεπίδραση της πρόληψης, της ανίχνευσης και τις διόρθωσης της απάτη..**30**
3.6 Ο νόμος Sarbanes-Oxley. **31**

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

4. Η ΕΥΘΥΝΗ ΤΩΝ ΟΡΚΩΤΩΝ ΕΛΕΓΚΤΩΝ

4.1 Η νομική ευθύνη των ορκωτών ελεγκτών. **34**
4.1.1 Αστική ευθύνη των ελεγκτών. **35**
4.1.2 Ποινική ευθύνη των ελεγκτών. **37**
4.1.3 Πειθαρχική ευθύνη των ελεγκτών. **39**
4.2 Η ηθική ευθύνη των ελεγκτών. **40**

<u>Β' ΜΕΡΟΣ :</u> ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

5. ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΥΠΟΔΕΙΓΜΑΤΟΣ

5.1 Η μεθοδολογία κατασκευής υποδείγματος. **41**
5.2 Η μέθοδος της λογιστικής παλινδρόμησης. **43**
5.3 Έλεγχος στατιστικής σημαντικότητας των μεταβλητών. **44**
5.4 Εφαρμογή της λογιστικής παλινδρόμησης **45**
5.5 Εκτίμηση της καλής προσαρμογής του μοντέλου. **47**
5.6 Επιλογή των ανεξάρτητων μεταβλητών. **50**
5.7 Το τελικό υπόδειγμα. **51**

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

6. ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΥΠΟΔΕΙΓΜΑΤΟΣ

6.1 Η μεθοδολογία της έρευνας. **53**
6.2 Αποτελέσματα ανά κλάδο. **54**
6.3 Συνολικά αποτελέσματα. **62**

7. ΕΠΙΛΟΓΟΣ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ. 67

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΠΗΓΕΣ. 68

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ - ΠΙΝΑΚΕΣ. 72

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΠΙΝΑΚΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ 1	Στατιστικός έλεγχος ισότητας μέσων τιμών ανεξάρτητων δειγμάτων (T- test)	ΣΕΛ. 44
ΠΙΝΑΚΑΣ 2	Δείκτες με στατιστική σημαντικότητα	ΣΕΛ. 44
ΠΙΝΑΚΑΣ 3	Έγκυρες παρατηρήσεις	ΣΕΛ. 45
ΠΙΝΑΚΑΣ 4	Κωδικοποίηση των μεταβλητών	ΣΕΛ. 45
ΠΙΝΑΚΑΣ 5	Ταξινόμηση του αρχικού μοντέλου	ΣΕΛ. 46
ΠΙΝΑΚΑΣ 6	Η τιμή του σταθερού όρου	ΣΕΛ. 46
ΠΙΝΑΚΑΣ 7	Οι ανεξάρτητες μεταβλητές του αρχικού μοντέλου	ΣΕΛ. 46
ΠΙΝΑΚΑΣ 8	Ακρίβεια ταξινόμησης του δείγματος	ΣΕΛ. 47
ΠΙΝΑΚΑΣ 9	Μέτρα αξιολόγησης της προσαρμογής του υποδείγματος	ΣΕΛ. 48
ΠΙΝΑΚΑΣ 10	Μέτρα αξιολόγησης της προσαρμογής του υποδείγματος (2)	ΣΕΛ. 59
ΠΙΝΑΚΑΣ 11	Βήματα κατασκευής του τελικού υποδείγματος	ΣΕΛ. 50
ΠΙΝΑΚΑΣ 12	Τρόφιμα - Ποτά	ΣΕΛ.54
ΠΙΝΑΚΑΣ 13	Εμπόριο	ΣΕΛ. 55
ΠΙΝΑΚΑΣ 14	Προσωπικά & Οικιακά αγαθά	ΣΕΛ. 56
ΠΙΝΑΚΑΣ 15	Βιομηχανικά Προϊόντα & Υπηρεσίες	ΣΕΛ. 57
ΠΙΝΑΚΑΣ 16	Τεχνολογία	ΣΕΛ. 58
ΠΙΝΑΚΑΣ 17	Α ύλες	ΣΕΛ. 59
ΠΙΝΑΚΑΣ 18	Πετρέλαιο - Αέριο	ΣΕΛ. 60
ΠΙΝΑΚΑΣ 19	Χημικά	ΣΕΛ.61
ΠΙΝΑΚΑΣ 20	Συνολικά αποτελέσματα	ΣΕΛ.62
ΠΙΝΑΚΑΣ 21	Αποτελέσματα με βάση το είδος της έκθεσης	ΣΕΛ.63
ΠΙΝΑΚΑΣ 22	Αποτελέσματα με βάση την κατηγορία κεφ/σης	ΣΕΛ.64
ΠΙΝΑΚΑΣ 23	Οι δέκα όμιλοι με την μικρότερη πιθανότητα παραποίησης	ΣΕΛ.65
ΠΙΝΑΚΑΣ 24	Οι δέκα όμιλοι με την μεγαλύτερη πιθανότητα παραποίησης	ΣΕΛ.66
ΠΙΝΑΚΑΣ 25	Οι 35 όμιλοι του υποδείγματος με μη παραποιημένες οικονομικές καταστάσεις	ΣΕΛ.72
ΠΙΝΑΚΑΣ 26	Οι 35 όμιλοι του υποδείγματος με παραποιημένες οικονομικές καταστάσεις	ΣΕΛ.73
ΠΙΝΑΚΑΣ 27	Οι εξήντα (60) όμιλοι της εφαρμογής του υποδείγματος	ΣΕΛ.75

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΗΜΑΤΩΝ

ΣΧΗΜΑ 1	Αιτίες Παρατυπιών	ΣΕΛ.4
ΣΧΗΜΑ 2	Το τρίγωνο της απάτης	ΣΕΛ.9
ΣΧΗΜΑ 3	Παραποίηση Οικονομικών Καταστάσεων (CRIME)	ΣΕΛ.10
ΣΧΗΜΑ 4	Η αλληλεπίδραση της πρόληψης , ανίχνευσης και διόρθωσης της απάτης	ΣΕΛ.30

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1	Συνολικά αποτελέσματα	ΣΕΛ.62
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2	Πιθανότητες παραποίησης με βάση την έκθεση ελέγχου	ΣΕΛ.63
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3	Πιθανότητες παραποίησης με βάση την κατηγορία κεφ/σης	ΣΕΛ.64

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τα τελευταία χρόνια, σκάνδαλα με σημαντικό διεθνή αντίκτυπο όπως αυτά της Enron και της WorldCom έχουν ευαισθητοποιήσει κάθε οργανισμό για τη σημαντικότητα του κινδύνου της απάτης καθώς και την αναγκαιότητα για τη δημιουργία μηχανισμού για την καταπολέμηση της διαφθοράς. Η λέξη απάτη περικλείει ένα μεγάλο εύρος παρατυπιών και παράνομων πράξεων με κοινό χαρακτηριστικό τον σκόπιμο δόλο ή τη σκόπιμη παραποίηση δεδομένων. Η απάτη δύναται να διαπραχθεί είτε για προσωπικό όφελος σε βάρος του οργανισμού ή ακόμη και για το όφελος του ίδιου του οργανισμού.

Οι βασικές μορφές απάτης περιλαμβάνουν την κατάχρηση περιουσιακών στοιχείων από υπαλλήλους για προσωπικό όφελος που αποτελεί και την πιο συνηθισμένη μορφή απάτης, τη διαφθορά όπως δωροδοκίες, παράνομες προμήθειες, σύγκρουση συμφερόντων ακόμα και οικονομικούς εκβιασμούς προς όφελος του οργανισμού ή του ίδιου του υπαλλήλου και τέλος την απάτη των οικονομικών καταστάσεων.

Η τελευταία μορφή απάτης προκύπτει ως απάτη της διοίκησης ενός οργανισμού με σκοπό την εσφαλμένη παρουσίαση των οικονομικών καταστάσεων για παραπλάνηση των ενδιαφερόμενων μερών που τις λαμβάνουν (πχ. μέτοχοι εταιρειών, πιστωτές, τράπεζες, ή ακόμα και το κοινό στην περίπτωση Δημόσιων Οργανισμών). Η ύπαρξη απάτης στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις δεν προέρχεται από λανθασμένη καταγραφή συναλλαγών ή από απροσεξία του λογιστή στην ορθή απεικόνιση αυτών. Η απάτη στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις ενέχει μέσα το στοιχείο του δόλου, το οποίο με τη σειρά του χαρακτηρίζεται από την από σκοπού παραπλάνηση του επενδυτικού κοινού.

Σκοπός της παρούσας εργασία είναι η διερεύνηση της τελευταίας μορφής απάτης που αναφέραμε παραπάνω, της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων. Η εργασία χωρίζεται σε δύο μέρη: το πρώτο (Α') μέρος που γίνεται η θεωρητική επισκόπηση του φαινομένου και το δεύτερο (Β') μέρος που επιχειρείται μια εμπειρική έρευνα που περιλαμβάνει, την κατασκευή ενός υποδείγματος για την πρόβλεψη της πιθανότητας παραποίησης ενός ομίλου και μία εφαρμογή αυτού του υποδείγματος.

Α' ΜΕΡΟΣ:ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗΣ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ

1.1 Ο Ορισμός Της Παραποίησης Των Οικονομικών Καταστάσεων Και Της Λογιστικής Απάτης

Στη λογιστική βιβλιογραφία η απάτη έχει οριστεί ως η εκ προθέσεως δόλια κατάχρηση των περιουσιακών στοιχείων μιας επιχείρησης και η παραποίηση των οικονομικών της στοιχείων προς όφελος αυτού που την διαπράττει. Από τον ορισμό αυτό προκύπτουν δύο κατηγορίες επιχειρησιακής απάτης. Πρώτον η κατάχρηση, κλοπή ή ιδιοποίηση οικονομικών πόρων της επιχείρησης και δεύτερον η παραπλανητική παρουσίαση των οικονομικών εκθέσεων, καταστάσεων ή αναφορών της.[1]

Το λεξικό Mirriam-Webster αναφέρει ότι η παραποίηση λογιστικών καταστάσεων, αποτελεί την εσκεμμένη αλλοίωση της πραγματικότητας προκείμενου να παρασυρθεί κάποιος άλλος να συμμετέχει σε κάτι που έχει αξία ή να παραιτηθεί από νόμιμο δικαίωμα.[2]

Το λεξικό Oxford αποδίδει την έννοια της "παραποίησης λογιστικών καταστάσεων" ως εγκληματική εξαπάτηση και παραποίηση της αλήθειας με σκοπό την αποκόμιση μελλοντικών ωφελειών.

Στο Διεθνές Ελεγκτικό Πρότυπο Νο 240, που αναφέρεται στις παραποιήσεις και στα λάθη των λογιστικών καταστάσεων, ο όρος παραποίηση αναφέρεται ως η εκούσια, εσκεμμένη ενέργεια από ένα ή περισσότερα άτομα της διοίκησης, των εργαζομένων ή τρίτου μέρους που με απατηλές ενέργειες αποκτούν άδικο και παράνομο πλεονέκτημα.[3]

[1] Χρήστος Καζαντζής(2006), «Ελεγκτική και εσωτερικός έλεγχος», σελ. 514
[2] http://www.m-w.com/. 2011., s.v., "fraud."
[3] Παύλος Στελλάκης, Ξέπλυμα Χρήματος

Επίσης, στο Διεθνές Ελεγκτικό Πρότυπο Νο 240 ο όρος απάτη αποδίδεται με τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

(α) Νόθευση ή αλλοίωση των λογιστικών εγγραφών ή των παραστατικών.

(β) Αλλοίωση των στοιχείων του ενεργητικού.

(γ) Απόκρυψη ή παράλειψη αναφοράς των επιπτώσεων των παραπάνω καταχωρήσεων ή των αποδεικτικών στοιχείων.

(δ) Καταχώρηση εικονικών συναλλαγών.

(ε) Λανθασμένη εφαρμογή των λογιστικών προτύπων και αρχών[4]

Το Αμερικάνικο Ινστιτούτο Ορκωτών Λογιστών, αποδίδει στο πρότυπο SAS 99 (2004) την παραποίηση λογιστικών καταστάσεων ως «απάτη» μέσα από τη σκόπιμη παράβλεψη λογαριασμών ή παραποίηση αυτών.[5]

Το SAS 82 (παράγραφος 3) ορίζει την έννοια της απάτης αναφέροντας ότι η απάτη παρόλο που είναι μια ευρεία νομική έννοια, το ενδιαφέρον του ελεγκτή σχετίζεται συγκεκριμένα με τις πράξεις , οι οποίες προκαλούν μια λανθασμένη διατύπωση των οικονομικών καταστάσεων. Ο βασικός παράγοντας που διακρίνει την απάτη από το λάθος είναι εάν η ελλοχεύουσα δράση που οδηγεί στη λανθασμένη διατύπωση των οικονομικών καταστάσεων είναι σκόπιμη ή ακούσια. Το ίδιο πρότυπο στις παραγράφους 4-10 επικεντρώνεται σε δύο βασικές παραμέτρους κινδύνου που αφορούν την παραποίηση λογιστικών καταστάσεων και τη μη ορθή αποτίμηση περιουσιακών στοιχείων που οδηγεί στην απόκλιση από τις βασικές αποδεκτές λογιστικές αρχές.[6]

Η Ένωση Ορκωτών Ελεγκτών σε Θέματα Απάτης (ACFE) καθορίζει την απάτη των οικονομικών καταστάσεων ως: «Τη σκόπιμη διαστρέβλωση της χρηματοοικονομικής κατάστασης μιας επιχείρησης που επιτυγχάνεται μέσω της σκόπιμης λανθασμένης διατύπωσης ή της παράλειψης των ποσών ή των γνωστοποιήσεων στις οικονομικές καταστάσεις προκειμένου να εξαπατηθούν οι χρήστες τους.»[7]

[4] Χρυσοβαλάντης Π. Γαγάνης, Κωνσταντίνος Δ. Ζοπουνίδης (2008), Αναγνώριση Παραποιημένων Λογιστικών Καταστάσεων: Μεθοδολογικό πλαίσιο και εφαρμογές, Κλειδάριθμος, σελ 22

[5] SAS no. 99 Auditors' Responsibility for Fraud Detection

[6] SAS no. 82 Consideration of Fraud in a Financial Statement Audit

[7] Tommie W. Singleton, Aaron J. Singleton (2010), Fraud Auditing and Forensic Accounting, Fourth Edition Wiley.

Οι Nieschwietz et al. (2000) αναφέρουν ότι η παραποίηση λογιστικών καταστάσεων περιλαμβάνει την πρόθεση για εξαπάτηση. Αυτή επιτυγχάνεται από υψηλά ιστάμενα άτομα με ιδιαίτερα κίνητρα τα οποία μέσα από την πολιτική πειθώ τους ή τους εκφοβισμούς επιτυγχάνουν την κατάσταση την οποία επιθυμούν.[8]

Ο Elliott και ο Willingham βλέπουν την απάτη των χρηματοοικονομικών καταστάσεων ως απάτη της διοίκησης και την ορίζουν ως " την εσκεμμένη απάτη που διαπράχθηκε από την διοίκηση καταστρέφοντας επενδυτές και πιστωτές μέσω των οικονομικών καταστάσεων".[9]

Τέλος, ο Gravitt (2006) δηλώνει ότι η απάτη των οικονομικών καταστάσεων μπορεί να περιλαμβάνει τα εξής:

1. Παραποίηση, ή χειραγώγηση των οικονομικών αποτελεσμάτων, των βοηθητικών εγγράφων ή των επιχειρηματικών συναλλαγών
2. Σκόπιμες παραλείψεις ή διαστρεβλώσεις των γεγονότων, των συναλλαγών, των λογαριασμούς, ή άλλων σημαντικών πληροφοριών που χρησιμοποιούνται για την σύνταξη των χρηματοοικονομικών καταστάσεων
3. Σκόπιμα κακή εφαρμογή των λογιστικών αρχών, πολιτικών και διαδικασιών που χρησιμοποιούνται για τη μέτρηση, την αναγνώριση, την έκθεση, και την αποκάλυψη οικονομικών γεγονότων και επιχειρηματικών συναλλαγών
4. Η σκόπιμη παράλειψη των γνωστοποιήσεων ή παρουσίαση ανεπαρκούς γνωστοποιήσεων σχετικά με τις λογιστικές αρχές, τις πολιτικές και τα χρηματικά ποσά[10]

1.2 Τα Ελεγκτικά Λάθη

Ο εντοπισμός λογιστικών λαθών που προέρχονται από δόλο με στόχο την αλλοίωση των λογιστικών καταστάσεων για την εξαπάτηση των εργαζομένων, μετόχων, πιστωτών, κρατικών φορέων κ.α. αποτελεί βασικό μέλημα των ελεγκτών. Τα λάθη μπορούν να ομαδοποιηθούν σε έξι κατηγορίες σύμφωνα με τον Τσακλάγκανο (2000): α) ***λάθη λογιστικής ερμηνείας***, που οφείλονται σε κακή ερμηνεία κατά την

[8] Χρυσοβαλάντης Π. Γαγάνης, Κωνσταντίνος Δ. Ζοπουνίδης (2008), Αναγνώριση Παραποιημένων Λογιστικών Καταστάσεων: Μεθοδολογικό πλαίσιο και εφαρμογές, Κλειδάριθμος , σελ 23

[9] Khanh Nguyen, (2008) , Financial Statement Fraud : Motives, Methods, Cases and Detection, Boca Raton, Florid p.6

[10] Khanh Nguyen, (2008) , Financial Statement Fraud : Motives, Methods, Cases and Detection, Boca Raton, Florid p.6

καταχώρηση υπαλλήλου β) ***λάθη παραλείψεων***, που οφείλονται σε αμέλεια εγγραφής κάποιας πράξης, γ***) λάθη απόδοσης***, όταν για παράδειγμα ένας προμηθευτής πιστώνεται αντί ή στην θέση κάποιου άλλου δ) ***λάθη αρχών***, όταν γίνεται κακή αποτίμηση των αποθεμάτων ή διάφοροι λογαριασμοί λειτουργούν κατά τρόπο ανορθόδοξο ε) ***λάθη αριθμητικά***, στα διάφορα αθροίσματα, στους υπολογισμούς, κλπ. και στ) ***λάθη εκτέλεσης της λογιστικής εργασίας***, δηλαδή λάθη από την μεταφορά λογαριασμών από τα ημερολόγια στα καθολικά κλπ.[11]

Ο όρος λάθος ή σφάλμα (error) αναφέρεται, στο Διεθνές Ελεγκτικό Πρότυπο Νο 240, ως τα ακούσια, μη σκόπιμα λάθη στις λογιστικές καταστάσεις τα οποία αφορούν:

(α) Αριθμητικά λάθη από άγνοια των υπαλλήλων του λογιστηρίου.

(β) Λάθη παρερμηνείας της πραγματικής κατάστασης.

(γ) Λανθασμένη εφαρμογή των λογιστικών προτύπων και αρχών.

Το Αμερικάνικο Ινστιτούτο Ορκωτών Λογιστών (American Institute of Certified Public Accountants - AICPA) στο πρότυπο (SAS) 99, διαχωρίζει το λάθος που προέρχεται από αμέλεια από το λάθος που έχει ως στόχο την απάτη (Fraud) όπως απεικονίζεται και στο παρακάτω σχήμα, αναφέροντας ότι **απάτη** είναι "η σκόπιμη παράβλεψη ποσών ή παραποίηση στοιχείων στις οικονομικές καταστάσεις εταιριών".

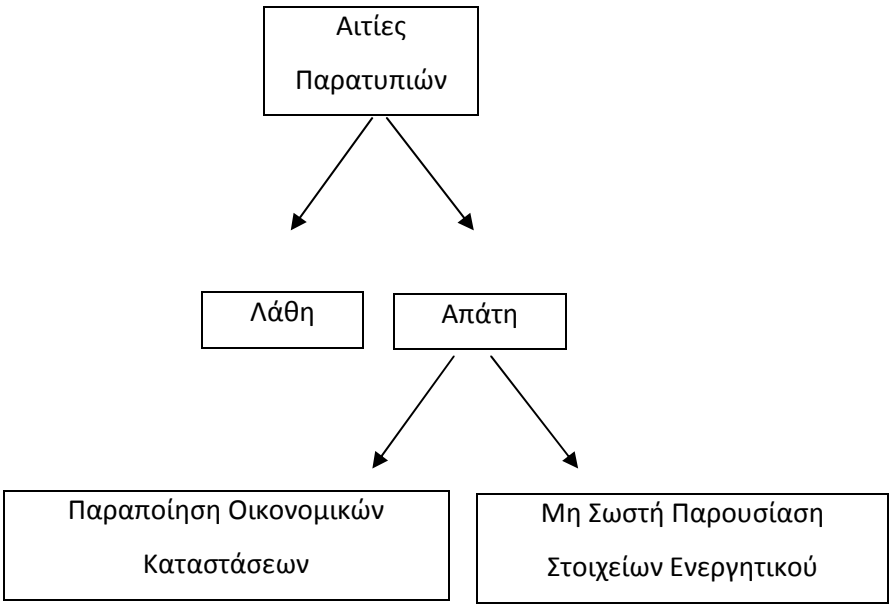

Σχήμα 1 Αιτίες Παρατυπιών **Πηγή: AICPA, "Requirements of SAS 99"**

[11] Τσακλαγκάνος Α., (2005), Ελεγκτική, σελ 10

1.3 Τα Είδη Της Απάτης

Η απάτη και κατάχρηση ταξινομείται στη διεθνή βιβλιογραφία σε δύο μεγάλες κατηγορίες:

1. Απάτες προς όφελος της επιχείρησης
2. Απάτες εις βάρος της εταιρίας

Απάτη προς όφελος της επιχείρησης

Στην κατηγορία αυτή η εταιρία είναι ο ωφελημένος της δόλιας πράξης. Η ανώτατη διοίκηση με πράξεις της αυξάνει την οικονομική θέση της εταιρίας με ενέργειες που υπερεκτιμούν το αποτέλεσμα, τις πωλήσεις ή το ενεργητικό ή με την υποτιμημένη εμφάνιση των δαπανών και των υποχρεώσεων απάτη που διαπράττεται προκειμένου να ωφεληθεί η επιχείρηση, κατά κανόνα προκύπτει ως αποτέλεσμα εκμετάλλευσης ενός άδικου ή ανήθικου πλεονεκτήματος που μπορεί να εξαπατάει ένα τρίτο πρόσωπο.

Ενδεικτικά παραδείγματα τέτοιου είδους απάτης είναι:

α. Πώληση ή εκχώρηση παραπλανητικών απεικονισμένων στοιχείων του ενεργητικού.

β. Αντικανονικές και παράνομες δωροδοκίες πελατών ή προμηθευτών.

γ. Εκούσια, εσφαλμένη παρουσίαση ή αποτίμηση συναλλαγών, στοιχείων του ενεργητικού, των υποχρεώσεων ή του εισοδήματος.

δ. Εκούσια, εσφαλμένη εσωτερικά μεταφερόμενη τιμή σε όμιλο επιχειρήσεων (τιμή των αγαθών που ανταλλάσσονται μεταξύ συνδεδεμένων τμημάτων του ομίλου). Η διοίκηση μπορεί να βελτιώσει τα λειτουργικά αποτελέσματα ενός οργανισμού που συμμετέχει στη συναλλαγή, σε βάρος ενός άλλου οργανισμού του ίδιου ομίλου.

ε. Εκούσια αποτυχία να καταγραφούν ή να αποκαλυφτούν σημαντικές πληροφορίες που θα βελτίωναν τη χρηματοοικονομική εικόνα της επιχείρησης στους εκτός της επιχείρησης τρίτους.

στ. Απαγορευμένες οικονομικές δραστηριότητες, όπως αυτές που παραβιάζουν κανόνες, κανονισμούς ή συμβόλαια.

ζ. Φορολογική απάτη.

Απάτη εις βάρος της επιχείρησης

Ενδεικτικές περιπτώσεις απάτης της κατηγορίας αυτής είναι οι ακόλουθες:

(α)Απάτη εις βάρος της επιχείρησης από εσωτερικούς δράστες:

- Κλοπή περιουσιακών στοιχείων, εκτροπή και ιδιοποίηση διαθεσίμων.
- Παραποιήσεις αποθεμάτων, χαρακτηρισμός υγιούς αποθέματος ως άχρηστου ή ελαττωματικού.
- Παραποιήσεις τιμολογίων προμηθευτών.

(β) Απάτη εις βάρος της επιχείρησης από εξωτερικούς δράστες:

- Απάτη από προμηθευτές και εργολάβους, τιμολόγηση χωρίς παράδοση, διπλή τιμολόγηση.
- Δωροδοκία υπαλλήλων από προμηθευτές.
- Δωροδοκία υπαλλήλων από πελάτες.[12]

Η Ένωση ορκωτών ελεγκτών σε θέματα απάτης (ACFE)[13] χρησιμοποιεί μια ειδική ταξινόμηση, στο πλαίσιο της οποίας καταρτίζεται κατάλογος του είδους της απάτης που μπορεί να αντιμετωπίσει ένας οργανισμός. Η ACFE διαιρεί την απάτη σε τρία είδη απάτης ως σημείο εκκίνησης για να προσδιορίσει ένας οργανισμός τους τομείς οι οποίοι είναι ευάλωτοι στην απάτη:

1. Εσκεμμένη κατάρτιση αναληθών οικονομικών καταστάσεων (π.χ. μη ορθώς δηλωθέντα έσοδα)
2. Οποιοδήποτε είδος παράνομης ιδιοποίησης ενσώματων ή άυλων περιουσιακών στοιχείων (π.χ. δόλιες επιστροφές εξόδων)
3. Διαφθορά (π.χ. δωροδοκία, νόθευση διαγωνισμών, μη αποκαλυφθείσα σύγκρουση συμφερόντων, υπεξαίρεση)

[12] Χρήστος Καζαντζής(2006), «Ελεγκτική και εσωτερικός έλεγχος» σελ514-516

[13] "Managing the Business Risk of Fraud – A Practical Guide", the Institute of Internal Auditors, the American Institute of Certified Public Accountants and the Association of Certified Fraud Examiners, 2008.

Σύμφωνα με το Αμερικάνικο Ινστιτούτο Ορκωτών Λογιστών (AICPA), υπάρχουν δύο τύποι εκ προθέσεως παραποίησης των χρηματοοικονομικών καταστάσεων.

Ο πρώτος τύπος είναι ανακρίβειες που προκύπτουν από δόλια χρηματοοικονομική πληροφόρηση, και ορίζονται ως «εκ προθέσεως ανακρίβειες ή παραλείψεις των ποσών ή άλλες πληροφορίες στις οικονομικές καταστάσεις και έχουν σχεδιαστεί για να παραπλανήσουν τους χρήστες των οικονομικών καταστάσεων"

Ο δεύτερος τύπος είναι ανακρίβειες που προκύπτουν από την υπεξαίρεση περιουσιακών στοιχείων. Η υπεξαίρεση περιουσιακών στοιχείων περιλαμβάνει την κλοπή των στοιχείων του ενεργητικού ενός οργανισμού και μπορεί να επιτευχθεί με διάφορους τρόπους (όπως υπεξαίρεση εισπράξεων, κλέβει φυσικό ή άυλα στοιχεία ενεργητικού, ή προκαλώντας μια οργάνωση για να πληρώσει για τα αγαθά που δεν έλαβε). Ακόμη, η υπεξαίρεση περιουσιακών στοιχείων συνοδεύεται συχνά από ψευδή ή παραπλανητικά στοιχεία ή έγγραφα προκειμένου να καλυφθεί το γεγονός ότι τα περιουσιακά στοιχεία λείπουν, προκαλώντας έτσι σωρεία λογιστικών ατασθαλιών στις οικονομικές καταστάσεις .[14]

1.4 Το Τρίγωνο Της Απάτης

Η απάτη χαρακτηρίζεται από τρία στοιχεία, τα οποία μπορούν να συνοψιστούν ως το **«τρίγωνο της απάτης»**[15]:

Ο πρώτος παράγοντας είναι οι **Πιέσεις και τα Κίνητρα** (Incentive / Pressure) για την δημιουργία παραποιήσεων των οικονομικών καταστάσεων. Η πίεση που μπορεί να ασκείται από τα ανώτατα διευθυντικά στελέχη της εταιρείας στους υπαλλήλους αυξάνει τον κίνδυνο της απώλειας της εργασίας τους, κατά συνέπεια των μελλοντικών εισοδημάτων τους, αποτελώντας παράλληλα κίνητρο των υπαλλήλων για τη διενέργεια απάτης. Ορισμένες φορές ο κύριος λόγος διενέργειας απάτης

[14] Khanh Nguyen, (2008) , Financial Statement Fraud : Motives, Methods, Cases and Detection, Boca Raton, Florid p.7

[15] Η έννοια του τριγώνου της απάτης επινοήθηκε από τον ερευνητή της απάτης Dr. Donald R. Cressey. Βλ. "The Handbook of Fraud Deterrence", των Harry Cendrowski, James P. Martin και Louis W. Petro, 2007, p 41.

θεωρείται ότι είναι το προσωπικό όφελος που μπορεί να έχει ένας υπάλληλος από την κατάχρηση ενός μεγάλου χρηματικού ποσού. Μερικές από τις πιέσεις που ωθούν συχνά τα στελέχη των επιχειρήσεων στην ιδιοποίηση και υπεξαίρεση περιουσιακών στοιχείων είναι: η ψύχωση για επιτυχία, υψηλά προσωπικά χρέη, απροσδόκητες οικονομικές ανάγκες, ακριβές συνήθειες, πιέσεις από το περιβάλλον εργασίας, χαμηλές αμοιβές, άδικη μεταχείριση, έλλειψη σεβασμού, δυσαρέσκεια από την εργασία και οικογενειακές πιέσεις. Αυτός ο κατάλογος δεν είναι πλήρης, αλλά ενδεικτικός.

Ο δεύτερος παράγοντας είναι ο παράγοντας **Ευκαιρίες** (Opportunities) που ωθούν στην παραποίηση. Για παράδειγμα, οι επιχειρήσεις σε περιόδους οικονομικής κρίσης προσπαθούν να μειώσουν το κόστος τους μέσω απολύσεων ή περικοπών προσωπικού, με πιθανή συνέπεια τον μη επαρκή διαχωρισμό αρμοδιοτήτων των υπαλλήλων της εταιρείας, γεγονός που συνδέεται με πιθανή εμφάνιση αδυναμιών στα Συστήματα Εσωτερικού Ελέγχου. Οι παράγοντες που δημιουργούν ευκαιρίες διάπραξης απάτης είναι:

α) Αναποτελεσματικοί εσωτερικοί έλεγχοι

Η έλλειψη διαχωρισμού καθηκόντων και εξουσιοδότησης των συναλλαγών, η έλλειψη φυσικών ελέγχων και η αναποτελεσματική επίβλεψη αποτελούν ενδεικτικά παραδείγματα αδυναμιών του συστήματος εσωτερικού ελέγχου. Η παράλειψη ενημέρωσης των στελεχών για τους κανόνες επιχειρησιακής ηθικής και η λειτουργία της επιχείρησης υπό συνθήκες κρίσης για μεγάλο χρονικό διάστημα επιτείνουν το πρόβλημα.

β) Αναποτελεσματικό διοικητικό συμβούλιο

Όταν το διοικητικό συμβούλιο μιας επιχείρησης είναι αδύναμο ή υποτονικό ή στερείται ανεξαρτησίας, τότε είναι δυνατόν η ανώτατη διοίκηση να αισθάνεται ότι δεν υπάρχει ισχυρός και αντικειμενικός ελεγκτικός μηχανισμός παρακολούθησης της συμπεριφοράς της με συνέπεια να αντιλαμβάνεται ότι υπάρχει ευκαιρία για παραπλανητικές πρακτικές.

γ) Πρακτικές ατιμωρησίας

Οι εργαζόμενοι μπορεί να επιχειρήσουν την διάπραξη απάτης, όταν αισθάνονται ότι η τιμωρία τους θα είναι ασήμαντη σε περίπτωση αποκάλυψης της. Πολλές επιχειρήσεις δεν τιμωρούν τους παραβάτες με αυστηρές ποινές αλλά με ποινές προφορικής επίπληξης.

δ) Έλλειψη ηθικής καθοδήγησης και ηγεσίας

Αρκετά στελέχη επιχειρήσεων που διέπραξαν απάτη είτε δεν γνώριζαν πως αυτό που έκαναν ήταν λάθος είτε πίστευαν λανθασμένα ότι ενεργούσαν προς όφελος της επιχείρησης. Αυτή η άγνοια προκαλείται, κυρίως, από φτωχή ηθική καθοδήγηση και ενημέρωση. Μερικές φορές, η ανώτατη διοίκηση είναι απρόθυμη να παράσχει καθοδήγηση για το πως πρέπει να λαμβάνονται οι δύσκολες αποφάσεις. Ηθική καθοδήγηση μπορεί επίσης να χρειάζεται όταν οι επιχειρηματικοί κανόνες και πολιτικές δεν είναι ευκολοκατανόητες από τα άτομα για τα οποία προορίζονται.

Ο τελευταίος παράγοντας είναι η **Αιτιολόγηση** (Rationalization) δηλαδή, ένα σύνολο ηθικών αξιών που δίνει την δυνατότητα στα άτομα που εμπλέκονται με την παραποίηση να την αιτιολογήσουν. Οι περιπτώσεις απάτης αυξάνονται εν μέσω οικονομικής ύφεσης εξαιτίας της ικανότητας των στελεχών να αιτιολογούν όλα τα είδη απάτης ως απόλυτα λογικά και να δίνουν μια λογική εξήγηση για κάθε μορφή απάτης. Ορισμένες συμπεριφορές ή εκλογικεύσεις υπαλλήλων που συνδέονται συχνά με πράξεις απάτης είναι: η αίσθηση ότι κάποιος κακοπληρώνεται, η πεποίθηση ότι κάποιος δουλεύει υπερβολικά, χαμηλός αυτοσεβασμός, η επιθυμία για εκδίκηση, η πεποίθηση ότι κανείς δεν θα πάθει κακό, αίσθηση ότι είναι για καλό σκοπό.[16]

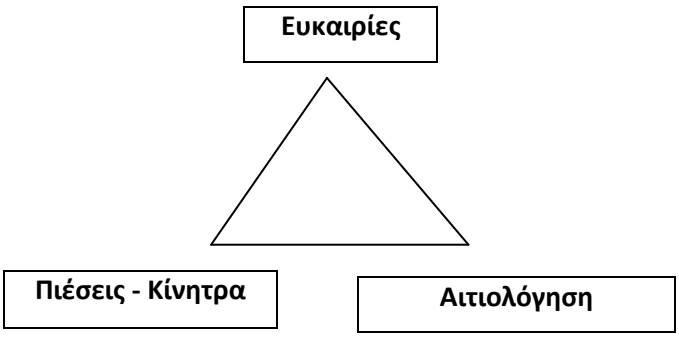

Σχήμα 2 Το Τρίγωνο της απάτης

[16] Χρήστος Καζαντζής(2006), «Ελεγκτική και εσωτερικός έλεγχος», σελ. 522-524

1.5 Το Προφίλ Της Παραποίησης Των Οικονομικών Καταστάσεων

Στη συνέχεια θα περιγραφούν τα βασικά στοιχεία του προβλήματος της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων στηριζόμενοι στο μοντέλο ‘’CRIME’’ που ανέπτυξε ο Rezaee. Η διαστρέβλωση των οικονομικών καταστάσεων είναι η κατάληξη της εφαρμογής ενός συνόλου μεθόδων Δημιουργικής Λογιστικής και αποδίδεται στην επίδραση κάποιων παραγόντων. Το μοντέλο του Rezaee επισημαίνει αυτούς τους παράγοντες και ονομάζεται CRIME (έγκλημα στα ελληνικά). Ο όρος προέρχεται από τα αρχικά των λέξεων: Cooks – μάγειρες, Recipes – συνταγές, Incentives – κίνητρα, Monitoring – έλεγχος, Results – συνέπειες.

Σχήμα 3 Παραποίηση Οικονομικών Καταστάσεων (CRIME)

Οι Μάγειρες (Cooks)

Τα πρόσωπα που εμπλέκονται σε περιπτώσεις παραποίησης χρηματοοικονομικών καταστάσεων και εφαρμογής πρακτικών Δημιουργικής Λογιστικής (σύμφωνα και με τα αποτελέσματα σχετικών ερευνών) είναι υψηλόβαθμα στελέχη της διοίκησης. Πρόκειται για CEOs (Chief Executive Officers), CFOs (Chief Financial Officers), διευθυντές και πρόεδροι. Οι έρευνες, ειδικότερα, έχουν δείξει ότι σε ποσοστό που φτάνει το 80% των περιπτώσεων των επιχειρήσεων που διαστρέβλωσαν την πραγματική εικόνα τους, τα ανώτερα στελέχη της διοίκησης ήταν

άμεσα εμπλεκόμενα. Ένα ακόμη συμπέρασμα που προκύπτει από αυτές τις έρευνες είναι ότι τελικά δεν ευθύνονται αποκλειστικά και μόνο οι λογιστές για την παραποίηση, πεποίθηση που συχνά εκφράζεται από την κοινή γνώμη

Οι Συνταγές (Recipes)

Οι συνταγές αναφέρονται στις δυνητικές μορφές που μπορεί να εκλάβει η παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων. Από τις συχνότερες μορφές είναι η χειραγώγηση, τροποιήση και παραποίηση των χρηματοοικονομικών πληροφοριών και η πιο σπάνια θα μπορούσαμε να πούμε ότι είναι η υπεξαίρεση των περιουσιακών στοιχείων. Η καταγραφή εικονικών συναλλαγών θεωρείται η πιο επιθετική μορφή δημιουργικής λογιστικής.

Τα Κίνητρα (Incentives)

Η υιοθέτηση πρακτικών Creative Accounting και Earnings Management παρακινείται από κάποια κίνητρα. Τα κίνητρα αυτά είναι κυρίως οικονομικής φύσεως και σχετίζονται με προσέλκυση νέων επενδυτών, προβλήματα ρευστότητας κ.ά. Στο μοντέλο του, ο Rezaee σημειώνει ότι τα κίνητρα αυτά μπορεί να είναι και ‘’ψυχωτικά’’, δηλαδή η παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων να οφείλεται σε συνήθη τάση (habitual criminal) ορισμένων στελεχών να καταστρώνουν και να εμπλέκονται σε δολοπλοκίες. Στα κίνητρα μπορούμε να συμπεριλάβουμε το ιδεολογικό υπόβαθρο όπως επίσης και τον εγωκεντρισμό της διοίκησης να δημιουργήσει ένα ισχυρό prestige που θα καθιερώσει την επιχείρηση ηγέτιδα στον κλάδο που δραστηριοποιείται.

Η Επίβλεψη (Monitoring)

Με τον όρο της επίβλεψης ο Rezaee αναφέρεται στην έκταση και την ποιότητα του ελέγχου των οικονομικών καταστάσεων τόσο από την μεριά του εσωτερικού ελέγχου, όσο και από την μεριά του εξωτερικού ελέγχου. Επιπλέον γίνεται προσπάθεια για εντοπισμό των ευθυνών σε επίπεδο ελεγκτών αλλά και σε επίπεδο διοίκησης.

Οι Συνέπειες (Results)

Στις συνέπειες περιγράφεται ο αντίκτυπος που έχει η παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων στις σχέσεις της επιχείρησης με τους επενδυτές, τους πιστωτές της καθώς και με τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Η σπίλωση του ονόματος της εταιρίας οδηγεί σε έλλειψη αξιοπιστίας και συνεπώς σε πτώση της αξίας της μετοχής και ένταξη της εταιρίας σε καθεστώς επιτήρησης για μεγάλο χρονικό διάστημα.[17]

1.6 Παράγοντες Κινδύνου Της Λογιστικής Απάτης

Το ελεγκτικά πρότυπα SAS No. 47 και No. 82, αναφέρουν ότι κατά τη διάρκεια του ελέγχου, ο ελεγκτής θα πρέπει να είναι σε θέση να εκτιμήσει τους παράγοντες εκείνους που ενέχουν αυξημένο κίνδυνο και να εντοπίσει πιθανά προειδοποιητικά σημεία *(red flags*) στα οποία θα δώσει αυξημένη βαρύτητα. Επίσης, το ελεγκτικό πρότυπο SAS No. 82 (παράγραφος 16-17) επισημαίνει τρεις βασικές κατηγορίες κινδύνου για την παραποίηση λογιστικών καταστάσεων:

1) **Χαρακτηριστικά Διοίκησης:** Περιλαμβάνουν διοικητικές ικανότητες, πιέσεις, στυλ, διαθέσεις και στάσεις ως προς τον εσωτερικό έλεγχο και τις διαδικασίες έκδοσης των οικονομικών καταστάσεων, καθώς και την ύπαρξη στενών σχέσεων μεταξύ διοίκησης και ελεγκτών. Παράδειγμα κινδύνου της κατηγορίας αυτής είναι το κίνητρο της διοίκησης να αυξήσει την τιμή της μετοχής ή η πίεση της διοίκησης να παρουσιάσει υψηλότερα κέρδη στη συνέλευση των μετόχων.

2) **Συνθήκες Κλάδου:** Περιλαμβάνουν το οικονομικό περιβάλλον που δραστηριοποιείται η επιχείρηση καθώς και τις νέες θεσμικές απαιτήσεις στη φορολογία ή στους λογιστικούς κανόνες. Για παράδειγμα, η αλλαγή που υποχρεώνει τις εισηγμένες επιχειρήσεις να συντάσσουν τις λογιστικές καταστάσεις τους σύμφωνα με τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα (ΔΛΠ) μπορεί να μεταβάλει σημαντικά τις καταστάσεις αυτές (π.χ. τρόπος αποτίμησης παγίων περιουσιακών στοιχείων).

3) **Λειτουργικά Χαρακτηριστικά:** Περιλαμβάνουν τη φύση και τη πολυπλοκότητα των συναλλαγών της επιχείρησης με άλλες επιχειρήσεις καθώς και την οικονομική της κατάσταση όπως, για παράδειγμα ταμειακή στενότητα, χαμηλή

[17] Zabihollan Rezaee , Richard Riley, (2010), Financial Statement Fraud, prevention and detection , Wiley, Second Edition, p 64-67

κερδοφορία, ύπαρξη συσσωρευμένων ζημιών ή πίεση να αντλήσει περισσότερα κεφάλαια ώστε να διατηρήσει τη χρηματοοικονομική της θέση. [18]

1.7 Πρόδρομα Γεγονότα Πιθανής Απάτης

Η βιβλιογραφία των ελέγχων απάτης έχει παρουσιάσει ένα ικανοποιητικό αριθμό πρόδρομων γεγονότων ή σημείων κινδύνου που παρατηρήθηκαν σε πραγματικές περιπτώσεις επιχειρησιακής απάτης. Ο εσωτερικός ελεγκτής πρέπει να είναι σε επιφυλακή εντοπισμού, καταγραφής και συνεκτίμησης αυτών των πρόδρομων γεγονότων. Τα γεγονότα αυτά δεν χρειάζονται λεπτομερή τεκμηρίωση παρά μόνο όταν ο ελεγκτής αποφασίσει την πραγματοποίηση αναλυτικής έρευνας για την ανίχνευση της απάτης.

Ένας ενδεικτικός κατάλογος αυτών των γεγονότων είναι ο ακόλουθος:

1. Δανεισμός μικρών ποσών από τους συναδέλφους.
2. Τοποθέτηση προσωπικών επιταγών για τη συμφωνία των διαχειριζόμενων κεφαλαίων.
3. Παρουσία πιστωτών στο χώρο εργασίας με παράπονα για καθυστέρηση εξόφλησης και υπερβολική χρήση τηλεφώνου με στόχο τον καθησυχασμό των πιστωτών για καθυστέρηση εξόφλησης τους.
4. Άσκηση έντονης κριτικής στους άλλους, έτσι ώστε να εκτραπεί η τυχόν υποψία στον ίδιο.
5. Απαντήσεις σε συγκεκριμένες ερωτήσεις με αόριστα και ανίσχυρα επιχειρήματα.
6. Αγορά ή απόκτηση πολυτελών αυτοκινήτων και οικιακού εξοπλισμού.[19]
7. Μη ρεαλιστικές προθεσμίες από την Διοίκηση για την ολοκλήρωση του ελέγχου.
8. Μη ύπαρξη αποτελεσματικού συστήματος εσωτερικού ελέγχου.
9. Απρόθυμη παροχή πληροφοριών ή με αδικαιολόγητη καθυστέρηση.
10. Η Διοίκηση της ελεγχόμενης οικονομικής μονάδας ασκείται από ένα άτομο.
11. Μεγάλη και παρατεταμένη έλλειψη προσωπικού στο τμήμα Λογιστηρίου της ελεγχόμενης οικονομικής μονάδας.

[18] Χρυσοβαλάντης Π. Γαγάνης, Κωνσταντίνος Δ. Ζοπουνίδης (2008), Αναγνώριση Παραποιημένων Λογιστικών Καταστάσεων: Μεθοδολογικό πλαίσιο και εφαρμογές, Κλειδάριθμος, σελ 25

[19] Χρήστος Καζαντζής(2006), «Ελεγκτική και εσωτερικός έλεγχος», σελ. 526

12. Συχνές αλλαγές νομικών συμβούλων ή ελεγκτών.
13. Πτώση των οικονομικών μεγεθών της ελεγχόμενης οικονομικής μονάδας.
14. Οικονομική δυσπραγία της ελεγχόμενης οικονομικής μονάδας και συνεχείς πιέσεις στα διευθυντικά στελέχη αυτής.
15. Ακίνητα υπόλοιπα απαιτήσεων.
16. Πίεση στο προσωπικό του Λογιστηρίου για κατάρτιση των οικονομικών καταστάσεων σε ασύνηθες σύντομο χρονικό διάστημα.
17. Ασυνήθεις συναλλαγές στο τέλος της χρήσης, που έχουν σημαντική επίδραση στα κέρδη της ελεγχόμενης οικονομικής μονάδας.
18. Πολύπλοκες συναλλαγές και λογιστικοί χειρισμοί.
19. Ασυνήθεις συναλλαγές της ελεγχόμενης οικονομικής μονάδας με θυγατρικές της επιχειρήσεις.[20]

1.8 Κίνητρα Παραποίησης Των Οικονομικών Καταστάσεων

Μια συνοπτική κατηγοριοποίηση των κινήτρων που έχει μία επιχείρηση για να παραποιήσει τις οικονομικές τις καταστάσεις είναι η εξής[21]:

- Εξωτερική Πίεση (External pressure)
- Εσωτερική Πίεση (Internal pressure)
- Απαιτήσεις κεφαλαιαγοράς (Capital requirements)
- Πίεση αποζημίωσης (Compensation pressure)
- Κίνδυνος χρεοκοπίας (Bankruptcy or foreclosure concerns)
- Προσωπικές φιλοδοξίες από ανώτατα στελέχη (Personal guarantees by top management)

[20] Βασίλειος Ι. Λουμνίωτης ,(2008),Βασικές Οδηγίες Διεθνών Ελεγκτικών Προτύπων (Δ.Ε.Π.), 2η έκδοση , Αθήνα ΙΕΣΟΕΛ, σελ 83-84
[21] Jurinski J. & Lippman E. , (1999), "Preventing Financial Fraud", Strategic Finance, p64-67

Επίσης, τα κίνητρα παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων διακρίνονται στις παρακάτω κατηγορίες:

1. Κίνητρα που προέρχονται από τη λειτουργία της Κεφαλαιαγοράς

Η πίεση από τους χρηματοοικονομικούς αναλυτές

Ένα από τα πιο ισχυρά κίνητρα της διοίκησης για να παραποιήσει τα οικονομικά αποτελέσματα της επιχείρησης είναι η επιθυμία της να πετύχει ή και να ξεπεράσει τις προβλέψεις των χρηματοοικονομικών αναλυτών και τις προσδοκίες συγκεκριμένων ομάδων επενδυτών ή και της ίδιας της διοίκησης σχετικά με το μέγεθος των αποτελεσμάτων της. Οι αναλυτές λειτουργούν προς όφελος κυρίως των θεσμικών επενδυτών και βασίζονται περισσότερο στην πληροφόρηση που έχουν αυτοί για την εξεταζόμενη κάθε φορά επιχείρηση και στα μοντέλα που δημιουργούν και λιγότερο στις δημοσιευόμενες οικονομικές καταστάσεις. Οι χρηματοοικονομικοί αναλυτές καταρτίζουν προϋπολογιστικές καταστάσεις και πιέζουν τις διοικήσεις των επιχειρήσεων έτσι ώστε οι απολογιστικές καταστάσεις της επιχείρησης να προσεγγίζουν τις αντίστοιχες προϋπολογιστικές εκτιμήσεις των αναλυτών. Είναι προς το συμφέρον και των δύο να μην υπάρχουν μεγάλες αποκλίσεις. Ως εκ τούτου, η διοίκηση μιας επιχείρησης έχει κίνητρο να παραποιήσει τις οικονομικές καταστάσεις της επιχείρησης έτσι ώστε να φαίνεται ότι επιτυγχάνει τα προβλεπόμενα από τους αναλυτές αποτελέσματα.

Ο ανταγωνισμός των οικονομικών μονάδων

Πολλές επιχειρήσεις, στην προσπάθεια τους να εμφανιστούν ισχυρές στη αγορά στην οποία δραστηριοποιούνται, καταφεύγουν στην εφαρμογή πρακτικών παραποίησης, με σκοπό να παρουσιάσουν όσο το δυνατόν υψηλότερα τα αποτελέσματά τους και κατά συνέπεια, ισχυρότερη την οικονομική τους θέση. Άλλες επιχειρήσεις από την άλλη πλευρά, επειδή θέλουν να αποθαρρύνουν την προσέλκυση περισσότερων ανταγωνιστών στον ίδιο κλάδο, προσπαθούν με τη βοήθεια των πρακτικών παραποίησης να υποβαθμίσουν την κερδοφορία τους και τις υπάρχουσες προοπτικές ανάπτυξης του συγκεκριμένου κλάδου.

Ο δανεισμός από Τράπεζες και άλλα πιστωτικά ιδρύματα

Οι επιχειρήσεις προκειμένου να δανειστούν τα απαιτούμενα για τη λειτουργία και την ανάπτυξή τους ξένα κεφάλαια από τα κάθε είδους πιστωτικά ιδρύματα, πρέπει να εμφανίζουν, εκτός των άλλων, και ικανοποιητικά οικονομικά αποτελέσματα στις οικονομικές τους καταστάσεις. Έτσι, επιχειρήσεις με αρνητικά οικονομικά αποτελέσματα έχουν ισχυρό κίνητρο να παραποιήσουν την αλήθεια και να εμφανίσουν διαστρεβλωμένα θετικά αποτελέσματα, προκειμένου να βελτιώσουν μαζί με τα οικονομικά τους αποτελέσματα και τη δανειοληπτική τους ικανότητα. Βέβαια, το κίνητρο της παραποίησης είναι ισχυρότερο για τις επιχειρήσεις που στηρίζουν στη χρηματοοικονομική τους μόχλευση τη βελτίωση των αποδόσεων των μετοχών τους. Αυτό γιατί για την αξιολόγηση της πιστοληπτικής αξιοπιστίας της επιχείρησης, οι αξιολογητές του πιστωτικού ιδρύματος που εξετάζουν τη μόχλευση της επιχείρησης, χρησιμοποιούν την ίδια πληροφόρηση που χρησιμοποιούν και οι χρηματοοικονομικοί αναλυτές.

Οι συγχωνεύσεις και οι εξαγορές επιχειρήσεων

Στις περιπτώσεις των συγχωνεύσεων ή και των εξαγορών διαφόρων επιχειρήσεων, η εφαρμογή πρακτικών παραποίησης των οικονομικών αποτελεσμάτων αποβλέπει κυρίως στην αύξηση των αποτελεσμάτων των εμπλεκομένων οικονομικών μονάδων, με σκοπό την απόκτηση περισσότερων μετοχών από την συγχώνευση ή την εξαγορά αντίστοιχα. Γενικότερα, στις περιπτώσεις αυτές οι επιχειρήσεις καταβάλλουν προσπάθειες να βελτιώσουν την προς τα έξω εικόνα τους, έτσι ώστε να αποκομίσουν περισσότερα χρήματα από την εκάστοτε ακολουθούμενη επενδυτική στρατηγική.

Η μερισματική πολιτική της επιχείρησης

Οι διοικήσεις των επιχειρήσεων προσπαθούν να διατηρήσουν μια σταθερά αυξανόμενη μερισματική πολιτική, έτσι ώστε να διατηρήσουν τους μετόχους τους και να μην οδηγηθούν οι τελευταίοι στην πώληση των μετοχών τους, κάτι το οποίο θα συνεπαγόταν και τη μείωση της τιμής της μετοχής. Έτσι, τις χρονιές που η οικονομική μονάδα παρουσιάζει υψηλά κέρδη, καταβάλλεται προσπάθεια τα κέρδη αυτά να εμφανιστούν μειωμένα, μέσω της εφαρμογής πρακτικών επηρεασμού, ούτως

ώστε να δοθεί ένα μέρισμα σχετικά σταθερό και όμοιο με τα προηγούμενα χρόνια. Αντιθέτως, όταν τα κέρδη μιας χρονιάς είναι σχετικά χαμηλά, η διοίκηση τα εμφανίζει μεγαλύτερα από ότι είναι στην πραγματικότητα. Βασική επιδίωξη της επιχείρησης είναι λοιπόν η ομαλοποίηση των αποτελεσμάτων της, για την επίτευξη της οποίας απαιτείται είτε η υποβάθμιση είτε ο υπερτονισμός τους ανάλογα με τις συνθήκες που επικρατούν σε κάθε χρήση, έτσι ώστε να διατηρηθεί σταθερό το ποσοστό των κερδών που διατίθεται ως μέρισμα στους μετόχους.

2. Κίνητρα που απορρέουν από συμβατικές υποχρεώσεις της επιχείρησης

Δανειακές Συμβάσεις

Πολλές από τις συμφωνίες που συνάπτει μια επιχείρηση για τη λήψη δανείων περιέχουν όρους που τη δεσμεύουν να πραγματοποιεί συγκεκριμένα επίπεδα αποτελεσμάτων και οικονομικών δεικτών για όσο καιρό διαρκεί η εξυπηρέτηση και αποπληρωμή του δανείου. Εάν οι όροι αυτοί αθετηθούν από την πλευρά της επιχείρησης, οι δανειστές έχουν τη δυνατότητα να αυξήσουν το επιτόκιο δανεισμού ή να ζητήσουν την άμεση αποπληρωμή. Συνεπώς, κάποιες επιχειρήσεις στην προσπάθειά τους να μην παραβιάσουν τους όρους δανείου που τους έχει χορηγηθεί, χρησιμοποιούν μεθόδους επηρεασμού, έτσι ώστε να εμφανίσουν αυξημένα τα αποτελέσματά τους και εναρμονισμένα με τους όρους της δανειακής σύμβασης.

Οι αμοιβές της διοίκησης

Οι επιχειρήσεις συχνά συνδέουν την αμοιβή της διοίκησης με την οικονομική επίδοση της επιχείρησης, σε μια προσπάθεια να ευθυγραμμιστούν οι στόχοι της διοίκησης με αυτούς των μετόχων. Η πρακτική αυτή όμως δημιουργεί ισχυρά κίνητρα από την πλευρά της διοίκησης να επηρεάσει τα οικονομικά αποτελέσματα της επιχείρησης έτσι ώστε να πετύχει μεγαλύτερες αμοιβές. Έτσι, όταν τα κέρδη είναι χαμηλότερα του κατώτατου ορίου που απαιτείται για την απόκτηση της επιπλέον αμοιβής, τότε τα αποτελέσματα επηρεάζονται προς τα πάνω ούτως ώστε να επιτευχθεί το κατώτατο όριο, άρα και η επιπλέον αμοιβή. Στην αντίθετη περίπτωση, όταν τα κέρδη είναι μεγαλύτερα από το ανώτατο όριο, πάνω από το οποίο δεν δίνεται επιπλέον αμοιβή, τότε τα κέρδη επηρεάζονται προς τα κάτω.

3. Κίνητρα που σχετίζονται με τη συμπεριφορά των μελών της διοίκησης

Η διατήρηση της διοικητικής θέσης κάποιου μάνατζερ

Κάθε μέλος της ανώτατης διοίκησης μιας επιχείρησης, όπως είναι φυσικό, ενεργεί με τέτοιο τρόπο ώστε να διασφαλίσει τη διατήρηση της θέσης του στην ανώτατη διοίκηση της επιχείρησης. Η διατήρηση της θέσης μπορεί να αποτελέσει για αυτόν σημαντικό κίνητρο παραποίησης των οικονομικών αποτελεσμάτων και αυτό γιατί η μη ικανοποιητική πορεία των αποτελεσμάτων της επιχείρησης, συνήθως, οδηγεί σε αντικαταστάσεις ή και σε απολύσεις.

Προαγωγές στην ιεραρχική πυραμίδα

Υπάρχει περίπτωση τα μέλη της ανώτατης διοίκησης να καταφεύγουν σε πρακτικές επηρεασμού των αποτελεσμάτων της επιχείρησης, όχι για να διατηρήσουν τη θέση που ήδη έχουν, αλλά για να προαχθούν σε κάποια υψηλότερη θέση στη διοικητική ιεραρχία. Ο συνδυασμός των προσωπικών φιλοδοξιών τους με την φιλοσοφία της επιχείρησης να επιβραβεύει όσους πετυχαίνουν τους στόχους που έχουν τεθεί μπορεί να δημιουργήσει μια κατάσταση, στην οποία είναι πιθανόν κάποιοι εργαζόμενοι να κάνουν οτιδήποτε προκειμένου να προαχθούν σε μια καλύτερη θέση.

4. Κίνητρα που σχετίζονται με το ρυθμιστικό πλαίσιο λειτουργίας των επιχειρήσεων

Το ρυθμιστικό πλαίσιο του κλάδου στον οποίο ανήκει η επιχείρηση

Σε πολλές χώρες, και ιδιαίτερα στις Η.Π.Α., υπάρχουν ρυθμίσεις για σημαντικούς κλάδους της επιχειρηματικής δραστηριότητας. Σε μερικούς κλάδους, όπως είναι ο τραπεζικός, ο ασφαλιστικός και ο κλάδος των υπηρεσιών κοινής ωφέλειας, ο ασκούμενος ρυθμιστικός παρεμβατισμός καλύπτει και τη λογιστική πρακτική των επιχειρήσεων.

Οι αντιμονοπωλιακές και άλλες ρυθμίσεις

Η πραγματοποίηση πολύ υψηλών κερδών από κάποιες επιχειρήσεις είναι δυνατόν να προκαλέσει το ενδιαφέρον της κυβέρνησης προκειμένου να εξακριβωθεί η ύπαρξη ή μη μονοπωλιακού καθεστώτος. Σε παγκόσμιο επίπεδο, υπάρχουν ειδικοί περιορισμοί κατά των μονοπωλίων.

Η προσπάθεια φοροδιαφυγής των επιχειρήσεων

Το κίνητρο αυτό συναντάται κυρίως στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, οι οποίες στην προσπάθειά τους να μειώσουν όσο είναι δυνατόν τη φορολογική τους επιβάρυνση, μειώνουν τα κέρδη τους καταφεύγοντας σε διάφορες πρακτικές επηρεασμού. Εξασφαλίζουν, μάλιστα, με αυτόν τον τρόπο και αρκετά κεφάλαια για την αυτοχρηματοδότηση των επενδυτικών τους προγραμμάτων.

5. Κίνητρα που απορρέουν από την επιχειρησιακή κουλτούρα

Ο βραχυπρόθεσμος προσανατολισμός της επιχείρησης

Μερικές επιχειρήσεις δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στην επίτευξη των βραχυπρόθεσμων στόχων τους αδιαφορώντας για το απώτερο μέλλον. Στην προσπάθειά τους να επιτύχουν τους βραχυπρόθεσμους αυτούς στόχους της κερδοφορίας, υιοθετούν πολιτικές και πρακτικές που θέτουν σε κίνδυνο τη μακροχρόνια απόδοση της επιχείρησης. Για παράδειγμα, προκειμένου να παρουσιάσουν αυξημένα κέρδη σε κάποια χρήση κεφαλαιοποιούν έξοδα που θα έπρεπε κανονικά να εμφανιστούν στα αποτελέσματα χρήσης της επιχείρησης.

Μη ρεαλιστικοί προϋπολογισμοί και σχέδια δράσης

Οι επιχειρήσεις καταρτίζουν ενίοτε μη ρεαλιστικούς ετήσιους προϋπολογισμούς και σχέδια δράσης με μοναδικό κίνητρο να δώσουν ώθηση στους μάνατζερ να πετύχουν πολύ υψηλούς στόχους. Ένα τέτοιο παράδειγμα αποτελούν οι επιχειρήσεις που κάθε χρόνο αυξάνουν τα αναμενόμενα αποτελέσματά τους κατά ένα σταθερό ποσοστό, ανεξάρτητα από τις οικονομικές και επιχειρηματικές συνθήκες που επικρατούν. Στις περιπτώσεις αυτές, υπάρχει ο κίνδυνος οι διοικούντες να καταφύγουν σε πρακτικές επηρεασμού των οικονομικών αποτελεσμάτων στην προσπάθειά τους να πετύχουν αυτούς τους στόχους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗΣ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ

2.1 Η Διαχείριση Των Κερδών (Earnings Management)

2.1.1 Ο Ορισμός Της Διαχείρισης Κερδών (Earnings Management)

Αν και δεν υπάρχει πλήρης συμφωνία των ειδικών ως προς το τι συνιστά «δημιουργική λογιστική» οι περισσότερες απόψεις συγκλίνουν στο ότι πρόκειται για την διαδικασία υιοθέτησης λογιστικών πρακτικών που μπορεί να ακολουθούν μπορεί και όχι τους εκάστοτε λογιστικούς κανόνες αλλά σίγουρα αποκλίνουν από το πνεύμα και την ουσία αυτών. Πεδίο εφαρμογής της δημιουργικής λογιστικής αποτελεί το περιεχόμενο όλων των οικονομικών καταστάσεων.

Έχουν δοθεί αρκετοί ορισμοί για το τι είναι διαχείριση των κερδών (earnings management). Δύο παρόμοιοι ορισμοί που είναι και οι επικρατέστεροι προέρχονται από τον ακαδημαϊκό χώρο: Η Shipper (1989) αναφέρει πως διαχείριση των κερδών είναι «η επί σκοπού παρέμβαση στην διαδικασία γνωστοποίησης των λογιστικών καταστάσεων μιας επιχείρησης για την αποκόμιση ιδιωτικού οφέλους». Οι Healy και Wahlen (1999)[22] δίνουν τον ακόλουθο ορισμό «η υπό την κρίση της διοίκησης παρουσίαση των οικονομικών καταστάσεων της επιχείρησης με τέτοιο τρόπο ώστε, χωρίς να παραβιάζονται οι λογιστικοί κανόνες και πρότυπα να παραπλανόνται οι ενδιαφερόμενοι για την πραγματική αποτελεσματικότητα της επιχείρησης». Από τους παραπάνω ορισμούς γίνεται σαφές ότι η χρήση λογιστικών τεχνασμάτων από τις επιχειρήσεις δεν συνιστά αναγκαστικά παράνομη ενέργεια Έτσι το ενδιαφέρον επικεντρώνεται αφενός στην επάρκεια των λογιστικών προτύπων και αφετέρου στην ικανότητα των εμπλεκομένων (χρήστες των οικονομικών καταστάσεων, ελεγκτές) να διαγνώσουν και να μετριάσουν, αν όχι να επιλύσουν, το πρόβλημα.

[22] Healy, P.M. and J.M. Wahlen. 1999. A review of the earnings management literature and its implications for standard setting, Accounting Horizons , p.365-363.

2.1.2 Τεχνικές Διαχείρισης Κερδών

Εξομάλυνση των κερδών

Η εξομάλυνση κερδών είναι μία συνηθισμένη μορφή διαχείρισης κερδών. Με τη στρατηγική αυτή τα στελέχη μειώνουν ή αυξάνουν το δημοσιοποιούμενο κέρδος, έτσι ώστε να μειωθεί η αστάθειά του. Όταν υπάρχει αστάθεια στα κέρδη που μία εταιρεία δημοσιοποιεί, τότε υπάρχει ρίσκο και ανησυχία σχετικά με τη μελλοντική απόδοσή της. Αυτό με τη σειρά του επηρεάζει την τιμή της μετοχής της εταιρείας αρνητικά. Έτσι, σύμφωνα με τους Ortega και Grant (2003), παρέχεται η δυνατότητα στις εταιρείες να εξομαλύνουν τα κέρδη τους, προκειμένου να μεγιστοποιήσουν την τιμή και την προοπτική των μετοχών τους. [23]

Big bath (μεγάλο λουτρό)

Η τεχνική του ≪big bath≫ αφορά δαπάνες αναδιάρθρωσης σε μία μόνο περίοδο . Η περίοδος που επιλέγεται είναι συνήθως μία με έντονα φτωχή απόδοση ή μία με γεγονότα τέτοια όπως αλλαγή διοίκησης, συγχώνευση, αναδιάρθρωση, κ.τ.λ. Τα αναφερθέντα κέρδη στην περίοδο που εφαρμόζεται το ≪big bath≫ μειώνονται με το να υπερτονίζονται αυτές οι δαπάνες αναδιάρθρωσης. Αντιστρέφοντας αυτό το αποθεματικό κατά τη διάρκεια των επόμενων περιόδων, τα μελλοντικά κέρδη αυξάνονται.[24]

Cookie jar

Η χρήση της τεχνικής του αποθεματικού ≪cookie jar≫ γίνεται σε περιόδους ισχυρής οικονομικής απόδοσης. Αυτή η τεχνική επιτρέπει τη μείωση των κερδών μιας επιχείρησης μέσω της υποτίμησης των αποθεμάτων και της υπερτόνισης των εξόδων. Σε περιόδους ισχνής οικονομικής απόδοσης, τα αποθεματικά ≪cookie jar≫ μπορούν

[23] Ortega, W. R., Grant, G. H. (2003), ≪Maynard manufacturing: an analysis of GAAP-based and operational earning management techniques≫, Strategic Finance, pp. 50-56.
[24] Φίλιος Βασίλειος Φ.,(2003) <<Δημιουργική Λογιστική>>, Σύγχρονη Εκδοτική, Αθήνα, σελ 46

να χρησιμοποιηθούν για να αυξηθούν τα κέρδη και, αντίστοιχα, να μειωθούν τα έξοδα αυτών των περιόδων . [25]

Παραβίαση της ουσιαστικότητας (Abuse of materiality)

Άλλη μια περιοχή που προσφέρει ευκαιρίες για διαχείριση κερδών είναι η εφαρμογή της αρχής της ουσιαστικότητας κατά την προετοιμασία των οικονομικών δηλώσεων. Αυτή η αρχή είναι πολύ ευρεία, ευέλικτη και δεν προσδιορίζει σαφώς πότε ένα αντικείμενο είναι ουσιαστικό. Η ουσιαστικότητα ορίζεται από το International Accounting Standards Board ως εξής: ≪Μια πληροφορία είναι ουσιαστική αν η παράλειψή της ή η λανθασμένη διατύπωσή της μπορεί να επηρεάσει τις οικονομικές αποφάσεις των επενδυτών, οι οποίες λαμβάνονται με βάση τις οικονομικές δηλώσεις των επιχειρήσεων. Η ουσιαστικότητα παρέχει ένα αποτρεπτικό όριο και δεν μπορεί να θεωρηθεί ως κύριο ποιοτικό χαρακτηριστικό που πρέπει να έχει μια πληροφορία για να είναι χρήσιμη≫. Βλέπουμε λοιπόν, πως τα ανώτερα στελέχη μπορούν να εκμεταλλευτούν την αρχή της ουσιαστικότητας παραβιάζοντάς την, δηλαδή χρησιμοποιώντας την κρίση τους για να παραλείψουν ή να διατυπώσουν λάθος χρήσιμες πληροφορίες για την οικονομική κατάσταση των επιχειρήσεών τους.

Υποχρεωτική εφαρμογή λογιστικών προτύπων

Από το 1973, οπότε και δημιουργήθηκε το Συμβούλιο Οικονομικών Λογιστικών Προτύπων (Financial Accounting Standards Board (FASB)) έχουν θεσπιστεί αρκετά λογιστικά πρότυπα. Τυπικά, τα πρότυπα θεσπίζονται με μία μεταβατική περίοδο δύο ή τριών ετών πριν από την υποχρεωτική εφαρμογή τους από τις επιχειρήσεις, αλλά ενθαρρύνεται η πρόωρη οικειοθελής υιοθέτησή τους. Σύμφωνα με τον Ayres (1994), η σχετική συχνότητα νέων προτύπων σε συνδυασμό με τη μεταβατική περίοδο εφαρμογής τους παρέχει μία ευκαιρία στους διευθυντές να επιλέξουν τη χρονική στιγμή της εφαρμογής των προτύπων που είναι περισσότερο ευνοϊκή για την οικονομική εικόνα των επιχειρήσεών τους.

[25] Thomas W. Golden, Steven L. Skalak, and Mona M. Clayton, (2006), A guide to forensic accounting investigation, John Wiley & Sons, Inc, p233

Αλλαγή λογιστικών μεθόδων

Μία άλλη μέθοδος διαχείρισης κερδών αφορά τη μεταστροφή από μία γενικά αποδεκτή λογιστική μέθοδο σε μία άλλη, από μέρους μιας επιχείρησης. Ενώ μία εταιρεία δεν μπορεί να κάνει πολύ συχνές αλλαγές του ίδιου τύπου στις λογιστικές μεθόδους που επιλέγει να εφαρμόσει, είναι δυνατόν να κάνει λογιστικές αλλαγές διαφορετικών τύπων είτε μαζί, είτε χωριστά σε περίοδο αρκετών ετών.

2.2 Πάγια Περιουσιακά Στοιχεία

Η παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων εκτός από τα έσοδα (Κύκλος Εργασιών - Κατάσταση Αποτελεσμάτων Χρήσης) μπορεί να προσβάλλει και στοιχεία του Ισολογισμού μιας επιχείρησης και μάλιστα του Πάγιου Ενεργητικού. Το τελευταίο χωρίζεται σε τρεις κύριες κατηγορίες: σε Ενσώματες Ακινητοποιήσεις, σε Ασώματες Ακινητοποιήσεις και σε Συμμετοχές και Μακροπρόθεσμες Απαιτήσεις.

Ενσώματα Πάγια

Στην περίπτωση αυτή, ένας από τους τρόπους αυξομείωσης του αποτελέσματος είναι η διενέργεια ή μη αποσβέσεων (ή προβλέψεων υποτίμησης αξίας αν πρόκειται για γήπεδα, οικόπεδα και αγροτεμάχια που ουσιαστικά δεν αποσβένονται). Με τον τρόπο αυτό, εκτός από τα αποτελέσματα χρήσης που επηρεάζονται, λόγω της μη εμφάνισης των αποσβέσεων που θεωρείται έξοδο, μεταβάλλεται επίσης και η αξία του ενεργητικού, καθώς παραλείπονται οι αντίθετοι λογαριασμοί των αποσβεσμένων παγίων. Επιπλέον, δύναται να επηρεαστούν και διάφοροι χρηματοοικονομικοί δείκτες, όπως ο ROI (Return on Investment).

Ασώματες ακινητοποιήσεις και έξοδα πολυετούς απόσβεσης

Άλλες οικονομικές μονάδες μεταφέρουν τα δεδουλευμένα έξοδα χρήσης στο λογαριασμό του Πάγιου Ενεργητικού “ Ασώματες ακινητοποιήσεις και έξοδα πολυετούς απόσβεσης”, παραβιάζοντας με τον τρόπο αυτό τις λογιστικές αρχές του δεδουλευμένου εξόδου, αλλά και της αυτοτέλειας των χρήσεων. Με αυτόν τον τρόπο αποσκοπούν στην παρουσίαση αυξημένων κερδών στις οικονομικές τους καταστάσεις.

Ασώματα Πάγια

Τα ασώματα πάγια στοιχεία αποσβένονται, σύμφωνα με το νόμο, είτε εφάπαξ σε μία χρήση είτε σταδιακά και ισόποσα μέσα σε μια πενταετία. Οι επιχειρήσεις, ωστόσο, συχνά παρεμβαίνουν και αλλάζουν το διενεργούμενο χρόνο απόσβεσης. Έτσι, αν αποφασιστεί για παράδειγμα η απόσβεση να γίνει σε 5 έτη αντί σε μία μόνο χρήση, είναι επόμενο ότι τα αποτελέσματα χρήσης θα εμφανιστούν σαφώς βελτιωμένα.

Συμμετοχές

Συχνά οι επιχειρήσεις αποφασίζουν να μεταφέρουν τις συμμετοχές στα χρεόγραφα, τα οποία όμως αποτελούν στοιχείο του Κυκλοφορούντος Ενεργητικού, προκειμένου να βελτιώσουν τον δείκτη ρευστότητας. Ωστόσο, από μια τέτοια ενέργεια επηρεάζεται και ο δείκτης ROI, αφού τα χρεόγραφα δεν αποτελούν στοιχείο των πωλήσεων και δεν περιλαμβάνονται στο λειτουργικό ενεργητικό όπως οι συμμετοχές. Έτσι, ο δείκτης ROI εμφανίζεται αυξημένος και η εικόνα της επιχείρησης βελτιωμένη.

2.3 Κυκλοφορούν Ενεργητικό

Τέλος, το φαινόμενο της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων επηρεάζει και τα στοιχεία του Κυκλοφορούντος Ενεργητικού, δηλαδή τα στοιχεία εκείνα που ανήκουν στην επιχείρηση και που μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα (π.χ. εντός της επόμενης χρήσης) αναμένεται να αλλάξουν μορφή και υπόσταση. Οι λογαριασμοί του Κυκλοφορούντος Ενεργητικού χωρίζονται στις εξής κατηγορίες: Αποθέματα, Απαιτήσεις (Βραχυπρόθεσμες), Χρεόγραφα και Ρευστά Διαθέσιμα.

Αλλαγή της μεθόδου αποτίμησης των αποθεμάτων

Η επόμενη μορφή λογιστικής παραποίησης που συναντάται πολύ έντονα στην πράξη είναι η αλλαγή της μεθόδου αποτίμησης των εμπορευμάτων από τη μία χρήση

στην άλλη. Η ενέργεια αυτή έρχεται σε αντιδιαστολή με την αρχή της συνέπειας των λογιστικών ενεργειών, που υπαγορεύει συνέπεια, σταθερότητα και ομοιομορφία. Έτσι, πολλές φορές οι λογιστές τη μία λογιστική χρήση χρησιμοποιούν την μέθοδο FIFO (first in first out) και την αμέσως επόμενη την LIFO (last in first out) προκειμένου να επηρεάσουν την αξία του τελικού αποθέματος και το κόστος πωληθέντων και κατά συνέπεια τον Ισολογισμό και τα Κέρδη της Χρήσης, αντίστοιχα.

Μη διενέργεια προβλέψεων για επισφαλείς απαιτήσεις

Άλλος ένας τρόπος εμφάνισης βελτιωμένης εικόνας από τις οικονομικές μονάδες είναι η μη διενέργεια – σε αντίθεση με προηγούμενες χρήσεις – προβλέψεων για επισφαλείς απαιτήσεις (π.χ. πελάτες) ή και η χρήση μειωμένων συντελεστών προβλέψεων για τις απαιτήσεις αυτές.

Μη μεταφορά πελατών στους επισφαλείς

Επιπλέον, πράξη επινοητικής λογιστικής είναι και η μη μεταφορά πελατών στους επισφαλείς πελάτες, ενώ έχει ήδη διενεργηθεί σχετική πρόβλεψη σε προηγούμενες χρήσεις. Αποτέλεσμα είναι η αύξηση του Κυκλοφορούντος Ενεργητικού και κατά συνέπεια του δείκτη ρευστότητας της επιχείρησης, όχι όμως και του δείκτη αποδοτικότητας.

Άλλες τεχνικές επινοητικής λογιστικής επί του Κυκλοφορούντος Ενεργητικού

Μερικές άλλες πρακτικές που χρησιμοποιούν οι επιχειρήσεις προκειμένου να βελτιώσουν τα αποτελέσματά τους είναι οι παρακάτω:

- Η μη αποτίμηση των απαιτήσεων σε ξένο νόμισμα που δημιουργούν ζημίες για την επιχείρηση.
- Η εικονική μεταφορά των μακροπρόθεσμων στις βραχυχρόνιες απαιτήσεις, για τη βελτίωση του δείκτη ρευστότητας.
- Ο διαχωρισμός των τόκων σε δεδουλευμένους και μη, καθώς οι τελευταίοι αποτελούν αφαιρετικό στοιχείο των στοιχείων του ισολογισμού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3
ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΤΗΣ ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗΣ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΤΣΑΣΕΩΝ

3.1 Η Πρόληψη Της Απάτης

Η εταιρική διακυβέρνηση είναι υπεύθυνη για τη θέσπιση και την παρακολούθηση των μηχανισμών για τον εντοπισμό και την εξάλειψη των αιτίων της απάτης των οικονομικών καταστάσεων. Η εταιρική διακυβέρνηση ορίζεται από την οργανωτική δομή, η οποία καθορίζει τις αποφάσεις που λαμβάνονται σε κάθε θέση εξουσίας, και καθιερώνει τις πολιτικές λήψης αποφάσεων και τις τυποποιημένες λειτουργικές διαδικασίες που συμμορφώνονται με τα αποδεκτά πρότυπα συμπεριφοράς.

Η έλλειψη της υπεύθυνης εταιρικής διακυβέρνησης δεν σημαίνει απαραίτητα ότι η εταιρεία θα συμμετάσχει σε οικονομική απάτη. Θα πρέπει να υπάρχει η αιτία και μια ευκαιρία για να το πράξει. Η παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων μπορεί να γίνει όταν τα 3Cs (conditions, corporate structure, choices) δηλαδή, συνθήκες, η εταιρική δομή, οι επιλογές προσφέρονται για αυτό. Έτσι, ο πιο αποτελεσματικός μηχανισμός για την πρόληψη της οικονομικής απάτης είναι να η προσοχή στα 3Cs και η αξιολόγηση των επιπτώσεων τους στην παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων.[26]

Οποιαδήποτε προσπάθεια να αποτραπεί η απάτη των οικονομικών καταστάσεων θα πρέπει να επικεντρωθεί σε αυτούς τους τρεις παράγοντες:

Μείωση των πιέσεων που ενθαρρύνουν την απατή των οικονομικών καταστάσεων

- Αποφυγή οροθέτησης ακατόρθωτων οικονομικών στόχων

[26] Zabihollan Rezaee , Richard Riley, (2010), Financial Statement Fraud, prevention and detection , Wiley, Second Edition, p 84-86

- Εξάλειψη των εξωτερικών πιέσεων που μπορούν να επηρεάσουν τις οικονομικές υπηρεσίες για την παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων
- Καθιέρωση σαφών και ενιαίων λογιστικών διαδικασιών χωρίς εξαιρέσεις

Μείωση των ευκαιριών για απάτη

- Ακρίβεια και πληρότητα στις εσωτερικές λογιστικές εγγραφές
- Προσοχή στις επιχειρηματικές συναλλαγές και τις διαπροσωπικές σχέσεις των αγοραστών, προμηθευτών, αντιπροσώπων προμηθειών και των αντιπρόσωπων πωλήσεων
- Η εφαρμογή ενός συστήματος φυσικής ασφάλειας για τη διασφάλιση περιουσιακών στοιχείων της εταιρείας, συμπεριλαμβανομένων των τελικών προϊόντων, μετρητά, κεφαλαιουχικό εξοπλισμό, τα εργαλεία, και άλλα πολύτιμα αντικείμενα.
- Διαχωρισμός σημαντικών λειτουργιών μεταξύ των εργαζομένων.
- Διατήρηση αρχείων προσωπικού, συμπεριλαμβανομένων ελέγχων επί των νέων εργαζομένων.

Ενίσχυση της Προσωπικής Ακεραιότητας των εργαζομένων

- Οι διευθυντές πρέπει να προωθούν το παράδειγμα της τιμιότητας. Ανέντιμες ενέργειες από τη διοίκηση, δημιουργούν ένα ανέντιμο περιβάλλον που μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τον εξορθολογισμό άλλων παράνομων δραστηριοτήτων από τους υπαλλήλους
- Έντιμες και ανέντιμες συμπεριφορές πρέπει να καθορίζονται στο πλαίσιο των πολιτικών της εταιρείας.
- Οι συνέπειες για την παραβίαση των κανόνων και των διατάξεων καθώς και οι τιμωρίες των παραβατών, θα πρέπει να γίνονται γραπτώς και να κοινοποιούνται.[27]

[27] Preventing Financial Statement Fraud, Haefele Flanagan, Certified Public Accountants and Consultants

3.2 Η Ανίχνευση Της Απάτης

Η ανίχνευση της απάτης έχει ως σκοπό την αναγνώριση ενδείξεων απάτης ικανών να στοιχειοθετήσουν μια πρόταση για περαιτέρω διερεύνηση. Αυτές οι ενδείξεις μπορεί να ανακύψουν ως αποτελεσμάτων ελέγχων που έχει καθιερώσει η διοίκηση, των δοκιμασιών που διενεργούν οι εσωτερικοί ελεγκτές και από άλλες πηγές εντός και εκτός της ελεγχόμενης επιχείρησης. Κατά τη διενέργεια των ελεγκτικών του εργασιών ο ελεγκτής για να είναι σε θέση να ανιχνεύσει την απάτη θα πρέπει να:

α. Έχει επαρκείς γνώσεις για θέματα απάτης έτσι ώστε να είναι σε θέση να α-ναγνωρίζει τις ενδείξεις διάπραξης απάτης. Ο ελεγκτής θα πρέπει να γνωρίζει τα χαρακτηριστικά της πιθανής απάτης, τις τεχνικές που είναι δυνατόν να χρησιμοποιηθούν συνήθως για την διάπραξη απάτης και τους συγκεκριμένους τύπους απάτης που σχετίζονται με τις δραστηριότητες που ελέγχονται.
β. Είναι σε ετοιμότητα για να αντιμετωπίσει περιπτώσεις πρόσφορες για απατηλή συμπεριφορά. Οι ελεγκτές θα πρέπει να γνωρίζουν ότι η παρουσία περισσοτέρων από μιας ενδείξεων ταυτόχρονα αυξάνει την πιθανότητα ότι η απάτη μπορεί να έχει διαπραχθεί.
γ. Αξιολογεί τις ενδείξεις για πιθανή απάτη και να αποφασίζει αν είναι απαραίτητη η σε βάθος έρευνα.
δ. Ειδοποιεί τα καθ' ύλη αρμόδια όργανα μέσα στην επιχείρηση για την τυχόν ύπαρξη αρκετών ενδείξεων διάπραξης απάτης και για τη λήψη των αναγκαίων μέτρων.[28]

3.3 Η Διερεύνηση Της Απάτης

Η διερεύνηση απάτης περιλαμβάνει την εκτέλεση εκτεταμένων διαδικασιών ελέγχου απαραίτητων για την εξακρίβωση αν η απάτη έχει διαπραχθεί, όπως διαφαίνεται από τις υπάρχουσες ενδείξεις. Περιλαμβάνει τη συγκέντρωση επαρκούς αποδεικτικού υλικού σχετικά με συγκεκριμένες διαστάσεις της απάτης που αποκαλύφθηκε. Οι εσωτερικοί ελεγκτές, οι δικηγόροι, το προσωπικό που είναι επιφορτισμένο με την ασφάλεια και άλλοι ειδικοί από το εσωτερικό ή το εξωτερικό περιβάλλον της ελεγχόμενης επιχείρησης είναι άτομα τα οποία συνήθως διενεργούν ή συμμετέχουν στην έρευνα για την διερεύνηση και τη στοιχειοθέτηση της απάτης.

[28] Χρήστος Καζαντζής(2006), «Ελεγκτική και εσωτερικός έλεγχος», σελ. 528

Κατά την πραγματοποίηση των ελεγκτικών διαδικασιών διερεύνησης της απάτης ο ελεγκτής ή ο εσωτερικός ελεγκτής της ελεγχόμενης επιχείρησης θα πρέπει:

α. Να εκτιμήσει το επίπεδο και την έκταση της πολυπλοκότητας της απάτης μέσα στον οργανισμό.
β. Να καθορίσει τη γνώση, τις ικανότητες, και την πειθαρχία που είναι απαραίτητη για την αποτελεσματική διενέργεια της έρευνας. Να εκτιμήσει τη λήψη όλων των ενδεικνυόμενων μέτρων, που κρίνονται απαραίτητα, για τη διασφάλιση της ανεξαρτησίας των διενεργούντων την έρευνα από τυχόν παρεμβάσεις των εμπλεκομένων στην απάτη προσώπων ή φορέων.
γ. Να σχεδιάσει τις κατάλληλες διαδικασίες που πρέπει να εκτελεστούν προκειμένου να εντοπιστούν οι αυτουργοί της απάτης, η έκταση της απάτης, οι τεχνικές που χρησιμοποιήθηκαν και τα αίτια της απάτης.
δ. Να συντονίσει τις δραστηριότητες της διοίκησης, των νομικών συμβούλων και άλλων ειδικών που είναι απαραίτητοι για την έρευνα της απάτης.
ε. Να είναι ενήμερος των δικαιωμάτων που έχουν αυτοί που διαπιστώνεται ότι έχουν διαπράξει απάτη στα πλαίσια και της φήμης του ίδιου του οργανισμού.[29]

3.4 Η Διόρθωση Της Απάτης

Για να διορθωθεί η απάτη στις οικονομικές καταστάσεις θα πρέπει να ληφθούν μία σειρά από μέτρα που θα βοηθήσουν τόσο στην εξάλειψη της ίδιας της απάτης αλλά και στις επιπτώσεις της στην ποιότητα, την αξιοπιστία και την ακεραιότητα των οικονομικών καταστάσεων. Τέτοια μέτρα είναι τα εξής:

• Αναμόρφωση των παραποιημένων οικονομικών καταστάσεων του τρέχοντος έτους.

• Εξάλειψη των κινήτρων και των ευκαιριών που συνέβαλαν στην παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων.

• Δημιουργία και εφαρμογή στρατηγικών για την επανάκτηση της ακεραιότητας, της ποιότητας και της αξιοπιστίας των οικονομικών εκθέσεων.

[29] Χρήστος Καζαντζής(2006), «Ελεγκτική και εσωτερικός έλεγχος», σελ. 529

• Αξιολόγηση εκ νέου της επίπτωσης της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων σχετικά με τις καθιερωμένες στρατηγικές πρόληψης και ανίχνευσης, καθώς και για τη συνεχή παρακολούθηση της αποτελεσματικότητας της διαδικασίας εφαρμογής των εν λόγω στρατηγικών.[30]

3.5 Η Αλληλεπίδραση Της Πρόληψης, Της Ανίχνευσης Και Της Διόρθωσης Της Απάτης

Παραδείγματα από αυτές τις στρατηγικές περιλαμβάνουν:

1. Δημιουργία μιας υπεύθυνης εταιρικής διακυβέρνησης, εγρήγορση του διοικητικού συμβουλίου και της ελεγκτικής επιτροπής, επιμελής διοίκηση, καθώς και κατάλληλα και αποτελεσματικά συστήματα εσωτερικού ελέγχου
2. Υπεύθυνος νομικός σύμβουλος, επαρκής και κατάλληλη διάρθρωση των εσωτερικών ελέγχων, και των εξωτερικών ρυθμιστικών διαδικασιών
3. Εφαρμογή των κατάλληλων εταιρικών στρατηγικών για τη διόρθωση της απάτης των οικονομικών καταστάσεων, εξάλειψη της πιθανότητας μελλοντικών γεγονότων παραποίησης, και αναμόρφωση της αξιοπιστίας των χρηματοοικονομικών καταστάσεων

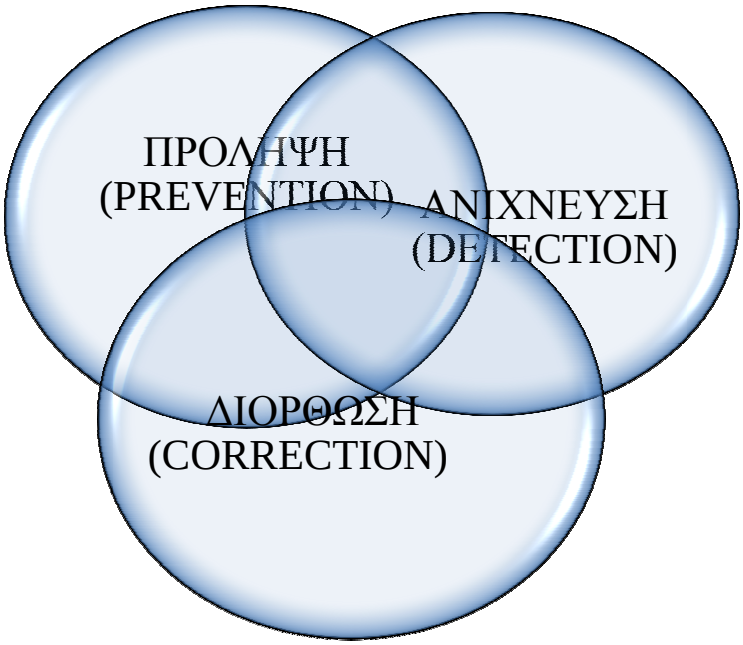

Σχήμα 4 Η αλληλεπίδραση της πρόληψης , ανίχνευσης και διόρθωσης της απάτης

[30] [30] Zabihollan Rezaee , Richard Riley, (2010), Financial Statement Fraud, prevention and detection , Wiley, Second Edition, p 87

Όταν αυτές οι στρατηγικές εκτελούνται σωστά και αποτελεσματικά, η ευκαιρία για παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων είναι σημαντικά μειωμένη. Η απάτη συμβαίνει όταν μία ή συνδυασμός αυτών των στρατηγικών δεν εκτελείται σωστά λόγω του προσωπικού συμφέροντος, έλλειψης της δέουσας επιμέλειας, πίεσης, έλλειψη αφοσίωσης κ.α.. Η ευκαιρία για παραποίηση αυξάνεται σημαντικά όταν οι στρατηγικές αυτές είναι ανεπαρκείς και αναποτελεσματικές.[31]

3.6 Ο Νομός Sarbanes-Oxley

Ο νόμος Sarbanes-Oxley στοχεύει στην εξουδετέρωση των παραγόντων που οδηγούν σε φαινόμενα εξαπάτησης του επενδυτικού κοινού με τον έλεγχο των επιτροπών λογιστικού ελέγχου, την ανεξαρτησία των ελεγκτών λογιστών, την ενίσχυση των εσωτερικών ελέγχων και της διαχείρισης των κινδύνων, και την επιβολή ποινών που θα αποτρέπουν αξιόποινες και καιροσκοπικές συμπεριφορές.

Κύριοι Άξονες του Νόμου Sarbanes-Oxley

Το Public Company Accounting Oversight Board επιτελεί ανεξάρτητο έλεγχο των ελεγκτικών εταιρειών, διαμορφώνει τις διαδικασίες πραγματοποίησης του λογιστικού ελέγχου, επιθεωρεί και διευθύνει την διαδικασία του ποιοτικού ελέγχου, και φροντίζει για την συμμόρφωση των εταιρειών με τον νόμο Sarbanes-Oxley. Ο νόμος Sarbanes Oxley θέτει τις βάσεις για την ανεξαρτησία των ελεγκτών λογιστών και ρυθμίζει θέματα σχετικά με ζητήματα σύγκρουσης συμφερόντων και την κατάρτιση εκθέσεων λογιστικού ελέγχου των ελεγκτών λογιστών. Με τον νόμο Sarbanes-Oxley τα ανώτερα στελέχη αναλαμβάνουν ατομική ευθύνη για την ακρίβεια και την πληρότητα των εταιρικών οικονομικών καταστάσεων. Ταυτόχρονα ενισχύεται η ποιότητα της λογιστικής αποκάλυψης, ιδιαίτερα σχετικά με την εξωλογιστική χρηματοδότηση και τις συναλλαγές επί μετοχών των ανώτερων στελεχών, ενώ απαιτείται η έγκαιρη παρουσίαση των σημαντικών μεταβολών στην χρηματοοικονομική κατάσταση των επιχειρήσεων.

[31] Zabihollan Rezaee , Richard Riley, (2010), Financial Statement Fraud, prevention and detection , Wiley, Second Edition, p 87

Ο νόμος Sarbanes-Oxley επιδιώκει να αποκαταστήσει την εμπιστοσύνη των επενδυτών στις λειτουργίες της αγοράς και καθορίζει τους όρους σύμφωνα με τους οποίους μπορεί να διακοπεί ή να απαγορευτεί η παροχή χρηματιστηριακών υπηρεσιών ή χρηματοοικονομικών συμβουλών. Επιπλέον, ενθαρρύνει την πραγματοποίηση έρευνας για την ανάληψη δράσης ενάντια στις ενδεχόμενες παραβιάσεις του νόμου από τις επιχειρήσεις και τους ελεγκτές λογιστές. Στον νόμο Sarbanes-Oxley περιγράφονται συγκεκριμένες ποινές σχετικά με την παραποίηση των πραγματικών λογιστικών μεγεθών, την καταστροφή, παραλλαγή ή άλλη επέμβαση στα χρηματοοικονομικά αρχεία και βάσεις δεδομένων, ενώ παρέχει προστασία στα στελέχη εκείνα που αποκαλύπτουν παρατυπίες και παρανομίες. Παράλληλα, αυξάνει τις σχετικές ποινές και συστήνει ισχυρότερες οδηγίες και ανασταλτικούς μηχανισμούς. Τέλος, χαρακτηρίζει την εταιρική απάτη και την επέμβαση και αλλοίωση των λογιστικών μεγεθών ως ποινικά αδικήματα, τα οποία και συνδέει με συγκεκριμένες ποινές.

Κύρια Οφέλη του Νόμου Sarbanes-Oxley

Η συμμόρφωση με τον νόμο Sarbanes-Oxley συνεπάγεται σημαντικό κόστος σε χρόνο, χρήμα και άλλους πόρους, αλλά μπορεί να οδηγήσει σε σημαντικά μακροπρόθεσμα οφέλη. Επίσης, οδηγεί σε μεγαλύτερη διαφάνεια, υπευθυνότητα και προστασία των επενδυτών, ενισχύοντας έτσι την κεφαλαιαγορά. Υπάρχουν σημαντικά οφέλη που συνδέονται με την διαμόρφωση της διαδικασίας ελέγχου και τεκμηρίωσης. Η διαδικασία αξιολόγησης έχει οδηγήσει σε βελτιώσεις στους βασικούς εσωτερικούς ελέγχους, συμπεριλαμβανομένου και του διαχωρισμού των καθηκόντων των διαφόρων αρμόδιων υπεύθυνων στελεχών. Ο μηχανισμός λογιστικού ελέγχου και αποτίμησης των λογιστικών κινδύνων των επιχειρήσεων παρουσιάζεται περισσότερο πλήρης και αξιόπιστος, βελτιώνοντας έτσι την εμπιστοσύνη των επενδυτών στα δημοσιευόμενα χρηματοοικονομικά στοιχεία. Υπάρχει έντονη πεποίθηση ότι τα κόστη συμμόρφωσης με τον νόμο Sarbanes-Oxley θα μειωθούν ουσιαστικά, καθώς συστηματοποιούνται οι διαδικασίες ελέγχου και αρχίζουν να εμφανίζονται τα οφέλη του νόμου.

Με τον νόμο Sarbanes-Oxley, επέρχεται ενεργότερη συμμετοχή του διοικητικού συμβουλίου, της επιτροπής λογιστικού ελέγχου και της διοίκησης γενικότερα. Επίσης, επιτυγχάνεται πληρέστερη επίβλεψη της διαδικασίας

πραγματοποίησης του ελέγχου, και καλύτερη οργάνωση και καταχώρηση των διαφόρων λογαριασμών και των λοιπών λογιστικών μεγεθών. Επιπρόσθετα, αναλαμβάνονται δραστηριότητες με στόχο την αποφυγή εγκληματικών ενεργειών με καθορισμένες διαδικασίες, αλλά και την απόδοση ευθυνών όπου κρίνεται σκόπιμο. Ο νόμος Sarbanes-Oxley βοηθά επίσης στην καλύτερη κατανόηση των κινδύνων που συνδέονται με την διαδικασία του λογιστικού ελέγχου, αλλά και της ανάγκης να βελτιωθούν οι διαδικασίες ελέγχου με σκοπό να μειωθούν οι κίνδυνοι αυτοί. Παράλληλα, συμβάλλει στην βελτίωση της τεκμηρίωσης και παρουσίασης των αποτελεσμάτων και συμπερασμάτων της διαδικασίας του ελέγχου, γεγονός που θα βοηθήσει στην περαιτέρω συστηματοποίηση της όλης διαδικασίας, αλλά και στην μεγιστοποίηση του οφέλους για όλα τα εμπλεκόμενα και ενδιαφερόμενα μέρη.

Με τον νόμο Sarbanes-Oxley, επέρχεται εξοικείωση με την έννοια και την χρησιμότητα του ελέγχου, και τονίζεται η ανάγκη της παροχής διαβεβαίωσης (assurance) στους επενδυτές σχετικά με την αξιοπιστία των λογιστικών καταστάσεων και τις πραγματικές προοπτικές της επιχείρησης. Είναι απαραίτητο, τα στελέχη να κατανοήσουν την φύση και τα χαρακτηριστικά των λειτουργιών και συναλλαγών της επιχείρησης, προκειμένου να μπορέσουν να αναγνωρίσουν τα σημεία στα οποία λάθη, ηθελημένα ή αθέλητα, θα μπορούσαν να προκύψουν, Ο νόμος Sarbanes-Oxley δίνει μεγάλη έμφαση στον έλεγχο των μηχανισμών ανίχνευσης και καταπολέμησης της λογιστικής απάτης, αλλά και προστασίας και διασφάλισης των περιουσιακών στοιχείων της επιχείρησης και των συμφερόντων των μετόχων.

Ο νόμος Sarbanes-Oxley ωθεί τις επιχειρήσεις προς αυτήν την κατεύθυνση ζητώντας ποιοτικότερη λογιστική αποκάλυψη και ενημέρωση των επενδυτών. Πέρα από να πραγματοποιούν και να τεκμηριώνουν τους λογιστικούς ελέγχους και να αποτιμούν την αποτελεσματικότητα αυτών, οι επιχειρήσεις πρέπει να αναρωτηθούν τι μπορεί να πάει στραβά, ποιοι έλεγχοι είναι σε θέση να αποτρέψουν ή να ανιχνεύσουν τέτοια προβλήματα, και ποιοι τελικά κίνδυνοι παραμένουν παρά τους ελέγχους. Ο απώτερος στόχος είναι να μπορούν οι επιχειρήσεις να παρέχουν διαβεβαιώσεις σχετικά με την επίτευξη των οργανωτικών στόχων, την παροχή αξιόπιστης λογιστικής πληροφόρησης, την αποτελεσματική αντιμετώπιση των διαφόρων κινδύνων και προβλημάτων και την μεγιστοποίηση του πλούτου της επιχείρησης και των μετόχων.[32]

[32] Ιατρίδης Γεώργιος (2008) , « Ο Νόμος Sarbanes-Oxley: Οφέλη και Επιπτώσεις»,e-Λόγος

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4
Η ΕΥΘΥΝΗ ΤΩΝ ΟΡΚΩΤΩΝ ΕΛΕΓΚΤΩΝ

Το αποτέλεσμα της ελεγκτικής εργασίας αφορά έναν σημαντικό αριθμό ανθρώπων μέσα και έξω από την επιχείρηση όπως είναι οι μέτοχοι μιας επιχείρησης, οι εργαζόμενοι, οι τράπεζες, οι προμηθευτές , οι πιστωτές κ.α. . Το γεγονός αυτό καθιστά σημαντική και επιτακτική την ορθή, ανεξάρτητη και συνεπής ελεγκτική εργασία. Σε αυτό το σημείο θα εισάγουμε την έννοια της «ευθύνης» των Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών.. Την ευθύνη των Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών μπορούμε να την διακρίνουμε σε δύο μεγάλες κατηγορίες, τη «Νομική Ευθύνη» και την «Ηθική Ευθύνη».

4.1 Η Νομική Ευθύνη Των Ορκωτών Ελεγκτών

Αρκετές συζητήσεις έχουν γίνει τα τελευταία χρόνια για τα όρια νομικής ευθύνης των ελεγκτικών εταιρειών. Οι τέσσερις μεγαλύτερες ελεγκτικές εταιρείες, PricewaterhouseCoopers, KPMG, Deloitte και Ernst & Young καταβάλλουν προσπάθειες ώστε να περιορίσουν το ποσό των χρημάτων που μπορεί να είναι αναγκασμένες να καταβάλλουν στην περίπτωση που θεωρηθούν υπόλογες σε εταιρικό σκάνδαλο, υποστηρίζοντας πως το ρίσκο που συνεπάγεται η δουλειά τους είναι αρκετά μεγάλο.

Στην Ελλάδα η αστική, πειθαρχική και ποινική ευθύνη των ορκωτών ελεγκτών έναντι των εταιρειών που ελέγχουν αλλά και των τρίτων, ρυθμίζονται με το Ν. 2190/1920, Ν.Δ. 3329/1955 και το Π.Δ. 226/1992. Στον ελεγκτή καταλογίζονται ευθύνες που οφείλονται σε απάτη, παραλήψεις, δόλο και βαριά αμέλεια, αθέτηση συμφωνίας και έλλειψη εχεμύθειας με αποτέλεσμα τη ζημία των μετόχων ή τρίτων προς την επιχείρηση.[33]

[33] Χρυσοβαλάντης Π. Γαγάνης, Κωνσταντίνος Δ. Ζοπουνίδης (2008), Αναγνώριση Παραποιημένων Λογιστικών Καταστάσεων: Μεθοδολογικό πλαίσιο και εφαρμογές, Κλειδάριθμος σελ30.

4.1.1 Αστική Ευθύνη των Ελεγκτών

Ο ελεγκτής που αναλαμβάνει τον έλεγχο μιας επιχείρησης, αναλαμβάνει ταυτόχρονα την υποχρέωση και την αντίστοιχη ευθύνη να εκτελέσει ότι έχει συμφωνήσει στη σύμβαση κατά τρόπο που αρμόζει στην επαγγελματική του ιδιότητα. Ο νόμος 2190/1920, άρθρο 37, παρ. 3 για την ευθύνη των ελεγκτών έναντι μόνο της εταιρίας ορίζει ότι: *«Οι ελεγκτές ευθύνονται κατά την ενάσκηση των καθηκόντων τους δια παν πταίσμα, υποχρεωμένοι εις αποζημίωση της εταιρείας. Η εκ του παρόντος ευθύνη δεν δύναται να αποκλεισθεί ή τροποποιηθεί. Η αξίωσης της εταιρείας παραγράφεται μετά διετίας»*.. Από τη διατύπωση αυτή προκύπτει ότι, η ευθύνη των ελεγκτών είναι ατομική και όχι συλλογική, έστω και αν διενήργησα τον έλεγχο δύο ή περισσότεροι ελεγκτές. Όμως ευθύνη καταλογίζεται στον ελεγκτή μόνο όταν υπάρχει παράβαση καθήκοντος, πταίσμα και ζημία. Ο ελεγκτής έχει αναλάβει την υποχρέωση έναντι της επιχείρησης, να διεξάγει με επιμέλεια τον έλεγχο των οικονομικών της καταστάσεων. Η μη εκπλήρωση ή η πλημμελής εκπλήρωση της υποχρέωσης αυτής, συνιστά παράβαση των όρων της σύμβασης. Γενικά, γίνεται αποδεκτό ότι ο κοινός ή ο ορκωτός ελεγκτής λογιστής ασκεί με εύλογη επιμέλεια τα καθήκοντα του, εάν:

1. επιδεικνύει την επιδεξιότητα και την κατάρτιση που θα επιδείκνυε οποιοσδήποτε άλλος εξίσου ικανός ελεγκτής κατά την άσκηση του συγκεκριμένου έλεγχου,
2. ακολουθεί τα ελεγκτικά πρότυπα, τους κανόνες και τις οδηγίες του Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών (αυτή η προϋπόθεση ισχύει μόνο για τους ορκωτούς ελεγκτές),
3. διερευνά εμπεριστατωμένα τα αποδεικτικά στοιχεία που συλλέγει, και αξιολογεί με ιδιαίτερη προσοχή την αποδεικτική τους ισχύ,
4. αναλαμβάνει την άσκηση του ελέγχου των λογιστικών καταστάσεων με ευθύτητα και καλή πίστη,
5. δεν δέχεται να αναλάβει τον έλεγχο γιατί φρονεί ότι τα προσόντα του και η γενική εμπειρία του δεν επαρκούν για το έργο αυτό,
6. φροντίζει ώστε οι συνεργάτες του να επιδεικνύουν εύλογη επιμέλεια.[34]

Σύμφωνα με ρητή απαγόρευση του ως άνω άρθρου, η ευθύνη των ελεγκτών δεν δύναται να αποκλεισθεί ή να τροποποιηθεί, ενώ αυτό ισχύει για το χρόνο πριν από τη διενέργεια του ελέγχου και όχι μετά την ολοκλήρωση του. Μετά την επέλευση

[34] Χρήστος Καζαντζής(2006), «Ελεγκτική και εσωτερικός έλεγχος» σελ480-481

της ζημίας και τη γένεση της απαίτησης, η επιχείρηση έχει το δικαίωμα να παραιτηθεί από την αξίωση της κατά των ελεγκτών ή ακόμα να συμβιβαστεί με αυτούς. Οποιαδήποτε αξίωση κατά του ελεγκτή, υπόκειται σε διετή παραγραφή.

Σύμφωνα με την παραπάνω διάταξη, για τη θεμελίωση του πταίσματος δεν αρκεί η ελαφρά αμέλεια, αλλά απαιτείται να υπάρχει δόλος και βαριά αμέλεια και να είναι αποδεδειγμένο πως η ζημία προκλήθηκε από τη χρήση του πιστοποιητικού ελέγχου. Ο ελεγκτής δεν μπορεί να είναι απόλυτα βέβαιος ότι θα ολοκληρώσει το έργο του, χωρίς λάθη και παραλείψεις. Για το λόγο αυτό δεν είναι σωστό να τον καθιστά κανείς υπεύθυνο για το αλάθητο, αλλά για αμέλεια, ασυνέπεια ή απιστία και απάτη προς κάθε έχοντα άμεσο ή έμμεσο έννομο συμφέρον στα πλαίσια του έργου του ορκωτού ελεγκτή. Τέλος, ενώ οι ορκωτοί λογιστές δεν εγγυώνται την ακρίβεια των μεγεθών των οικονομικών καταστάσεων, θεωρούνται, όμως, υπεύθυνοι για την παραπλανητική εικόνα την οποία μπορεί να παρουσιάζουν προς τρίτους οι ελεγχόμενες αυτές καταστάσεις.

Ο ελεγκτής εξακολουθεί να φέρει ευθύνη για την ελεγκτική εργασία του και μετά την υποβολή του πιστοποιητικού ελέγχου στη διοίκηση της επιχείρησης. Έτσι, όταν διαπιστώσει ότι, λόγω μεταγενέστερων γεγονότων, η οικονομική κατάσταση της επιχείρησης δεν ήτανε αυτή που απεικόνιζαν οι λογιστικές καταστάσεις, μπορεί να τροποποιήσει το περιεχόμενο του πιστοποιητικού ελέγχου. Η οποιαδήποτε τέτοια τροποποίηση, δημοσιεύεται σε εφημερίδες μεγάλης κυκλοφορίας έτσι ώστε να γίνει γρήγορα γνωστή στο ευρύ επενδυτικό κοινό.

Ειδικά για τους ορκωτούς ελεγκτές λογιστές ισχύει η διάταξη του άρθρου 19 του Π.Δ. 226/92 σύμφωνα με την οποία: *"Ο ορκωτός ελεγκτής ευθύνεται για κάθε ζημία εκ θετικής ενέργειας ή παραλείψεως τον κατά τον έλεγχο και την έκδοση τον πιστοποιητικού ελέγχου εφόσον αυτή οφείλεται σε δόλο ή βαριά αμέλεια τον ασκήσαντος τον έλεγχο και αποδεδειγμένα προκλήθηκε από τη χρήση τον πιστοποιητικού ελέγχον. Η ευθύνη προς αποζημίωση δεν μπορεί να είναι ανώτερη του πενταπλασίου του συνόλου των εκάστοτε ετήσιων αποδοχών του Προέδρου του Αρείου Πάγου ή του συνόλου των αμοιβών του ευθυνόμενου Ορκωτού Ελεγκτή κατά την προηγούμενη διαχειριστική περίοδο"*.

4.1.2 Ποινική Ευθύνη των Ελεγκτών

Ο νόμος 2190/1920, με τα άρθρα 63β, 63γ παρ.2 και παρ.3, οριοθετεί την ποινική ευθύνη του ελεγκτή όταν αυτός παραβαίνει το καθήκον της μη παράνομης θεώρησης των ετήσιων οικονομικών καταστάσεων, της εχεμύθειας και της δήλωσης κολλήματος διορισμού του ως ελεγκτή.

Το άρθρο 63β του νόμου 2190/1920 ορίζει ότι:

«Ελεγκτές ανωνύμων εταιριών... αν από αμέλεια θεώρησαν ως νομίμως έχοντα, ισολογισμό που καταρτίστηκε παρά τις διατάξεις του νόμου και του καταστατικού, τιμωρούνται με φυλάκιση μέχρι τριών μηνών και με χρηματική ποινή μέχρι 80.000 δραχμές ή με μία από τις ποινές αυτές. Σε περίπτωση όμως δόλου τιμωρούνται με τις ποινές του άρθρου 57».

Το άρθρο 63γ παρ. 2 του ιδίου νόμου για την παράβαση του καθήκοντος της εχεμύθειας ορίζει ότι:

«Τιμωρείται δια φυλακίσεως, μέχρι τριών μηνών πας ελεγκτής ανωνύμων εταιριών, όστις δεν ήθελε τηρήσει απόλυτον εχεμύθειαν, περί των παρ' αυτού παρατηρηθέντων εν τη λειτουργία της εταιρίας...».

Η διάταξη αυτή έχει εφαρμογή και στις περιπτώσεις ελέγχου που πραγματοποιούνται στα πλαίσια των άρθρων 36 και 40 του ν. 2190/1920, δηλαδή από εξωτερικούς μη ορκωτούς ελεγκτές. Είναι αυτονόητο ότι η παράβαση του άρθρου 63γ παρ. 2 επιφέρει και αστική ευθύνη.

Το ίδιο θέμα της παράβασης του καθήκοντος της εχεμύθειας καλύπτει και το άρθρο 16 του ΠΔ 226/1992 το οποίο ορίζει ότι:

«Ο ορκωτός ελεγκτής υποχρεούται να τηρεί απόλυτη εχεμύθεια περί των όσων λαμβάνει γνώση κατά την άσκηση των καθηκόντων του. Την υποχρέωση αυτή έχουν επίσης τόσο το ελεγκτικό όσο και το λοιπό προσωπικό που απασχολεί ο ορκωτός ελεγκτής...».

Αναφορά στην ποινική ευθύνη του ελεγκτή για παράβαση του καθήκοντος της εχεμύθειας έκανε και ο παλιός νόμος Ν.Δ. 3329/55. άρθρο 12. παρ. 5:

«Ο Ορκωτός Λογιστής, ο Βοηθός Ορκωτός Λογιστής και ο Δόκιμος Ορκωτός Λογιστής υποχρεούνται να τηρούν αυστηράν εχεμύθειαν περί των όσων ήθελαν λάβει γνώσιν κατά την εκτέλεσιν των καθηκόντων των. Κατά το Ν.Α. 3329/55 άρθρα 12 και 16 παρ. 5, η μη τήρηση της εχεμύθειας υπό Ορκωτού Λογιστή, Βοηθού κ.λ.π., πλην της

πειθαρχικής διώξεως... τιμωρείται και κατά τα άρθρα 252 και 458 του Ποινικού Κώδικα...».

Ο ελεγκτής υποχρεούται να είναι εχέμυθος σχετικά με τα όσα υποπίπτον στην αντίληψη του κατά την άσκηση του ελέγχου. Οι περισσότερες μάλιστα από τις πληροφορίες που συλλέγει, όπως είναι στοιχεία κόστους, όροι αγοράς, έκδοση μετοχών κ.λ.π., είναι ζωτικής σημασίας για την επιβίωση της επιχείρησης- ς και τυχόν κοινοποίηση τους θα είχε σοβαρές επιπτώσεις στην ανταγωνιστικότητά της. Ευνόητο είναι πως η ευθύνη του ελεγκτή για εχεμύθεια δεν έχει να κάνει με πληροφορίες που δημοσιεύονται ή κοινοποιούνται, με διαφόρους τόπους, σε τρίτους, όπως Υπουργείο Εμπορίου, Εφορία, Χρηματιστήριο, Νομαρχία, Τράπεζα της Ελλάδος, το Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών και άλλα, και βεβαίως εφόσον η κοινοποίηση αυτή επιβάλλεται από το νόμο.

Η τήρηση του απορρήτου αποτελεί θεμελιώδη παράγοντα στις σχέσεις μεταξύ του ελεγκτή και της επιχείρησης. Δεν πρέπει, ο ανεξάρτητος ελεγκτής να διαδίδει τις πληροφορίες που συγκεντρώνει κατά την εκτέλεση της εργασίας το\ παρά μόνο όταν ο νόμος του το επιβάλλει ή του επιτρέπει. Ακόμη, ο ελεγκτής δεν πρέπει να χρησιμοποιεί αυτές τις πληροφορίες για ίδιο όφελος ή όφελος τρίτων.

Σε σχέση πάντα με τη φύλαξη του επαγγελματικού απορρήτου, ο ελεγκτή: πρέπει να διασφαλίζει ότι και το ελεγκτικό προσωπικό, που λαμβάνει γνώση των εμπιστευτικών στοιχείων, άσχετα με το εάν αποτελείται ή όχι από μέλη τον επαγγέλματος, θα είναι εχέμυθο. Τέλος, όταν επέρχεται ανάγκη να ληφθεί ι γνώμη προσώπων, που δεν δεσμεύονται από το επαγγελματικό απόρρητο, θα πρέπει ο ελεγκτής να ενημερώσει, οπωσδήποτε, τον πελάτη του, ειδάλλως σε περίπτωση αποκάλυψης δεδομένων των πρώτων σε τρίτους, η ευθύνη θα επιρριφθεί στον ορκωτό ελεγκτή.

Ο ελεγκτής φέρει ποινική ευθύνη όταν αποσιωπά, λόγο εξαίρεσης από την πραγματοποίηση του ελέγχου. Σύμφωνα με το άρθρο 63γ παρ. 3 τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι τριών μηνών κάθε ελεγκτής, ο οποίος *«... δεν εδήλωσε κώλυμα ασκήσεως ελέγχου προκειμένου περί εταιριών εις ας υπηρετεί οπωσδήποτε ή τυγχάνει μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου αυτών και είχε τας ιδιότητας ταύτας οποτεδήποτε κατά το διάστημα δύο ετών προ της ημέρας καθ' ην ανετέθη αυτώ η άσκησις του ελέγχου. Το αυτό εφαρμόζεται και όταν ο ελεγκτής υπηρετεί εις εταιρίαν διοικούσαν κατ' ουσίαν την εταιρίαν εφής διετάχθη ο έλεγχος»*. Με την ποινική αυτή διάταξη επιδιώκεται η αποτροπή της αποσιώπησης λόγω εξαίρεσης με απώτερο σκοπό την εξασφάλιση της ανεξαρτησίας του ελεγκτή από την ελεγχόμενη εταιρία.

4.1.3 Πειθαρχική Ευθύνη Ελεγκτών

Η Πειθαρχική ευθύνη στοιχειοθετείται, για όλα τα μέλη του Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών (Ορκωτό ή επίκουρο ή δόκιμο ή ασκούμενο), σύμφωνα με το άρθρο 20 του Π.Δ. 226/92, όταν αυτά:

- Ασκούν πλημμελώς τα καθήκοντα τους.
- Επιδεικνύουν ανάρμοστη συμπεριφορά, στην οποία περιλαμβάνεται και η διαπραγμάτευση της αμοιβής του υποχρεωτικού ελέγχου.
- Προβούν σε παράβαση του νόμου ή κανονιστικής διάταξης ή των δεοντολογικών κανόνων που αναφέρονται στην επαγγελματική του κατάσταση και στις υποχρεώσεις που απορρέουν από αυτήν.

Ο ελεγκτής που έχει υποπέσει σε πειθαρχικό παράπτωμα παραπέμπεται με απόφαση του Εποπτικού Συμβουλίου στο Τριμελές Πειθαρχικό Συμβούλιο του *Σ.Ο.Ε.Λ.* το οποίο αποτελείται από:

- έναν εν ενεργεία ή πρώην δικαστικό λειτουργό, ως πρόεδρο
- ένα μέλος του Εποπτικού Συμβουλίου και
- έναν ορκωτό ελεγκτή εκλεγόμενο από τη Γενική Συνέλευση του Σώματος.

Το πειθαρχικό Συμβούλιο, εφόσον διαπιστώσει την ενοχή του εγκαλούμενου, μπορεί να επιβάλει τις ακόλουθες ποινές:

- Ο Οριστική παύση
- Προσωρινή παύση μέχρι 6 μήνες.
- Πρόστιμο μέχρι 3.000 €
- Επίπληξη.

Αν το Εποπτικό Συμβούλιο κρίνει ότι το αποδιδόμενο παράπτωμα είναι ελαφρύ και δεν οφείλεται σε δόλο ή βαρεία αμέλεια αυτού δύναται αντί της παραπομπής να προβεί σε αυστηρές συστάσεις.

Οι πειθαρχικές ποινές που επιβάλλονται από το Πειθαρχικό Συμβούλιο του θεσμοθετηθέντος με το Ν. 3148/2003 εποπτικού φορέα της Ε.Λ.Τ.Ε. είναι:

- Σύσταση
- Επίπληξη
- Πρόστιμο ύψους μέχρι € 50.000
- Προσωρινή αναστολή άσκησης του επαγγέλματος μέχρι ένα έτος
- Οριστική διαγραφή από τα μητρώα του Σ.Ο.Ε.Λ.[35]

[35] Χρήστος Καζαντζής(2006), «Ελεγκτική και εσωτερικός έλεγχος» σελ485

4.2 Η Ηθική Ευθύνη Των Ορκωτών Ελεγκτών

Ο ορκωτός ελεγκτής έχει εκτός από νομική ευθύνη και ηθική ευθύνη απέναντι στην κοινωνία και τους πελάτες του. Η ευθύνη αυτή επιβάλλεται από το σώμα των ορκωτών λογιστών σε πολλές χώρες με τη μορφή ενός επαγγελματικού κώδικα συμπεριφοράς προς τους πελάτες. Υπάρχει επίσης και ένας κώδικας συμπεριφοράς για τα άλλα μέλη του σώματος. Αυτό συμβαίνει γιατί νομικά προσδιορισμένες ευθύνες δεν επαρκούν να περιγράψουν και να διαμορφώσουν την πρέπουσα στην πράξη συμπεριφορά κάθε επαγγελματία. Αυτός ο κώδικας συμπεριφοράς δεν είναι τίποτα άλλο από την αναγνώριση της κοινωνικής ευθύνης την οποία επιβάλλει η κοινωνική διάσταση του επαγγέλματος. Εξυπηρετεί το ίδιο το επάγγελμα προστατεύοντάς το και επενδύοντάς το με την κατάλληλη κοινωνική εικόνα. Το κοινό έχει την ανάγκη να εμπιστευτεί τον ορκωτό ελεγκτή ως προς την ικανότητα και τις προθέσεις του να το εξυπηρετήσει στις συγκεκριμένες ανάγκες για τις οποίες ο θεσμός του ορκωτού ελεγκτή έχει ιδρυθεί με ευθύνη και συνέπεια προσωπική και ηθική και όχι απλώς οικονομική. Δεν υπάρχει συγκεκριμένος και γενικός κώδικας κοινωνικής, επαγγελματικής συμπεριφοράς και ηθικής ευθύνης, ο οποίος να μπορεί να εφαρμοστεί από όλους τους ελεγκτές.

Για τους ορκωτούς λογιστές ως παράδειγμα θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί ο κώδικας επαγγελματικής συμπεριφοράς του σώματος ορκωτών ελεγκτών των ΗΠΑ. Για τους εσωτερικούς ελεγκτές ισχύει ο κώδικας επαγγελματικής ευθύνης και συμπεριφοράς που επιμελείται το Institute of Internal Auditors των ΗΠΑ. Οι δύο αυτοί κώδικες αναφέρονται με λεπτομέρεια σε συγκεκριμένο τρόπο συμπεριφοράς και αντιμετώπισης επαγγελματικών θεμάτων και καταστάσεων. Οι βασικές διαστάσεις μιας ηθικής συμπεριφοράς του ορκωτού ελεγκτή προς τους πελάτες του διέπονται από τα γενικά standards σύμφωνα με τα οποία ο εσωτερικός ελεγκτής πρέπει να είναι αντικειμενικός, εχέμυθος και δίκαιος.

Στην χώρα μας σχετικά με την επαγγελματική συμπεριφορά των Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών, προβλέπονται από το νόμο μια σειρά από προληπτικές οδηγίες, απαγορεύσεις αλλά και κυρώσεις. Για την ειδικότερη όμως προσωπική ηθική συμπεριφορά των μελών του επαγγέλματος, δεν είναι δυνατό να προβλεφθούν κυρώσεις, και μια τέτοια ηθική επαφίεται κατά το μέγιστο στην ακεραιότητα και στον επαγγελματισμό του κάθε Ορκωτού.

Β' ΜΕΡΟΣ: ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΥΠΟΔΕΙΓΜΑΤΟΣ

5.1 Η Μεθοδολογία Κατασκευής Του Υποδείγματος

Στο κεφάλαιο θα δημιουργήσουμε ένα υπόδειγμα (μοντέλο) που θα μας δίνει την πιθανότητα παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων ενός ομίλου για κάποιο συγκεκριμένο οικονομικό έτος.

Για την πραγματοποίηση του παραπάνω σκοπού επιλέχθηκε ένα τυχαίο δείγμα 70 εισηγμένων ομίλων στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών (ΧΑΑ) από διαφόρους κλάδους, που περιλαμβάνει 35 ομίλους με παραποιημένες και 35 με μη-παραποιημένες οικονομικές καταστάσεις. Ο εντοπισμός των ομίλων με παραποιημένες οικονομικές καταστάσεις βασίστηκε στην εξέταση για ύπαρξη: (α) Παρατηρήσεων ελέγχου στην έκθεση των ορκωτών ελεγκτών όπου αλλοιώνουν σημαντικά τον Ισολογισμό και τα Αποτελέσματα Χρήσης, καθώς και την ύπαρξη αντίθετης γνώμης ελέγχου. (β) Σημαντικών φορολογικών παραβάσεων με επιπτώσεις στις οικονομικές καταστάσεις. (γ) Παρατηρήσεων για αρνητική καθαρή θέση. (δ) Ένταξη του ομίλου από την Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς στις κατηγορίες «υπό παρακολούθηση» και «υπό επιτήρηση» για θέματα που συνδέονται με παραποιήσεις στις οικονομικές καταστάσεις του, καθώς και δικαστικές εκκρεμότητες που αφορούν παραποιήσεις στις οικονομικές καταστάσεις. Όσον αφορά τους ομίλους του δείγματος χωρίς παραποιημένες οικονομικές καταστάσεις, ερευνήθηκε η ύπαρξη τυχόν αναφορών παραποιήσεων σε εκθέσεις ελέγχου, σε ανακοινώσεις και του οικονομικού τύπου, καθώς και στις διαθέσιμες ηλεκτρονικές πηγές.

Από τους παραπάνω ομίλους που επιλέξαμε συγκεντρώσαμε τις οικονομικές καταστάσεις τους για ένα έτος (Ισολογισμούς και Καταστάσεις Αποτελεσμάτων Χρήσεως) από τις ετήσιες εκθέσεις κάθε ομίλου. Το χρονικό διάστημα εξέτασης βρίσκεται από το 2005 έως το 2009, που σημαίνει πως όλες οι οικονομικές καταστάσεις έχουν συνταχθεί σύμφωνα με τα Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Πληροφόρησης (ΔΠΧΠ).

Έπειτα, υπολογίσαμε τους παρακάτω αριθμοδείκτες για κάθε όμιλο της έρευνας μας:

1. ΣΥ / ΙΚ: Σύνολο Υποχρεώσεων / Ίδια Κεφάλαια
2. ΠΩΛ / ΣΕ: Πωλήσεις / Σύνολο Ενεργητικού
3. ΚΚ / ΠΩΛ: Καθαρά Κέρδη / Πωλήσεις
4. ΑΠΑΙΤ / ΠΩΛ: Απαιτήσεις / Πωλήσεις
5. ΚΚ / ΣΕ: Καθαρά Κέρδη / Σύνολο Ενεργητικού
6. ΚΚΙΝ / ΣΕ: Κεφάλαιο Κίνησης / Σύνολο Ενεργητικού
7. ΜΚ / ΣΕ: Μικτά Κέρδη / Σύνολο Ενεργητικού
8. ΑΠΟΘ / ΠΩΛ: Αποθέματα / Πωλήσεις
9. ΣΥ / ΣΕ: Σύνολο Υποχρεώσεων / Σύνολο Ενεργητικού
10. Z: Z-score του Atman (δείκτης οικονομικής δυσχέρειας)

Οι παραπάνω αριθμοδείκτες δεν επελέγησαν τυχαία αλλά σύμφωνα με έρευνες δείχνουν σημάδια παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων. Στο σημείο αυτό, θα πρέπει να τονίσουμε το γεγονός ότι η έρευνά μας είναι βασισμένη σε αντίστοιχη του Σπαθή (2002).

Στην συνέχεια, πραγματοποιήσαμε παραμετρικός έλεγχο T-test ισότητας των μέσων τιμών των αριθμοδεικτών και για τα δύο ανεξάρτητα δείγματα (μη παραποιημένες (0) και παραποιημένες (1)) για την εύρεση των πιο στατιστικά σημαντικών αριθμοδεικτών. Από τον έλεγχο προέκυψε πως έξι αριθμοδείκτες είναι στατιστικά σημαντικοί.

Τέλος, χρησιμοποιήσαμε τους παραπάνω έξι αριθμοδείκτες στην λογιστική παλινδρόμηση για να επιλεχθεί το καλύτερο στατιστικό μοντέλο, δηλαδή ο καλύτερος συνδυασμός των παραπάνω δεικτών. Το υπόδειγμα προέκυψε ακολουθώντας τη βηματική μέθοδο ανάλυσης (stepwise-backwards).Τα αποτελέσματα από την εισαγωγή στο υπόδειγμα Logit των αριθμοδεικτών αναλύονται παρακάτω σε πίνακες όπως αυτοί δημιουργήθηκαν από την ανάλυση των δεδομένων μέσω του στατιστικού πακέτου SPSS 17.

5.2 Η Μέθοδος Της Λογιστικής Παλινδρόμησης

Η μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε για την ανάπτυξη του υποδείγματος είναι η Λογιστική Παλινδρόμηση (Logistic Regression). Στο σημείο αυτό κρίνουμε σκόπιμο να αναφέρουμε τα βασικότερα στοιχεία της μεθόδου.

Η Λογιστική Παλινδρόμηση είναι μία τεχνική σχεδιασμένη για την πραγματοποίηση ανάλυσης δεδομένων που αφορούν την μελέτη και την πρόβλεψη τιμών κάποιας **κατηγορικής εξαρτημένης** μεταβλητής και χρησιμοποιεί **ποσοτικές και ποιοτικές ανεξάρτητες μεταβλητές** .

Τέτοιες αναλύσεις συναντάμε πχ στους παρακάτω χώρους

- της υγείας για την μελέτη της θεραπείας ή όχι των ασθενών,
- του Marketing για την αγορά ή όχι κάποιων προϊόντων,
- της παιδείας για την επιτυχία ή όχι των μαθητών στις εξετάσεις.

Η μελέτη της σχέσης της **κατηγορικής εξαρτημένης μεταβλητής δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί μέσω του αλγορίθμου της Γραμμικής Παλινδρόμησης** για δύο βασικούς λόγους.

- Πρώτον, όταν προβλέπουμε τις τιμές μία κατηγορικής εξαρτημένης μεταβλητής, στην ουσία υπολογίζουμε την πιθανότητα με την οποία η εξαρτημένη μεταβλητή θα λάβει κάποια συγκεκριμένη τιμή. **Η τιμή της πιθανότητας αυτής θα πρέπει, εξ ορισμού, να παίρνει τιμές μεταξύ του 0 και του 1**.
- Δεύτερον, η πολλαπλή γραμμική παλινδρόμηση θα πρέπει να ικανοποιεί την υπόθεση της **ισότητας των διακυμάνσεων**.

Οι κυριότεροι λόγοι χρησιμοποίησης της είναι οι ακόλουθοι :

- Διαθέτει εξίσου μεγάλη ή και μεγαλύτερη προβλεπτική ικανότητα όπως και οι άλλες καθιερωμένες τεχνικές για την πρόβλεψη της παραποίησης ή της πτώχευσης.
- Αναφέρεται στη βιβλιογραφία ως η πλέον διαδεδομένη μέθοδος
- Είναι εύχρηστη και δεν υπόκεινται σε αυστηρές υποθέσεις.(κανονικότητα δεικτών)
- Διακρίνεται για την ευκρίνεια των αποτελεσμάτων της και χρησιμοποιείται από έγκυρους οργανισμούς. [36]

[36] Γεώργιος Κ. Σιάρδος , (2005), Μέθοδοι Πολυμετάβλητης Στατιστικής Ανάλυσης : Με την επίλυση ασκήσεων μέσω του προγράμματος SPSS, Μέρος Δεύτερο, εκδόσεις Αθ. Σταμούλης

5.3 Έλεγχος Στατιστικής Σημαντικότητας Των Μεταβλητών

Προκειμένου να κατασκευαστεί το τελικό υπόδειγμα των αριθμοδεικτών, πραγματοποιήθηκε παραμετρικός έλεγχος T-test ισότητας των μέσων τιμών των δύο ανεξάρτητων δειγμάτων (μη παραποιημένες (0) και παραποιημένες (1)) για την εύρεση των πιο στατιστικά σημαντικών μεταβλητών. Όσο μεγαλύτερη τιμή έχει το στατιστικό μέτρο t τόσο μεγαλύτερη προβλεπτική ικανότητα έχει η μεταβλητή σε όρους μονομεταβλητής ανάλυσης.

Πίνακας 1 : Στατιστικός έλεγχος ισότητας μέσων τιμών ανεξάρτητων δειγμάτων (T- test)

	ΜΗ ΠΑΡΑΠΟΙΗΜΕΝΕΣ	ΠΑΡΑΠΟΙΗΜΕΝΕΣ	t-test	Sig. (2-tailed)
ΣΥ/ΙΚ	1,474	-0,6	-0,875	0,388
ΠΩΛ/ΣΕ	1,115	0,564	2,812	0,008
ΚΚ/ΠΩΛ	0,068	-0,708	1,837	0,075
ΑΠΑΙΤ/ΠΩΛ	0,431	1,074	-1,612	0,116
ΚΚ/ΣΕ	0,017	-0,087	4,825	0,000
ΚΕΦ ΚΙΝ/ΣΕ	0,175	-0,187	3,792	0,001
ΜΚ/ΣΕ	0,299	0,125	4,172	0,000
ΑΠΟΘ/ΠΩΛ	0,269	0,456	-0,683	0,499
ΣΥ/ΣΕ	0,557	0,816	-2,964	0,006
Z - score	3,163	0,244	4,392	0,000

Οι πιο στατιστικά σημαντικοί αριθμοδείκτες είναι οι παρακάτω έξι :

Πίνακας 2 :Δείκτες με στατιστική σημαντικότητα

ΑΡΙΘΜΟΔΕΙΚΤΕΣ	t-test	Sig. (2-tailed)
ΠΩΛ/ΣΕ	2,812	0,008
ΚΚ/ΣΕ	4,825	0,000
ΚΕΦ ΚΙΝ/ΣΕ	3,792	0,001
ΜΚ/ΣΕ	4,172	0,000
ΣΥ/ΣΕ	-2,964	0,006
Z - score	4,392	0,000

Έτσι, αυτούς τους αριθμοδείκτες θα χρησιμοποιήσουμε για το σχηματισμό της εξίσωσης λογιστικής παλινδρόμησης.

5.4 Εφαρμογή Της Λογιστικής Παλινδρόμησης

Στον πρώτο πίνακα των αποτελεσμάτων δίνεται ο αριθμός των έγκυρων παρατηρήσεων της ανάλυσης καθώς και ο αριθμός των παρατηρήσεων με missing values

Πίνακας 3: Έγκυρες παρατηρήσεις

Unweighted Cases[a]		N	Percent
Selected Cases	Included in Analysis	70	100,0
	Missing Cases	0	,0
	Total	70	100,0
Unselected Cases		0	,0
Total		70	100,0

a. If weight is in effect, see classification table for the total number of cases.

Στον επόμενο πίνακα δίνεται η εσωτερική κωδικοποίηση των κατηγοριών της εξαρτημένης μεταβλητής κατά την ανάλυση. Ο μικρότερος κωδικός της εξαρτημένης μεταβλητής επανακωδικοποιείται εσωτερικά με την τιμή 0 ενώ ο μεγαλύτερος με την τιμή 1 (δηλαδή με την τιμή που υποδηλώνει την πραγματοποίηση του γεγονότος). Στην περίπτωση αυτή, η πραγματοποίηση του γεγονότος (δηλαδή η παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων) είναι κωδικοποιημένη στο αρχείο των δεδομένων με την τιμή 1 . Αντίστοιχα, η μη πραγματοποίηση του γεγονότος (η μη παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων) επανακωδικοποιείται με την τιμή 0.

Πίνακας 4: Κωδικοποίηση των μεταβλητών

Original Value	Internal Value
0	0
1	1

Οι παρακάτω τρεις πίνακες αφορούν το αρχικό μοντέλο της ανάλυσης το οποίο αποτελείται μόνο από το σταθερό όρο χωρίς άλλη ανεξάρτητη μεταβλητή στην εξίσωση παλινδρόμησης. Δίνεται ο πίνακας ταξινόμησης, η τιμή του σταθερού τις ανεξάρτητες μεταβλητές αν έμπαινε μόνη της στο μοντέλο μαζί με το σταθερό όρο. Το κριτήριο βάση του οποίου γίνεται ο έλεγχος (Score) δίνει την βαρύτητα κάθε ανεξάρτητης μεταβλητής στην πρόγνωση των τιμών της εξαρτημένης. Με μία πρώτη ματιά στις τιμές του Score αλλά και των αντίστοιχων πιθανοτήτων (sig), προκύπτει ότι τη μεγαλύτερη βαρύτητα στην πρόγνωση της εξαρτημένης μεταβλητής έχει ο δείκτης καθαρών κερδών προς το σύνολο του ενεργητικού, ο δείκτης Z-score και ο δείκτης των μικτών κερδών προς το σύνολο ενεργητικού.

Πίνακας 5: Ταξινόμηση του αρχικού μοντέλου

			Predicted		
			Εξαρτημένη Μεταβλητή		Percentage Correct
	Observed		0	1	
Step 0	Εξαρτημένη Μεταβλητή	0	0	35	,0
		1	0	35	100,0
	Overall Percentage				50,0

a. Constant is included in the model. b. The cut value is ,500

Πίνακας 6: Η τιμή του σταθερού όρου

		B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
Step 0	Constant	,000	,239	,000	1	1,000	1,000

Πίνακας 7: Οι ανεξάρτητες μεταβλητές του αρχικού μοντέλου

			Score	df	Sig.
Step 0	Variables	ΠΩΛ_ΣΕ	6,245	1	,012
		ΚΚ_ΣΕ	17,445	1	,000
		ΚΕΦΚΙΝ_ΣΕ	11,614	1	,001
		ΜΚ_ΣΕ	14,957	1	,000
		ΣΥ_ΣΕ	8,350	1	,004
		Zscore	15,182	1	,000
	Overall Statistics		27,148	6	,000

5.5 Εκτίμηση Της Καλής Προσαρμογής Του Μοντέλου

Πίνακας 8: Ακρίβεια ταξινόμησης του δείγματος

			Predicted		
			Εξαρτημένη Μεταβλητή		Percentage Correct
	Observed		0	1	
Step 1	Εξαρτημένη Μεταβλητή	0	30	5	85,7
		1	3	32	91,4
	Overall Percentage				88,6
Step 2	Εξαρτημένη Μεταβλητή	0	31	4	88,6
		1	4	31	88,6
	Overall Percentage				88,6
Step 3	Εξαρτημένη Μεταβλητή	0	31	4	88,6
		1	3	32	91,4
	Overall Percentage				90,0
Step 4	Εξαρτημένη Μεταβλητή	0	31	4	88,6
		1	4	31	88,6
	Overall Percentage				88,6
Step 5	**Εξαρτημένη Μεταβλητή**	**0**	**30**	**5**	**85,7**
		1	**5**	**30**	**85,7**
	Overall Percentage				**85,7**

a. The cut value is ,500

Σύμφωνα με τον πίνακα ταξιμόμησης των παρατηρήσεων ως προς την παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων, διαπιστώνεται ότι 30 εταιρίες (ποσοστό 85,7%) που δεν έχουν παραποιήσει τις οικονομικές καταστάσεις προβλέφθηκαν ορθώς από το μοντέλο. Ομοίως 30 εταιρίες που έχουν παραποιήσει τις οικονομικές καταστάσεις τους (ποσοστό 85,7%) προβλέφθηκαν ορθώς από το μοντέλο να είναι παραποιημένες. Μόνο 10 εταιρίες (14,3%) ταξινομήθηκαν λανθασμένα, γεγονός που οδηγεί στο συμπέρασμα ότι το μοντέλο λογιστικής παλινδρόμησης είναι πολύ καλά προσαρμοσμένο στα δεδομένα καθώς έχει **συνολική ορθή πρόβλεψη 85,7%.**

Πίνακας 9: Μέτρα αξιολόγησης της προσαρμογής του υποδείγματος

		Chi-square	df	Sig.
Step 1	Step	53,973	6	,000
	Block	53,973	6	,000
	Model	53,973	6	,000
Step 2[a]	Step	-,397	1	,529
	Block	53,575	5	,000
	Model	53,575	5	,000
Step 3[a]	Step	-,778	1	,378
	Block	52,797	4	,000
	Model	52,797	4	,000
Step 4[a]	Step	-,624	1	,430
	Block	52,173	3	,000
	Model	52,173	3	,000
Step 5[a]	**Step**	**-2,291**	**1**	**,130**
	Block	**49,883**	**2**	**,000**
	Model	**49,883**	**2**	**,000**

a. A negative Chi-squares value indicates that the Chi-squares value has decreased from the previous step.

Η αξιολόγηση της καλής προσαρμογής του μοντέλου λογιστικής παλινδρόμησης στα δειγματικά δεδομένα γίνεται επίσης και με τον λόγο των μέγιστών τιμών της συνάρτησης πιθανοφάνειας (likelihood ratio statistic) για το πλήρες μοντέλο (LF) και το μοντέλο που περιλαμβάνει μόνο το σταθερό όρο (L0).

Η τιμή του λόγου είναι:

$-2\ln (L_0/L_F) = 49,883$ (Model Chi-square)

Επειδή, Sig.< 0.000 η μηδενική υπόθεση H0: β1=β2=...=βν=0 απορρίπτεται. Δηλαδή, οι ανεξάρτητες μεταβλητές συμβάλλουν σημαντικά στην πρόγνωση των τιμών της εξαρτημένης μεταβλητής.

Πίνακας 10: Μέτρα αξιολόγησης της προσαρμογής του υποδείγματος (2)

Step	-2 Log likelihood	Cox & Snell R Square	Nagelkerke R Square
1	43,068[a]	,537	,717
2	43,465[a]	,535	,713
3	44,243[a]	,530	,706
4	44,867[a]	,525	,701
5	**47,158[a]**	**,510**	**,680**

a. Estimation terminated at iteration number 8 because parameter estimates changed by less than, 001.

Στον πίνακα (Model Summary) δίνεται η τιμή της συνάρτησης λογαριθμο-πιθανοφάνειας (-2Log likelihood=47,158) για το τελικό μοντέλο μαζί με το συντελεστή προσδιορισμού των Cox & Snell (0.510) και το συντελεστή προσδιορισμού του Nagelkerke (0.680) απ τον οποίο φαίνεται ότι το 68% της μεταβλητότητας της εξαρτημένης μεταβλητής ερμηνεύονται από τις ανεξάρτητες μεταβλητές του μοντέλου.

Συνοψίζοντας, μπορούμε να πούμε ότι το μοντέλο λογιστικής παλινδρόμησης είναι πολύ καλά προσαρμοσμένο στα δεδομένα καθώς έχει συνολική ορθή πρόβλεψη 85,7% και οι ανεξάρτητες μεταβλητές συμβάλλουν σημαντικά στην πρόγνωση των τιμών της εξαρτημένης μεταβλητής αφού ερμηνεύουν κατά 68% την μεταβλητότητα τους.

5.6 Επιλογή Των Ανεξάρτητων Μεταβλητών Του Μοντέλου

Πίνακας 11: Βήματα κατασκευής του τελικού υποδείγματος

		B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)	95% C.I.for EXP(B)	
								Lower	Upper
Step 1[a]	ΠΩΛ_ΣΕ	-1,770	1,624	1,189	1	,276	,170	,007	4,105
	ΚΚ_ΣΕ	-33,514	12,383	7,324	1	,007	,000	,000	,000
	ΚΕΦΚΙΝ_ΣΕ	-3,352	2,611	1,649	1	,199	,035	,000	5,839
	ΜΚ_ΣΕ	2,696	3,625	,553	1	,457	14,827	,012	18062,648
	ΣΥ_ΣΕ	1,751	2,829	,383	1	,536	5,760	,023	1472,507
	Zscore	-,252	,278	,823	1	,364	,777	,451	1,339
	Constant	,472	2,140	,049	1	,826	1,603		
Step 2[a]	ΠΩΛ_ΣΕ	-1,705	1,606	1,128	1	,288	,182	,008	4,227
	ΚΚ_ΣΕ	-34,973	12,073	8,391	1	,004	,000	,000	,000
	ΚΕΦΚΙΝ_ΣΕ	-3,715	2,658	1,954	1	,162	,024	,000	4,456
	ΜΚ_ΣΕ	3,133	3,540	,783	1	,376	22,937	,022	23663,464
	Zscore	-,365	,218	2,806	1	,094	,694	,453	1,064
	Constant	1,688	,914	3,412	1	,065	5,409		
Step 3[a]	ΠΩΛ_ΣΕ	-,953	1,313	,526	1	,468	,386	,029	5,060
	ΚΚ_ΣΕ	-31,310	10,782	8,432	1	,004	,000	,000	,000
	ΚΕΦΚΙΝ_ΣΕ	-3,083	2,472	1,556	1	,212	,046	,000	5,822
	Zscore	-,345	,213	2,617	1	,106	,708	,466	1,076
	Constant	1,704	,930	3,353	1	,067	5,494		
Step 4[a]	ΚΚ_ΣΕ	-34,488	10,505	10,778	1	,001	,000	,000	,000
	ΚΕΦΚΙΝ_ΣΕ	-3,243	2,432	1,778	1	,182	,039	,000	4,590
	Zscore	-,370	,203	3,332	1	,068	,691	,464	1,028
	Constant	1,242	,617	4,047	1	,044	3,461		
Step 5[a]	**ΚΚ_ΣΕ**	**-36,585**	**10,040**	**13,279**	**1**	**,000**	**,000**	**,000**	**,000**
	Zscore	**-,396**	**,200**	**3,941**	**1**	**,047**	**,673**	**,455**	**,995**
	Constant	**,994**	**,549**	**3,279**	**1**	**,070**	**2,701**		

a. Variable(s) entered on step 1: ΠΩΛ_ΣΕ, ΚΚ_ΣΕ, ΚΕΦΚΙΝ_ΣΕ, ΜΚ_ΣΕ, ΣΥ_ΣΕ, Zscore.

Ο τελευταίος αυτός πίνακας είναι και ο πλέον σημαντικός διότι μας δίνει τους συντελεστές του τελικού μοντέλου μαζί και με τα διαστήματα εμπιστοσύνης αυτών. Σύμφωνα με το κριτήριο του Wald, σημαντική επίδραση στην διαμόρφωση των τιμών της εξαρτημένης μεταβλητής έχουν οι μεταβλητές ΚΚ/ΣΕ και Z-score.

5.7 Το Τελικό Υπόδειγμα

Συνεπώς η εξίσωση παλινδρόμησης θα είναι:

Z = 0,994 - 36,585 * (ΚΚ/ΣΕ) – 0,396 * Z-score

Οι δείκτες (ΚΚ/ΣΕ) και Z-score έχουν αρνητικό πρόσημο. Αυτό σημαίνει ότι όμιλοι με υψηλά που εμφανίζουν χαμηλή κερδοφορία ή ζημίες και χαμηλή ή αρνητική τιμή z-score (εμφάνιση οικονομικής στενότητας), έχουν αυξημένες πιθανότητες να καταταγούν σ' αυτούς που παραποιούν τις οικονομικές τους καταστάσεις.

Συνεπώς, χρησιμοποιώντας τη σχέση $\mathbf{P = e^z / 1+e^z}$ και αντικαθιστώντας την τιμή **Z** που υπολογίσαμε από την εξίσωση της λογιστικής παλινδρόμησης, προκύπτει η πιθανότητα παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων ενός ομίλου για ένα συγκεκριμένο έτος.

Οι δείκτες του μοντέλου

- **Καθαρά Κέρδη / Σύνολο Ενεργητικού**

Όσον αφορά τον πρώτο δείκτη, αυτός ονομάζεται και δείκτης αποδοτικότητας συνολικών κεφαλαίων. Ο δείκτης αυτός εξετάζει τις δυνατότητες της επιχείρησης για αξιοποίηση των κεφαλαίων που της έχουν χορηγήσει οι μέτοχοι, οι δανειστές και γενικότερα οι πιστωτές. Η αμοιβή αυτών των κεφαλαίων είναι τα καθαρά κέρδη, γι' αυτό και χρησιμοποιούνται ως αριθμητής. Ο δείκτης αποδοτικότητας συνολικών κεφαλαίων είναι ο πιο συνηθισμένος δείκτης κερδοφορίας μιας επιχείρησης και αντανακλά την αποδοτικότητα του ενεργητικού, δηλαδή την ικανότητα της επιχείρησης να παράγει κέρδος, ανεξάρτητα από το μίγμα ιδίων / ξένων κεφαλαίων της.

Συνεπώς, αποκτά ιδιαίτερη σημαντικότητα για το σχεδιασμό της μελλοντικής δράσης της μονάδας, την εξαγορά της κλπ, ενώ δεν πρέπει να αγνοείται το γεγονός

ότι σε ορισμένες περιόδους, ο στόχος της επιχείρησης μπορεί να ξεφεύγει από την ενίσχυση της απόδοσής της και τη μεγιστοποίηση δηλαδή αυτού του δείκτη και να αφορά για παράδειγμα την αύξηση του μεριδίου αγοράς ή την είσοδο σε νέα αγορά, την υλοποίηση ενός επενδυτικού σχεδίου, την προσέλκυση πελατών κ.α.

- **z – score του Altman**

Οι θεωρητικοί της χρηματοοικονομικής έχουν αναπτύξει σημαντικά υποδείγματα πρόβλεψης της χρεοκοπίας των εισηγμένων στις χρηματιστηριακές αγορές εταιρειών. Ίσως το σημαντικότερο από αυτά είναι το κριτήριο Z, το οποίο αναπτύχθηκε το 1968 από τον καθηγητή Edward I. Altman.

Το συγκεκριμένο κριτήριο είναι ένας γραμμικός συνδυασμός πέντε επιμέρους δεικτών, με διαφορετικά ποσοστά συμμετοχής, τα οποία έχουν προσδιορισθεί εκ των προτέρων από τον καθηγητή Altman. Πιο συγκεκριμένα, οι επιμέρους δείκτες είναι οι εξής: κεφάλαιο κίνησης/σύνολο ενεργητικού (X1), παρακρατούμενα κέρδη/ σύνολο ενεργητικού (X2), κέρδη προ φόρων και τόκων/σύνολο ενεργητικού (X3), χρηματιστηριακή αξία μετοχών/σύνολο υποχρεώσεων (X4) και πωλήσεις/σύνολο ενεργητικού (X5).

Ετσι, ο δείκτης Z διαμορφώνεται ως εξής:

$$Z = 1.2X_1 + 1.4X_2 + 3.3X_3 + 0.6X_4 + 0.999X_5$$

Σύμφωνα με τον Altman, εταιρείες που έχουν Z–score πάνω από 3 θεωρούνται υγιείς, ενώ όσες έχουν κάτω από 1,80 αντιμετωπίζουν ή θα αντιμετωπίσουν με σημαντικές πιθανότητες (80–90%) ενδεχόμενο πτώχευσης μέσα στα επόμενα δύο χρόνια. Εταιρείες των οποίων το συγκεκριμένο κριτήριο βρίσκεται ανάμεσα στο διάστημα 1,81 και στο 2,70 έχουν αρκετές πιθανότητες μέσα στα επόμενα δύο χρόνια από τη δημοσίευση του ισολογισμού τους να βρεθούν σε οικονομική δυσχέρεια. Τέλος, εταιρείες των οποίων ο δείκτης Z κυμαίνεται από 2,71 έως 2,99 πρέπει να λάβουν μέτρα ώστε να αποφύγουν μελλοντικά οικονομικά προβλήματα.[37]

[37] Νικολαου Φιλιππα – Θεοδωρου Καραντζικου «Z– Score»: το μέτρο που αποκαλύπτει τις δύο όψεις του ελληνικού Χρηματιστηρίου

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6
ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΥΠΟΔΕΙΓΜΑΤΟΣ

6.1 Η Μεθοδολογία Της Έρευνας

Στο κεφάλαιο αυτό θα επιχειρήσουμε μία πρακτική εφαρμογή του υποδείγματος που κατασκευάσαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο.

Συγκεκριμένα, επιλέξαμε ένα τυχαίο δείγμα από εξήντα (60) ομίλους, εισηγμένους στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών (ΧΑΑ) που δραστηριοποιούνται σε οχτώ (8) διαφορετικούς κλάδους. Οι κλάδοι αυτοί είναι οι εξής:

1. Τρόφιμα και Ποτά
2. Εμπόριο
3. Προσωπικά & Οικιακά αγαθά
4. Βιομηχανικά Προϊόντα και Υπηρεσίες
5. Τεχνολογία
6. Πρώτες Ύλες
7. Πετρέλαιο – Αέριο
8. Χημικά

Από τους παραπάνω ομίλους συγκεντρώσαμε τις οικονομικές τους καταστάσεις (Ισολογισμός, Αποτελέσματα Χρήσεις) για το έτος 2010, όπως αυτές δημοσιεύτηκαν στις ετήσιες εκθέσεις των ομίλων.

Στην συνέχεια, για κάθε όμιλο εφαρμόσαμε το μοντέλο στο πρόγραμμα «MS Excel».Το αποτέλεσμα που προκύπτει κάθε φορά μας δίνει την πιθανότητα μία εταιρία να έχει παραποιήσει ή όχι τις οικονομικές της καταστάσεις για το 2010.

Τέλος, συγκεντρώσαμε τις εκθέσεις – πιστοποιητικά των Ορκωτών Ελεγκτών και προσπαθήσαμε να συνδέσουμε την πιθανότητα παραποίησης με το είδος των σχολίων. Στην προσπάθεια μας να το πετύχουμε προχωρήσαμε σε ανάλυση με βάση τον κλάδο αλλά και συνολική ανάλυση. Ακόμη, αναλύουμε την πιθανότητα παραποίησης σε σχέση με την κατηγορία του κάθε ομίλου αλλά και με το είδος της γνώμης του πιστοποιητικού που έχουν λάβει από τους ορκωτούς ελεγκτές.

6.2 Αποτελέσματα Ανά Κλάδο

Στο σημείο αυτό θα παρουσιάσουμε τα αποτελέσματα της μελέτης μας με τη βοήθεια πινάκων, καθένας από τους οποίους αντιπροσωπεύει κάθε κλάδο ξεχωριστά. Η ανάλυση αφορά κυρίως τον μέσο όρο της πιθανότητας παραποίησης που εμφανίζει κάθε κλάδος όμως, επισημαίνονται και αναλύονται και οι όμιλοι που επηρεάζουν σημαντικά το αποτέλεσμα. Ακόμη, γίνεται συσχετισμός ανάμεσα στην πιθανότητα παραποίησης που εμφανίζει κάποιος όμιλος με τα πιστοποιητικά των ορκωτών ελεγκτών και τις παρατηρήσεις που ενδεχομένως περιέχουν .

- **ΤΡΟΦΙΜΑ – ΠΟΤΑ**

	ΟΜΙΛΟΣ	ΠΙΘΑΝΟΤΗΤΑ ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗΣ
1	ΣΑΡΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ ΚΥΛ/ΛΟΙ	**42,57%**
2	ΚΤΗΜΑ ΛΑΖΑΡΙΔΗ	**63,59%**
3	COCA-COLA	**11,74%**
4	CRETA FARM	**68,75%**
5	CARDICO	**100,00%**
6	ΙΠΠΟΤΟΥΡ	**99,95%**
7	NUTRIART	**100,00%**
8	ΕΛΓΕΚΑ	**70,47%**
9	ΕΒΡΟΦΑΡΜΑ	**67,38%**
10	ΚΑΡΑΜΟΛΕΓΚΟΣ	**53,00%**
	Μ.Ο.	**67,75%**

Πίνακας 12: Τρόφιμα – ποτά

Ο μέσος όρος του κλάδου είναι 69,63% και κρίνεται αρκετά υψηλός. Οι περισσότεροι όμιλοι παρουσιάζουν πολύ υψηλή πιθανότητα παραποίησης των οικονομικών τους καταστάσεων με εξαίρεση την COCA-COLA η οποία έχει ένα πολύ ικανοποιητικό δείκτη (ΚΚ/ΣΕ) αλλά και Zscore πάνω από δύο.

Οι τρείς όμιλοι που παρουσιάζουν το απόλυτο σε πιθανότητα παραποίησης και αυξάνουν σημαντικά τον μέσο όρο του κλάδου είναι η CARDICO, ΙΠΠΟΤΟΥΡ και NUTRIART. Το κοινό χαρακτηριστικό που παρουσιάζουν είναι οι σημαντικές ζημίες για τη χρήση το 2010 που έχουν ως συνέπεια τους αρνητικούς δείκτες

(ΚΚ/ΣΕ) και Zscore. Ακόμη, κοιτάζοντας τις εκθέσεις ελέγχου των ορκωτών ελεγκτών λογιστών παρατηρούμε πως δεν έχουν πάρει πιστοποιητικό με σύμφωνη γνώμη άλλα έχουν μία σειρά από παρατηρήσεις. Η βασική παρατήρηση και για τους τρείς ομίλους είναι η αρνητική καθαρή θέση που παρουσιάζουν γεγονός που καθιστά ιδιαίτερα αμφίβολη την συνέχιση των δραστηριοτήτων τους στο μέλλον. Όλα τα παραπάνω αιτιολογούν πλήρως τα τόσο υψηλά ποσοστά πιθανότητας παραποίησης που παρουσιάζουν αυτοί οι όμιλοι.

Ο κλάδος τροφίμων και ποτών παρουσιάζει μεγάλη πιθανότητα παραποίησης καθώς είναι ένας κλάδος που έχει επηρεαστεί από την οικονομική κρίση με αποτέλεσμα πολλές εταιρίες του κλάδου να παρουσιάζουν ζημίες.

- **ΕΜΠΟΡΙΟ**

	ΟΜΙΛΟΣ	ΠΙΘΑΝΟΤΗΤΑ ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗΣ
1	ΝΑΚΑΣ	**62,89%**
2	ΕΙΚΟΝΑ ΗΧΟΣ	**100,00%**
3	AS COMPANY	**45,52%**
4	FOLIE-FOLIE	**2,62%**
5	REVOIL	**9,82%**
6	ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΑΘΗΝΩΝ	**99,59%**
	Μ.Ο.	**53,41%**

Πίνακας 13: Εμπόριο

Για τον κλάδο του εμπορίου επιλέξαμε έξι ομίλους που παρουσιάζουν κατά μέσο όρο 53,41% πιθανότητα παραποίησης, μία πολύ οριακή πιθανότητα. Αυτή η πιθανότητα εκφράζει σε μεγάλο βαθμό τον κλάδο του εμπορίου καθώς οι έξι όμιλοι αποτελούν το 50% του κλάδου.

Τις μεγαλύτερες πιθανότητες παραποίησης παρουσιάζουν η ΕΙΚΟΝΑ ΗΧΟΣ και η ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΑΘΗΝΩΝ καθώς παρουσιάζουν ζημίες και χαμηλό Z-score. Όσον άφορα, την ΕΙΚΟΝΑ ΗΧΟΣ η υψηλή πιθανότητα αιτιολογείτε και από τις παρατηρήσεις από τους ορκωτούς στην έκθεση που αφορούν σημαντικό ύψος συσσωρευμένων φορολογικών ζημιών για τις οποίες δεν έχει σχηματιστεί κάποια πρόβλεψη αλλά και αρνητικά συνολικά ίδια κεφάλαια που καθιστούν δύσκολη την συνέχιση των δραστηριοτήτων στο μέλλον. Στην περίπτωση της ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗΣ

ΑΘΗΝΩΝ μπορεί να μην υπάρχουν παρατηρήσεις στην έκθεση των ορκωτών ελεγκτών καθώς έχει δοθεί με σύμφωνη γνώμη άλλα η μεγάλη πιθανότητα παραποίησης οφείλεται στις σημαντικές ζημίες που παρουσίασε το 2010.

Όαση στον κλάδο αποτελούν η FOLIE-FOLIE και η REVOIL, καθώς παρουσιάζουν πιθανότητα παραποίησης κάτω από 10%, αυτό το γεγονός οφείλεται στη σημαντική κερδοφορία που παρουσιάζουν.

❖ ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ & ΟΙΚΙΑΚΑ ΑΓΑΘΑ

	ΟΜΙΛΟΣ	ΠΙΘΑΝΟΤΗΤΑ ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗΣ
1	ΤΕΞΑΠΡΕΤ ΑΕ	**100,00%**
2	ΔΡΟΜΕΑΣ	**63,68%**
3	CENTRIC ΠΟΛΥΜΕΣΑ	**1,87%**
4	RILKEN	**87,64%**
5	ALSINCO	**96,70%**
6	YALCO	**99,84%**
7	JUMBO	**0,51%**
8	FOURLIS	**29,14%**
9	ΚΑΡΕΛΙΑ	**2,60%**
10	ΚΟΡΡΕΣ	**45,48%**
	Μ.Ο.	**52,75%**

Πίνακας 14: Προσωπικά & Οικιακά αγαθά

Για το συγκεκριμένο κλάδο επιλέξαμε δέκα ομίλους ώστε ο μέσος όρος να αποτελεί όσο το δυνατό πιο αντιπροσωπευτικό δείγμα του κλάδου. Εδώ η πιθανότητα παραποίησης κατά μέσο όρο είναι λίγο πάνω από το 50% και αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι υπάρχουν όμιλοι που παρουσιάζουν εξαιρετικά χαμηλή πιθανότητα παραποίησης όπως CENTRIC ΠΟΛΥΜΕΣΑ, JUMBO και ΚΑΡΕΛΙΑ αλλά και όμιλοι όπως ΤΕΞΑΠΡΕΤ ΑΕ, ALSINCO και YALCO που η πιθανότητα παραποίησης που εμφανίζουν πλησιάζει το απόλυτο.

Οι τρείς όμιλοι (Centric πολυμέσα, Jumbo και Καρέλια) που ρίχνουν σημαντικά το μέσο όρο, δεν αντιμετωπίζουν κανένα πρόβλημα βιωσιμότητας και οικονομικής δυσχέρειας. Αυτό οφείλεται και στην εμπορική δραστηριότητα τους που παρουσιάζει έντονη κερδοφορία.

Όσον αφορά, την ΤΕΞΑΠΡΕΤ ΑΕ ο λόγος της τόσο μεγάλης πιθανότητας παραποίησης των οικονομικών της καταστάσεων αιτιολογείτε από το γεγονός ότι οι ορκωτοί ελεγκτές έχουν εκφράσει γνώμη με επιφύλαξη. Οι παρατηρήσεις στην έκθεση αναφέρουν ότι η εταιρία από τις 31.12.2009 έχει διακόψει την παραγωγική της διαδικασία, το γεγονός αυτό υποδηλώνει σοβαρή αδυναμία για την συνέχιση των δραστηριοτήτων

Τέλος, η ALSINCO και η YALCO παρόλο που δεν έχουν παρατηρήσεις στις εκθέσεις ελέγχου τους παρουσιάζουν υψηλές πιθανότητες παραποίησης, γεγονός που οφείλεται στις έντονες ζημίες που παρουσίασαν το 2010 πράγμα που τις καθιστά επίφοβες.

❖ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ & ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ

ΟΜΙΛΟΣ	ΠΙΘΑΝΟΤΗΤΑ ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗΣ
KLEEMAN	**39,63%**
ΝΤΙΟΝΙΚ ΑΕΒΕ	**64,67%**
NEXANS ΕΛΛΑΣ	**34,64%**
ΕΛΤΡΑΚ ΑΕ	**49,26%**
ΝΕΩΡΙΟΝ	**96,89%**
ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΚΑΛΩΔΙΑ	**57,43%**
ΟΛΘ	**10,38%**
ΜΑΪΛΛΗΣ	**99,99%**
FRIGOGLASS	**21,81%**
FLEXOPACK	**17,25%**
Μ.Ο.	**49,20%**

Πίνακας 15: Βιομηχανικά Προϊόντα και Υπηρεσίες

Στο κλάδο των βιομηχανικών προϊόντων & υπηρεσιών η πιθανότητα παραποίησης βρίσκεται οριακά κάτω από το 50% και χαρακτηρίζεται μέτρια . Οι περισσότεροι όμιλοι εμφανίζουν σχετικά χαμηλές πιθανότητες παραποίησης με εξαίρεση το ΝΕΩΡΙΟΝ και το ΜΑΪΛΛΗ που με τα τόσο υψηλά ποσοστά τους αυξάνουν σημαντικά τον μέσο όρο του κλάδου.

Οι δύο όμιλοι που εμφανίζουν τόσο υψηλές πιθανότητες παραποίησης καθώς για το 2010 εμφανίζουν σημαντικές ζημίες αλλά και αρνητικό κεφάλαιο κίνησης που

σημαίνει σημαντικό πρόβλημα ρευστότητας. Τα παραπάνω επιβεβαιώνουν και οι παρατηρήσεις των ορκωτών στις εκθέσεις ελέγχου που επισημαίνουν στην παράγραφο έμφασής για τον όμιλο ΜΑΪΛΛΗ ότι υπάρχει μία συμφωνίας αναδιάρθρωσης χρέους που έχει υπογράψει με τους δανειοδότες του, η οποία θα οδηγήσει σε μια αναδιάρθρωση της κεφαλαιακής δομής του ισολογισμού του Ομίλου. Εάν δεν ολοκληρωθεί η διαδικασία αναδιάρθρωσης ο όμιλος θα συνεχίσει να αντιμετωπίζει μια ουσιαστική αβεβαιότητα η οποία ενδεχομένως δημιουργεί σημαντική αμφιβολία σχετικά με τη δυνατότητα του να συνεχίσει τις επιχειρηματικές τους δραστηριότητες. Για τον όμιλο ΝΕΩΡΙΟΝ οι ορκωτοί αναφέρουν ότι υπάρχουν προβλήματα ρευστότητας με αποτέλεσμα να υπάρχουν ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις σε προμηθευτές και τραπεζικά ιδρύματα. Ακόμη, η θυγατρική εταιρεία ΝΑΥΠΗΓΙΚΕΣ ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΕΛΕΥΣΙΝΑΣ Α.Ε. έχει καταθέσει αίτηση υπαγωγής στη διαδικασία συνδιαλλαγής του άρθρου 99 του Ν. 3588/2007. Αυτές οι συνθήκες υποδηλώνουν την ύπαρξη ουσιώδους αβεβαιότητας που μπορεί να εγείρει σημαντική αμφιβολία για την ικανότητα του Ομίλου να συνεχίσουν τη δραστηριότητά τους

- **ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ**

	ΟΜΙΛΟΣ	ΠΙΘΑΝΟΤΗΤΑ ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗΣ
1	ΠΛΑΙΣΙΟ	**27,29%**
2	MAPAK	**99,95%**
3	MLS ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ ΑΕ	**3,83%**
4	COMPUCON	**99,99%**
5	FORTHNET	**95,01%**
6	INTERTECH	**50,93%**
7	ΙΝΤΕΑΛ	**19,20%**
8	SPACE	**62,23%**
	Μ.Ο.	**57,30%**

Πίνακας 16: Τεχνολογία

Ο κλάδος τις Τεχνολογίας αντιμετωπίζει σοβαρότατα προβλήματα στη χώρα μας τα τελευταία χρόνια, με αποτέλεσμα οι ρυθμοί ανάπτυξής του να υπολείπονται κατά πολύ του ευρωπαϊκού μέσου όρου. Το γεγονός αυτό διαφαίνεται και από τον παραπάνω πίνακα, αφού οι πιθανότητες παραποίησης που βρίσκεται στο 57,30% κρίνεται αρκετά υψηλή.

Το μεγαλύτερο πρόβλημα αντιμετωπίζουν η MAPAK, η COMPUCON και η FORTHNET οι οποίες εμφανίζουν σημαντικές ζημίες αλλά και πρόβλημα ρευστότητας καθώς έχουν αρνητικό κεφάλαιο κίνησης. Από τις παρατηρήσεις στις εκθέσεις ελέγχου των παραπάνω ομίλων προκύπτει για τους δύο πρώτους (MAPAK, COMPUCON) ότι εμφανίζουν σημαντικές ζημιές, η καθαρή θέση έχει καταστεί αρνητική, οι βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις είναι μεγαλύτερες του κυκλοφορούντος ενεργητικού και υφίστανται μεγάλες καθυστερήσεις στην εξυπηρέτηση βραχυπρόθεσμων υποχρεώσεων. Αυτές οι συνθήκες υποδηλώνουν την ύπαρξη ουσιώδους αβεβαιότητας, που μπορεί να εγείρει σημαντική αμφιβολία για την ικανότητα συνέχισης της δραστηριότητάς τους. Για την Forthnet αναφέρουν ότι το σύνολο των βραχυπρόθεσμων υποχρεώσεων του Ομίλου υπερβαίνει το σύνολο των κυκλοφορούντων περιουσιακών του στοιχείων με αποτέλεσμα να υπάρχει η πιθανότητα να μην είναι σε θέση να αποπληρώσει υποχρεώσεων.

Από την άλλη εξάιρεση αποτελούν οι όμιλοι MLS Πληροφορική ΑΕ και ΙΝΤΕΑΛ που ρίχνουν σημαντικά τον μέσο όρο. Ειδικά ο MLS Πληροφορική ΑΕ παρουσιάζει ένα πολύ υψηλό δείκτη z –score (4,40) και αυτό δείχνει ότι δεν αντιμετωπίζει κανένα πρόβλημα βιωσιμότητας και οικονομικής δυσχέρειας.

- **Α ΥΛΕΣ**

	ΟΜΙΛΟΣ	**ΠΙΘΑΝΟΤΗΤΑ ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗΣ**
1	ΣΙΔΕΝΟΡ	**78,31%**
2	ALUMIL	**68,38%**
3	MERMEREN KOMBINAT	**39,32%**
4	ΜΥΤΙΛΗΝΑΙΟΣ	**35,35%**
5	S&B	**37,93%**
6	ΕΛΑΣΤΡΟΝ	**65,58%**
7	ΕΤΕΜ	**96,92%**
8	ΕΛΒΑΛ	**54,37%**
	Μ.Ο.	**59,52%**

Πίνακας 17: Α΄Ύλες

Στον κλάδο των πρώτων υλών επιλέξαμε οχτώ ομίλους οι οποίοι μας δίνουν κατά μέσο όρο μια πιθανότητα παραποίησης κοντά στο 60% που κρίνεται αρκετά υψηλή. Αυτό που παρατηρούμε στον συγκεκριμένο κλάδο είναι πως όλοι οι όμιλοι εμφανίζουν αυξημένες πιθανότητες παραποίησης των οικονομικών τους

καταστάσεων καθώς βρίσκονται πάνω από 35%. Το πίο αυξημένο ποσοστό εμφανίζει ο όμιλος ΕΤΕΜ με σχεδόν 97%.

Εξετάζοντας τα πιστοποιητικά έλεγχου των ορκωτών ελεγκτών λογιστών των παραπάνω ομίλων παρατηρούμε πως όλα έχουν δοθεί με σύμφωνη γνώμη και δεν περιέχουν παρατηρήσεις. Η αυξημένη πιθανότητας παραποίησης σ' αυτό τον κλάδο οφείλεται στις ζημίες ή στην χαμηλή κερδοφορία που παρουσιάζουν οι όμιλοι που τον απαρτίζουν, οι οποίοι επηρεάστηκα και σημαντικά από την οικονομική κρίση.

- **ΠΕΤΡΕΛΑΙΟ - ΑΕΡΙΟ**

	ΟΜΙΛΟΣ	**ΠΙΘΑΝΟΤΗΤΑ ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗΣ**
1	ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΕΤΡΕΛΑΙΑ	**34,04%**
2	ΜΟΤΟΡ ΟΪΛ	**11,33%**
3	ΕΛΙΝ ΟΪΛ	**19,09%**
	Μ.Ο.	**21,49%**

Πίνακας 18: Πετρέλαιο - Αέριο

Ο μέσος όρος της πιθανότητας παραποίησης του κλάδου του πετρελαίου είναι 21,49%. Ο συγκεκριμένος κλάδος αποτελείται από αυτούς τους τρείς ομίλους έτσι ο μέσος όρος του κλάδου είναι απόλυτα αντιπροσωπευτικός. Η πιθανότητα παραποίησης σ' αυτό τον κλάδο κρίνεται αρκετά χαμηλή και είναι η χαμηλότερη ανάμεσα στους οχτώ κλάδους που περιλαμβάνονται στην έρευνα.

Ο λόγος που ο κλάδος αυτός παρουσιάζει τόσο χαμηλή πιθανότητα παραποίησης οφείλεται στο γεγονός ότι αποτελείται από τρείς ομίλους οι οποίοι είναι αρκετά ισχυροί και παρουσιάζουν αυξημένη κερδοφορία. Επίσης, στις εκθέσεις των ορκωτών για αυτούς τους ομίλους παρατηρούμε πως δεν υπάρχουν παρατηρήσεις και έχουν δοθεί με σύμφωνη γνώμη. Τέλος, είναι λογικό ο κλάδος πετρελαίου και αερίου να εμφανίζει τόσο χαμηλή πιθανότητα παραποίησης καθώς είναι ένας κλάδος που δεν έχει επηρεαστεί τόσο από την οικονομική κρίση με αποτέλεσμα οι όμιλοι που τον απαρτίζουν να εμφανίζουν κέρδη και να μην ψάχνουν τεχνάσματα για να επιβιώσουν.

❖ **ΧΗΜΙΚΑ**

	ΟΜΙΛΟΣ	ΠΙΘΑΝΟΤΗΤΑ ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗΣ
1	CYCLON ΕΛΛΑΣ	**25,19%**
2	EURODRIP	**30,24%**
3	DRUCKFARBEN	**75,85%**
4	ΠΕΤΖΕΤΑΚΙΣ	**100,00%**
5	ΕΛΤΟΝ	**11,46%**
	Μ.Ο.	**48,55%**

Πίνακας 19: Χημικά

Ο κλάδος των χημικών προϊόντων αποτελεί έναν από τους ταχύτερα αναπτυσσόμενους τομείς της ελληνικής μεταποίησης, παρουσιάζοντας ταυτόχρονα αυξημένο εξαγωγικό προσανατολισμό. Στην έρευνα μας χρησιμοποιήσαμε πέντε ομίλους που αποτελούν πάνω από τους μισούς του κλάδου, έτσι ο μέσος όρος παραποίησης που είναι οριακά κάτω από το 50% αποτελεί αντιπροσωπευτικό δείγμα του κλάδου. Τα αποτελέσματα είναι αρκετά ικανοποιητικά και θα είχαμε λάβει ακόμη μικρότερη πιθανότητα παραποίησης. αν είχαμε συμπεριλάβει στη έρευνα μας κάποια άλλη επιχείρηση αντί για την ΠΕΤΖΕΤΑΚΙΣ. Η τελευταία, εμφάνισε σημαντικές ζημίες για το 2010, οι οποίες συνοδεύτηκαν από έντονο πρόβλημα ρευστότητας. Για το λόγο αυτό στο σχετικό σημείωμα των ορκωτών συναντάμε παρατηρήσεις σχετικά με συσσώρευση ζημιών σημαντικού ύψους οι οποίες έχουν καταστήσει τα ενοποιημένα ίδια κεφάλαια αρνητικά. Ακόμη, αδυναμία εκπλήρωσης συμβατικών υποχρεώσεων ομολογιακών δανείων, ληξιπρόθεσμες οφειλές προς πιστωτές, φορολογικές αρχές και ασφαλιστικούς φορείς και αναστολή παραγωγικής διαδικασίας. Οι ανωτέρω παράγοντες συνιστούν ισχυρές ενδείξεις για την αδυναμία συνέχισης δραστηριότητας του ομίλου.

Από την άλλη η ΕΛΤΟΝ και η CYCLON Ελλάς παρουσιάζουν σημαντική κερδοφορία και σημαντικά υψηλούς δείκτες οικονομικής ευημερίας Z-score και για αυτό εμφανίζουν χαμηλές πιθανότητες παραποίησης.

6.3 Συνολικά Αποτελέσματα

Α/Α	ΚΛΑΔΟΣ	Μ.Ο. ΠΙΘΑΝΟΤΗΤΑ ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗΣ
1	ΤΡΟΦΙΜΑ - ΠΟΤΑ	67,75%
2	ΕΜΠΟΡΙΟ	53,41%
3	ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ & ΟΙΚΙΑΚΑ ΑΓΑΘΑ	52,75%
4	ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ & ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	49,20%
5	ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ	57,30%
6	Α ΥΛΕΣ	59,52%
7	ΠΕΤΡΕΛΑΙΟ - ΑΕΡΙΟ	21,49%
8	ΧΗΜΙΚΑ	48,55%
	Μ.Ο.	**51,24%**

Πίνακας 20: Συνολικά αποτελέσματα

Με βάση την ανάλυση ανά κλάδο που προηγήθηκε, προκύπτει ο παραπάνω συγκεντρωτικός πίνακας. Σύμφωνα με αυτόν, λοιπόν, η πιθανότητα παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων για το έτος 2010 όλων των εταιριών που χρησιμοποιήσαμε για τη μελέτη μας είναι 51,24% η οποία σχετικά αυξημένη. Τα παραπάνω αποτελέσματα φαίνονται και διαγραμματικά στην παρακάτω γραφική παράσταση.

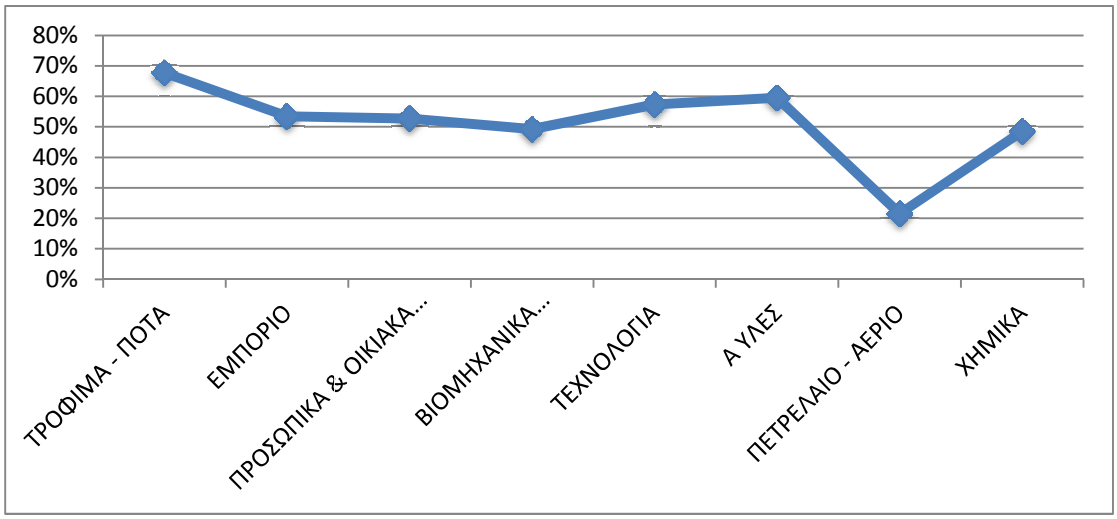

Διάγραμμα 1: Συνολικά αποτελέσματα

Στο σημείο αυτό θα επιχειρήσουμε μια ανάλυση της πιθανότητας παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων από τους ομίλους της έρευνας αλλά με κριτήριο την έκφραση γνώμης στο πιστοποιητικό ελέγχου που έχουν πάρει από τους ορκωτούς ελεγκτές.

ΕΙΔΟΣ ΕΚΘΕΣΗΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	P
ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ	47	43,30%
ΜΕ ΘΕΜΑΤΑ ΕΜΦΑΣΗΣ	10	92,39%
ΜΕ ΕΠΙΦΥΛΑΞΗ	2	99,98%
ΑΡΝΗΤΙΚΗ ΓΝΩΜΗ	1	100,00%

Πίνακας 21: Αποτελέσματα με βάση το είδος της έκθεσης

Οι όμιλοι που έχουν πάρει πιστοποιητικό ελέγχου για το 2010 με σύμφωνη γνώμη είναι το 78% (47 όμιλοι). Ο μέσος όρος πιθανότητας παραποίησης κρίνεται αρκετά ικανοποιητικός καθώς βρίσκεται λίγο πάνω από το 40%. Αυτό είναι απολύτως λογικό καθώς μιλάμε για ομίλους που δεν έχουν καθόλου παρατηρήσεις και οι περισσότεροι απ αυτούς είναι κερδοφόροι με υψηλούς δείκτες καθαρών κερδών προς σύνολο ενεργητικού (ΚΚ/ΣΕ) και Z-score που φανερώνει οικονομική ευημερία. Απ την άλλη οι όμιλοι που έχουν θέματα έμφασης στο πιστοποιητικό τους άλλα και γνώμη με επιφύλαξη εμφανίζουν ποσοστά πιθανότητας παραποίησης πάνω από 90% καθώς έχουν υποπέσει σε σωρεία παρατυπιών. Τέλος, επειδή μόνο ένας όμιλος έλαβε πιστοποιητικό με αρνητική γνώμη δεν αποτελεί αντιπροσωπευτικό δείγμα ανάλυσης. Τα παραπάνω αποτελέσματα φαίνονται και διαγραμματικά στο παρακάτω διάγραμμα.

Διάγραμμα 2: Πιθανότητες παραποίησης με βάση την έκθεση ελέγχου

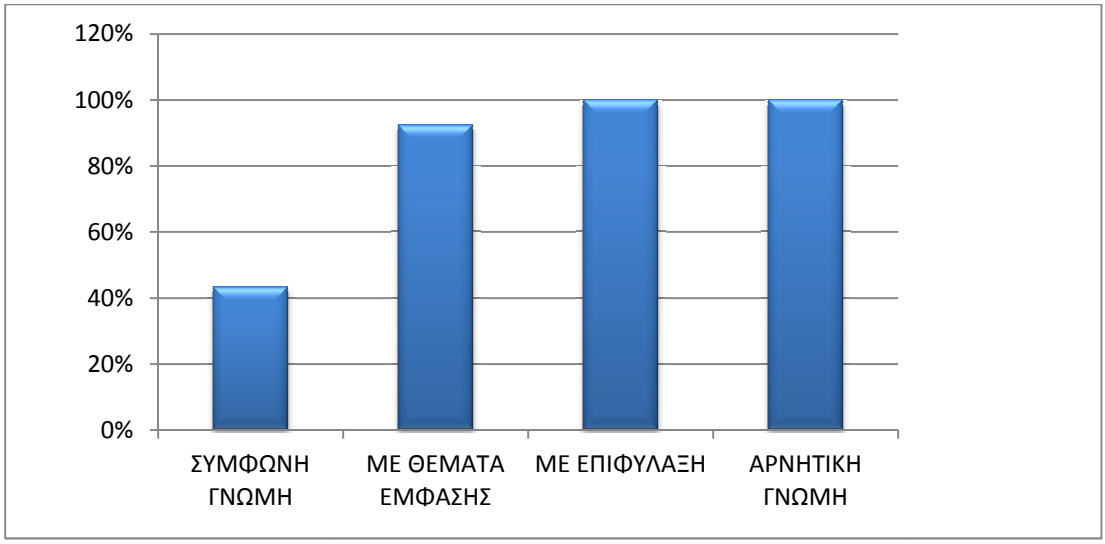

Στο σημείο αυτό θα επιχειρήσουμε μια ανάλυση της πιθανότητας παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων από τους ομίλους της έρευνας αλλά με κριτήριο την χρηματιστηριακή κατηγορία στην οποία ανήκουν.

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ	P
ΜΕΓΑΛΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗ	13	27,29%
ΜΕΣΑΙΑ & ΜΙΚΡΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗ	35	48,80%
ΣΕ ΕΠΙΤΗΡΗΣΗ	9	99,58%
ΣΕ ΑΝΑΣΤΟΛΗ	3	100,00%

Πίνακας 22: Αποτελέσματα με βάση την κατηγορία κεφ/σης

Τα αποτελέσματα που μας δίνει ο παραπάνω πίνακας κρίνονται αρκετά φυσιολογικά. Πρώτα απ' όλα, οι όμιλοι που ανήκουν στην κατηγορία της μεγάλης κεφαλαιοποίησης εμφανίζουν κατά μέσο όρο τη μικρότερη πιθανότητα παραποίησης περίπου 27%. Αυτό είναι απολύτως λογικό καθώς μιλάμε για ομίλους που εμφανίζουν κερδοφορία και δεν αντιμετωπίζουν σημαντικά προβλήματα. Στην κατηγορία της μεσαίας και μικρής κεφαλαιοποίησης η πιθανότητα παραποίησης βρίσκεται σε ποσοστό λίγο κάτω από το 50%, ποσοστό που προσεγγίζει τον συνολικό μέσο όρο της έρευνας μας. Αυτό, αιτιολογείτε από το γεγονός πως η συγκεκριμένη κατηγορία αντιπροσωπεύει το 58% του δείγματος μας (35 όμιλοι). Τέλος, οι όμιλοι που βρίσκονται στην κατηγορία υπό επιτήρηση και σε αναστολή από τα ποσοστά φαίνεται πως είναι σχεδόν βέβαιο πως παραποιούν τις οικονομικές τους καταστάσεις, και είναι λογικό καθώς μιλάμε για ομίλους που έχουνε σημαντικές παρατηρήσεις στις εκθέσεις ελέγχου τους. . Τα παραπάνω αποτελέσματα φαίνονται και διαγραμματικά στο παρακάτω διάγραμμα.

Διάγραμμα 3: Πιθανότητες παραποίησης με βάση την κατηγορία κεφ/σης

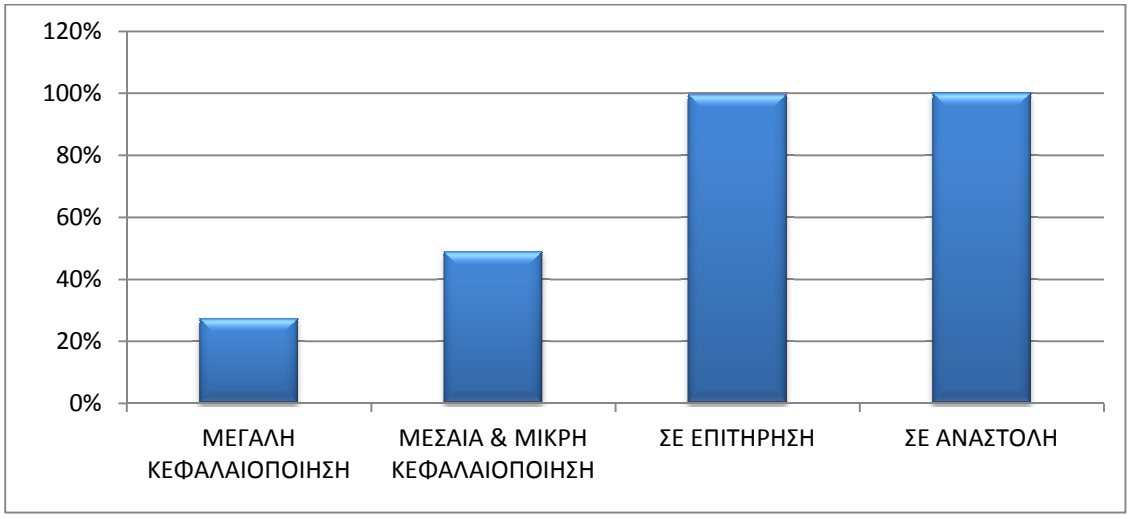

- **ΟΙ ΔΕΚΑ ΟΜΙΛΟΙ ΜΕ ΤΗ ΜΙΚΡΟΤΕΡΗ ΠΙΘΑΝΟΤΗΤΑ ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗΣ**

Α/Α	ΟΜΙΛΟΣ	Ρ
1	JUMBO	0,51%
2	CENTRIC	1,87%
3	ΚΑΡΕΛΙΑ	2,60%
4	FOLIE-FOLIE	2,62%
5	MLS ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ ΑΕ	3,83%
6	REVOIL	9,22%
7	ΟΛΘ	10,38%
8	ΜΟΤΟΡ ΟΪΛ	1,33%
9	ΕΛΤΟΝ	11,46%
10	COCA-COLA	11,74%
	Μ.Ο.	**5,56%**

Πίνακας 23

Ο παραπάνω πίνακας απεικονίζει τους 10 πιο αξιόπιστους ομίλους, οι οποίοι και, βάσει ποσοστών, αποφεύγουν να προβούν σε λογιστικές απάτες και παρουσιάζουν την πραγματική εικόνα των οικονομικών τους καταστάσεων. Το γεγονός αυτό είναι εμφανές όχι μόνο από τις πολύ μικρές πιθανότητες που προκύπτουν χαρακτηριστικά κυμαίνονται από 0,51% για τον όμιλο JUMBO μέχρι 11,74% για τον όμιλο COCA-COLA αλλά επίσης και από τον μικρό αριθμό των παρατηρήσεων που συνοδεύουν τα πιστοποιητικά των ορκωτών ελεγκτών.

Το κοινό χαρακτηριστικό των παραπάνω ομίλων είναι η κερδοφορία που παρουσιάζουν για το 2010 καθώς και ο πολύ υψηλός δείκτης οικονομικής ευημερίας Z-score που παρουσιάζουν, ο οποίος κυμαίνεται από 2,4 για το όμιλο COCA-COLA μέχρι 11,4 για το όμιλο CENTRIC ΠΟΛΥΜΕΣΑ.

- **ΟΙ ΔΕΚΑ ΟΜΙΛΟΙ ΜΕ ΤΗ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΗ ΠΙΘΑΝΟΤΗΤΑ ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗΣ**

Α/Α	ΟΜΙΛΟΣ	Ρ
1	CARDICO	100%
2	NUTRIART	100%
3	ΕΙΚΟΝΑ ΗΧΟΣ	100%
4	ΤΕΞΑΠΡΕΤ ΑΕ	100%
5	ΠΕΤΖΕΤΑΚΙΣ	100%
6	ΜΑΪΛΛΗΣ	99,99%
7	COMPUCON	99,99%
8	ΙΠΠΟΤΟΥΡ	99,95%
9	ΜΑΡΑΚ	99,95%
10	YALCO	99,84%
	Μ.Ο.	**99,97%**

Πίνακας 24

Ο παραπάνω πίνακας παρουσιάζει τους 10 ομίλους με τις μεγαλύτερες πιθανότητες παραποίησης των οικονομικών τους καταστάσεων. Τα ο κοινό χαρακτηριστικό που παρουσιάζουν οι παραπάνω όμιλοι είναι οι σημαντικές ζημίες που εμφανίζουν για το 2010, το αρνητικό κεφάλαιο κίνησης που φανερώνει πολύ σημαντικό πρόβλημα ρευστότητας και ο πολύ χαμηλός ή αρνητικός δείκτης οικονομικής δυσχέρειας Z-score.

Όλα τα παραπάνω συνεπάγονται παρατηρήσεις στις εκθέσεις των ορκωτών για αυτούς τους ομίλους .Οι πιο κοινές παρατηρήσεις για αυτούς τους ομίλους είναι η αρνητική καθαρή θέση καθώς και διακοπή παραγωγικής δραστηριότητας γεγονότα που καθιστούν την συνέχιση των δραστηριοτήτων των ομίλων εξαιρετικά αβέβαιη. Ακόμη, οι ληξιπρόθεσμες οφειλές, οι συσσωρευμένες φορολογικές ζημίες χωρίς σχηματισμό πρόβλεψης, καθώς επίσης παρατηρήθηκε έντονα το φαινόμενο σε όλες τις εταιρίες ότι οι αρμόδιες οικονομικές αρχές δεν έχουν προβεί στον απαραίτητο φορολογικό έλεγχο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7
ΕΠΙΛΟΓΟΣ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Σκοπός της συγκεκριμένης διπλωματικής εργασίας ήταν η παρουσίαση τόσο σε θεωρητικό όσο και σε επίπεδο έρευνας του φαινομένου της Παραποίησης των Οικονομικών Καταστάσεων.

Στο πρώτο μέρος που αποτελεί την θεωρητική διερεύνηση, δώσαμε τον ορισμό της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων, αναφερθήκαμε στις αιτίες αλλά και στα κίνητρα του φαινομένου αυτού. Ακόμη, αναφέραμε μία σειρά από πρακτικές παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων κάνοντας ιδιαίτερη αναφορά στην διαχείριση κερδών (earnings management) και τις τεχνικές της. Επίσης, έγινε αναφορά στους τρόπους αντιμετώπισης του φαινομένου της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων όπως είναι η πρόληψη και ανίχνευση της. Στο τελευταίο κεφάλαιο του θεωρητικού μέρος αναφερθήκαμε στην ευθύνη των ορκωτών ελεγκτών καθώς, το έργο τους αποτελεί σημαντικό παράγοντα στην αποτροπή της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων.

Στο δεύτερο μέρος της παρούσας εργασίας επιχειρήσαμε μία εμπειρική διερεύνηση του φαινομένου της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων σε ομίλους εισηγμένους στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών (ΧΑΑ). Αρχικά, επιχειρήσαμε να κατασκευάσουμε το μοντέλο που θα ορίζει την πιθανότητα παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων από κάποιο όμιλο για ένα συγκεκριμένο σκοπό. Για το σκοπό αυτό συγκεντρώσαμε τις οικονομικές καταστάσεις από εβδομήντα (70) ομίλους (35 με παραποιημένες καταστάσεις και 35 με μη παραποιημένες καταστάσεις) για το χρονικό διάστημα 2005-2009 και υπολογίσαμε δέκα (10) αριθμοδείκτες που σύμφωνα με μελέτες μπορούν να μας δείξουν πιθανότητες παραποίησης. Εισάγαμε τα δεδομένα στο πρόγραμμα SPSS 17 και με την μέθοδο της λογιστικής παλινδρόμησης κατασκευάσαμε το μοντέλο.

Στην συνέχεια, προχωρήσαμε σε μία εφαρμογή του μοντέλου για εξήντα (60) ομίλους από οχτώ (8) κλάδους για το έτος 2010. Ακολούθησε ανάλυση ανά κλάδο από την οποία προέκυψαν αρκετά συμπεράσματα. Πρώτα απ’ όλα, το χαμηλότερο ποσοστό παραποίησης έλαβε ο κλάδος του πετρελαίου και αερίου μόλις 21,49%. Το γεγονός αυτό είναι απόλυτα φυσιολογικό καθώς αυτός ο κλάδος αποτελείται από

πολύ ισχυρούς ομίλους με μεγάλη κερδοφορία και ευημερία. Ικανοποιητικά αποτελέσματα παρουσιάζει και ο κλάδος των χημικών, ο οποίος με εξαίρεση τον όμιλο ΠΕΤΖΕΤΑΚΙΣ όπου φαίνεται σχεδόν βέβαιο ότι παραποιεί της οικονομικές του καταστάσεις οι υπόλοιποι βρίσκονται σε καλά επίπεδα.

Απ' την άλλη, οι κλάδοι τροφίμων – ποτών και πρώτων υλών είναι αυτοί που εμφανίζουν τις μεγαλύτερες πιθανότητες παραποίησης. Αυτό, αιτιολογείται καθώς στους συγκεκριμένους κλάδους βρίσκονται αρκετοί όμιλοι που παρουσιάζουν έντονες ζημίες και χαμηλό ή αρνητικό δείκτη οικονομικής ευημερίας Z-score.

Ακολούθησε μία συνολική ανάλυση των αποτελεσμάτων απ την οποία προκύπτει ότι στο σύνολο των εξήντα (60) ομίλων το ποσοστό πιθανότητας της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων βρίσκεται λίγο πάνω από το 50% και κρίνεται ελαφρώς αυξημένο αν λάβουμε υπόψη το γεγονός ότι πρόκειται για εισηγμένες εταιρίες, στις οποίες υπάρχουν θεσμοθετημένα, ισχυρά μέτρα ελέγχου και εφαρμόζουν και τα Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Πληροφόρησης (ΔΠΧΠ). Ακόμη, προέκυψε ότι όταν ένας όμιλος βρίσκεται στην κατηγορία μεγάλης κεφαλαιοποίησης είναι λίγες οι πιθανότητες να παραποιεί τις οικονομικές καταστάσεις του ενώ αν βρίσκεται στην κατηγορία της επιτήρησης είναι σχεδόν βέβαιο ότι τις παραποιεί. Κάτι ανάλογο συμβαίνει και με τα πιστοποιητικά των ορκωτών ελεγκτών, όταν είναι με σύμφωνη γνώμη οι πιθανότητες παραποίησης είναι χαμηλές ενώ όταν υπάρχουν παρατηρήσεις οι πιθανότητες αυξάνονται σημαντικά.

Συνοψίζοντας, καταλήγουμε στο γεγονός πως οι πιθανότητες παραποιήσεις των οικονομικών καταστάσεων από ένα όμιλο εξαρτώνται από απ το αν παρουσιάζει κέρδη ή ζημίες και γενικά από την ευημερία που τον διέπει. Έτσι, το σχετικά αυξημένο ποσοστό παραποίησης που προέκυψε από την έρευνα μας αιτιολογείτε από το γεγονός ότι λόγω της οικονομικής κρίσης που μαστίζει την χώρα μας από το 2009 οι περισσότεροι όμιλοι παρουσιάζουν έντονες ζημίες και στην καλύτερη των περιπτώσεων χαμηλή κερδοφορία. Παρόλο, που τα ΔΠΧΠ αυξάνουν την ποιότητα και την ακρίβεια των οικονομικών καταστάσεων, φαίνεται πως οι οικονομικές συνθήκες που επικρατούν στην χώρα μας αυτή την περίοδο ωθούν τις επιχειρήσεις σε διαφορές μεθόδους προκειμένου να επιβιώσουν.

ΠΗΓΕΣ - ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Χρυσοβαλάντης Π. Γαγάνης, Κωνσταντίνος Δ. Ζοπουνίδης (2008), Αναγνώριση Παραποιημένων Λογιστικών Καταστάσεων: Μεθοδολογικό πλαίσιο και εφαρμογές, Κλειδάριθμος
- Χρήστος Καζαντζής(2006), Ελεγκτική και εσωτερικός έλεγχος: Μία συστηματική προσέγγιση εννοιών, αρχών και προτύπων , Εκδόσεις Business Plus Πειραιάς
- Άγγελος Α. Τσακλαγκάνος , (2005), Ελεγκτική, Εκδοτικός οίκος Κυριακίδη
- Βασίλειος Ι. Λουμνίωτης ,(2008),Βασικές Οδηγίες Διεθνών Ελεγκτικών Προτύπων (Δ.Ε.Π.), 2η έκδοση , Αθήνα ΙΕΣΟΕΛ
- Γεώργιος Κ. Σιάρδος , (2005), Μέθοδοι Πολυμετάβλητης Στατιστικής Ανάλυσης : Με την επίλυση ασκήσεων μέσω του προγράμματος SPSS, Μέρος Δεύτερο, εκδόσεις Αθ. Σταμούλης
- Ζοπουνίδης Κ. , Δούμπος Μ. , Κοσμίδου Κ. , (2004) Τεχνολογικές Αποφάσεις με Πολλαπλά Κριτήρια, Εκδόσεις Κλειδάριθμος
- Φίλιος Βασίλειος Φ.,(2003) <<Δημιουργική Λογιστική>>, Σύγχρονη Εκδοτική, Αθήνα.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

- Ζοπουνίδης Κ. , Msc Μπαλλά Β. , Απάτη σε Χρηματοοικονομικές Καταστάσεις, Χανιώτικα Νέα , 25 Ιουλίου 2011
- Λαμπριανού Α. , Ο εντοπισμός και η καταπολέμηση της απάτης, Σημερινή, 11 Ιουλίου 2011
- Ιατρίδης Γεώργιος (2008) , « Ο Νόμος Sarbanes-Oxley: Οφέλη και Επιπτώσεις» ,e-Λόγος.
- Σπαθής Χ. (2002), Εμπειρική Διερεύνηση της Παραποίησης των Οικονομικών Καταστάσεων. Λογιστής, Σελ. 1286-1294
- Παύλος Στελλάκης, Ξέπλυμα Χρήματος : Η ελεγκτική εργασία, η συνεργασία των ελεγκτών με τους υπευθύνους συμμόρφωσης και τα εργαλεία που χρησιμοποιούνται
- Νικολαου Φιλιππα – Θεοδωρου Καραντζικου «Z– Score»: το μέτρο που αποκαλύπτει τις δύο όψεις του ελληνικού Χρηματιστηρίου

ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Zabihollan Rezaee, Richard Riley, (2010), Financial Statement Fraud, prevention and detection, Wiley, Second Edition.
- Tommie W. Singleton, Aaron J. Singleton (2010), Fraud Auditing and Forensic Accounting, Fourth Edition Wiley.
- Khanh Nguyen, (2008), Financial Statement Fraud: Motives, Methods, Cases and Detection, Boca Raton
- Harry Cendrowski, James P. Martin and Louis W. Petro, (2007) , The Handbook of Fraud Deterrence
- Thomas W. Golden, Steven L. Skalak, and Mona M. Clayton, (2006), A guide to forensic accounting investigation, John Wiley & Sons, Inc
- Mulford, C. and Comiskey, E. (2002) The Financial Numbers Game: Detecting Creative Accounting Practices, John Wiley & Sons Inc.

ΞΕΝΗ ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

- Jurinski J. & Lippman E. , (1999), “Preventing Financial Fraud”, Strategic Finance
- Leuz, C., Nanda, D., Wysocki, P. (2003), ≪Earnings management and investor protection: an international comparison≫, Journal of Financial Economics, Vol.69, pp. 505-527.
- Michael Ramos, (2003) , Auditor's responsibility for fraud detection, Journal of Accountancy, p.28
- “Managing the Business Risk of Fraud – A Practical Guide”, (2008), the Institute of Internal Auditors, the American Institute of Certified Public Accountants and the Association of Certified Fraud Examiners
- Healy, P.M. and J.M. Wahlen, (1999), A review of the earnings management literature and its implications for standard setting, Accounting Horizons ,p.365-363
- Griffiths, I. (1992), Creative accounting – How to make your profits what you want them to be, Cox & Wyman Ltd.
- Ortega, W. R., Grant, G. H. (2003), ≪Maynard manufacturing: an analysis of GAAP-based and operational earning management techniques≫, Strategic Finance, pp. 50-56.

- Spathis, C., Doumpos, M., Zopounidis, C. (2002), ≪Detecting Falsified Financial Statements: A Comparative Study Using Multicriteria and Multivariate Statistical Techniques≫, the European Accounting Review, Vol.11, No.3, pp. 509-535.
- Preventing Financial Statement Fraud, Haefele Flanagan, Certified Public Accountants and Consultants
- SAS no. 99 Auditors' Responsibility for Fraud Detection
- SAS no. 82 Consideration of Fraud in a Financial Statement Audit
- ISA 240 The auditor's responsibility to consider fraud in an audit of financial statements
- SAS no.53 The Auditor's Responsibility to Detect and Report Errors and Irregularities

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ – ΔΙΑΔΥΚΤΙΟΗ

- http://www.acfe.gr
- http://www.m-w.com

Από τις παρακάτω ιστοσελίδες αντλήσαμε τα οικονομικά στοιχεία (Ισολογισμούς, Καταστάσεις Α/Χ και Πιστοποιητικά Ορκωτών Ελεγκτών) των ομίλων.

- http://www.ase.gr
- http://www.capital.gr

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΠΙΝΑΚΑΣ 25: ΟΙ 35 ΟΜΙΛΟΙ ΤΟΥ ΥΠΟΔΕΙΓΜΑΤΟΣ ΜΕ ΤΙΣ ΜΗ ΠΑΡΑΠΟΙΗΜΕΝΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ

Α/Α	ΟΜΙΛΟΣ	ΕΤΟΣ	ΚΛΑΔΟΣ
1	FOLIE-FOLIE	2009	ΕΜΠΟΡΙΟ
2	KLEEMAN	2009	ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ
3	MINERVA	2009	ΟΙΚΙΑΚΑ ΑΓΑΘΑ
4	MODA BAGNO	2009	ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ
5	RILKEN	2009	ΟΙΚΙΑΚΑ ΑΓΑΘΑ
6	ΚΑΝΑΚΗΣ	2009	ΤΡΟΦΙΜΑ - ΠΟΤΑ
7	ΜΕΤΚΑ	2009	ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ
8	COCA COLA	2008	ΤΡΟΦΙΜΑ - ΠΟΤΑ
9	ΒΙΟΧΑΛΚΟ	2008	ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ
10	FLEXOPACK	2008	ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ
11	VARDAS	2008	ΕΜΠΟΡΙΟ
12	ΒΟΓΙΑΤΖΟΓΛΟΥ	2008	ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ
13	ALAPIS	2008	ΥΓΕΙΑ
14	CRETA FARM	2008	ΤΡΟΦΙΜΑ - ΠΟΤΑ
15	FOURLIS	2008	ΕΜΠΟΡΙΟ
16	ΜΥΤΗΛΙΝΑΙΟΣ	2008	Α' ΥΛΕΣ
17	ΕΒΡΟΦΑΡΜΑ	2007	ΤΡΟΦΙΜΑ - ΠΟΤΑ
18	REVOIL	2007	ΕΜΠΟΡΙΟ
19	SPRIDER	2007	ΕΜΠΟΡΙΟ
20	JUMBO	2007	ΟΙΚΙΑΚΑ ΑΓΑΘΑ
21	ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ	2007	ΕΜΠΟΡΙΟ
22	ΕΤΕΜ	2007	Α' ΥΛΕΣ
23	ΣΙΔΕΝΟΡ	2006	Α ' ΥΛΕΣ
24	ALUMIL	2006	Α' ΥΛΕΣ
25	TITAN	2006	ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ
26	ΚΟΡΡΕΣ	2006	ΟΙΚΙΑΚΑ ΑΓΑΘΑ
27	ΚΑΡΕΛΙΑ	2006	ΟΙΚΙΑΚΑ ΑΓΑΘΑ
28	ΕΛΓΕΚΑ	2006	ΤΡΟΦΙΜΑ - ΠΟΤΑ
29	ΠΛΑΣΤΙΚΑ ΘΡΑΚΗΣ	2005	ΧΗΜΙΚΑ
30	ΚΡΙ-ΚΡΙ	2005	ΤΡΟΦΙΜΑ - ΠΟΤΑ
31	ΜΟΥΖΑΚΗΣ	2005	ΟΙΚΙΑΚΑ ΑΓΑΘΑ
32	ΕΛΠΕ	2005	ΠΕΤΡΕΛΑΙΟ - ΑΕΡΙΟ
33	ΚΕΚΡΟΨ	2005	ΑΚΙΝΗΤΗ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑ
34	ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗΣ	2005	ΕΜΠΟΡΙΟ
35	ΠΛΑΙΣΙΟ	2005	ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ

<u>ΠΙΝΑΚΑΣ 26:</u> ΟΙ 35 ΟΜΙΛΟΙ ΤΟΥ ΥΠΟΔΕΙΓΜΑΤΟΣ ΜΕ ΤΙΣ ΠΑΡΑΠΟΙΗΜΕΝΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ

Α/Α	ΟΜΙΛΟΣ	ΕΤΟΣ	ΚΛΑΔΟΣ	ΤΥΠΟΣ ΕΚΘΕΣΗΣ
36	ATTI-KAT	2009	ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ ΜΕ ΘΕΜΑΤΑ ΕΜΦΑΣΗΣ
37	CARDICO	2009	ΤΡΟΦΙΜΑ - ΠΟΤΑ	ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ ΜΕ ΘΕΜΑΤΑ ΕΜΦΑΣΗΣ
38	ΑΧΟΝ	2009	ΥΓΕΙΑ	ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ ΜΕ ΘΕΜΑΤΑ ΕΜΦΑΣΗΣ
39	ΕΔΡΑΣΗ	2009	ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ ΜΕ ΘΕΜΑΤΑ ΕΜΦΑΣΗΣ
40	ΜΑΡΑΚ	2009	ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ	ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ ΜΕ ΘΕΜΑΤΑ ΕΜΦΑΣΗΣ
41	ΝΗΡΕΥΣ	2009	ΤΡΟΦΙΜΑ - ΠΟΤΑ	ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ ΜΕ ΘΕΜΑΤΑ ΕΜΦΑΣΗΣ
42	ALTEC	2008	ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ	ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ ΜΕ ΘΕΜΑΤΑ ΕΜΦΑΣΗΣ
43	ΧΑΛΥΒΔΟΦΥΛΛΩΝ	2008	Α ΥΛΕΣ	ΑΡΝΗΤΙΚΗ ΓΝΩΜΗ
44	ΜΑΙΛΛΗΣ	2008	ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ	ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ ΜΕ ΘΕΜΑΤΑ ΕΜΦΑΣΗΣ
45	ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚΗ	2008	ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ ΜΕ ΘΕΜΑΤΑ ΕΜΦΑΣΗΣ
46	ΑΛΛΑΤΙΝΗ	2008	Α ΥΛΕΣ	ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ ΜΕ ΘΕΜΑΤΑ ΕΜΦΑΣΗΣ
47	ΜΠΕΝΡΟΥΜΠΗ	2008	ΕΜΠΟΡΙΟ	ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ ΜΕ ΘΕΜΑΤΑ ΕΜΦΑΣΗΣ
48	ΣΕΛΟΝΤΑ	2008	ΤΡΟΦΙΜΑ - ΠΟΤΑ	ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ ΜΕ ΘΕΜΑΤΑ ΕΜΦΑΣΗΣ
49	ΑΑΤΤΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ	2008	ΜΕΣΑ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ	ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ ΜΕ ΘΕΜΑΤΑ ΕΜΦΑΣΗΣ
50	SANYO	2008	ΕΜΠΟΡΙΟ	ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ ΜΕ ΘΕΜΑΤΑ ΕΜΦΑΣΗΣ
51	ΑΕΓΕΚ	2008	ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ ΜΕ ΘΕΜΑΤΑ ΕΜΦΑΣΗΣ
52	LAVIPHARM	2007	ΥΓΕΙΑ	ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ ΜΕ ΘΕΜΑΤΑ ΕΜΦΑΣΗΣ
53	ΙΠΠΟΤΟΥΡ	2007	ΤΡΟΦΙΜΑ - ΠΟΤΑ	ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ ΜΕ ΘΕΜΑΤΑ ΕΜΦΑΣΗΣ
54	COMPUCON	2007	ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ	ΓΝΩΜΗ ΜΕ ΕΞΑΙΡΕΣΗ
55	ΑΛΥΣΙΔΑ	2007	ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ ΑΓΑΘΑ	ΓΝΩΜΗ ΜΕ ΕΞΑΙΡΕΣΗ
56	ΕΜΠΟΡΙΚΟΣ ΔΕΣΜΟΣ	2007	ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ ΑΓΑΘΑ	ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ ΜΕ ΘΕΜΑΤΑ ΕΜΦΑΣΗΣ

57	PLIAS	2007	ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ ΑΓΑΘΑ	ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ ΜΕ ΘΕΜΑΤΑ ΕΜΦΑΣΗΣ
58	ΕΤΜΑ	2007	ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ	ΓΝΩΜΗ ΜΕ ΕΞΑΙΡΕΣΗ
59	ΣΑΟΣ	2007	ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ	ΓΝΩΜΗ ΜΕ ΕΞΑΙΡΕΣΗ
60	ΚΛΩΝΑΤΕΞ	2007	ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ ΑΓΑΘΑ	ΓΝΩΜΗ ΜΕ ΕΞΑΙΡΕΣΗ
61	ΕΛΛΑΤΕΞ	2007	ΟΙΚΙΑΚΑ ΑΓΑΘΑ	ΓΝΩΜΗ ΜΕ ΕΞΑΙΡΕΣΗ
62	ΕΥΡΩΣΥΜΜΕΤΟΧΕΣ	2006	ΤΡΟΦΙΜΑ - ΠΟΤΑ	ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ ΜΕ ΘΕΜΑΤΑ ΕΜΦΑΣΗΣ
63	ΠΕΤΖΕΤΑΚΙΣ	2006	ΧΗΜΙΚΑ	ΑΡΝΗΤΙΚΗ ΓΝΩΜΗ
64	NEWSPHONE	2006	ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ	ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ ΜΕ ΘΕΜΑΤΑ ΕΜΦΑΣΗΣ
65	ΒΑΡΒΑΡΕΣΟΣ	2005	ΟΙΚΙΑΚΑ ΑΓΑΘΑ	ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ ΜΕ ΘΕΜΑΤΑ ΕΜΦΑΣΗΣ
66	ΜΥΛΟΙ ΛΟΥΛΗ	2005	ΤΡΟΦΙΜΑ - ΠΟΤΑ	ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ ΜΕ ΘΕΜΑΤΑ ΕΜΦΑΣΗΣ
67	ΑΝΕΚ	2005	ΤΑΞΙΔΙΑ - ΑΝΑΨΥΧΗ	ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ ΜΕ ΘΕΜΑΤΑ ΕΜΦΑΣΗΣ
68	ΕΙΚΟΝΑ ΗΧΟΣ	2005	ΕΜΠΟΡΙΟ	ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ ΜΕ ΘΕΜΑΤΑ ΕΜΦΑΣΗΣ
69	ΤΕΡΝΑ	2005	ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ ΜΕ ΘΕΜΑΤΑ ΕΜΦΑΣΗΣ
70	INTERFISH	2005	ΤΡΟΦΙΜΑ - ΠΟΤΑ	ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ ΜΕ ΘΕΜΑΤΑ ΕΜΦΑΣΗΣ

<u>ΠΙΝΑΚΑΣ 27:</u> ΟΙ 60 ΟΜΙΛΟΙ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΥΠΟΔΕΙΓΜΑΤΟΣ

Α/Α	ΟΜΙΛΟΣ	ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΕΙΔΟΣ ΕΚΘΕΣΗΣ
	ΤΡΟΦΙΜΑ - ΠΟΤΑ		
1	ΣΑΡΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ ΚΥΛ/ΛΟΙ	ΜΕΣΑΙΑ ΚΑΙ ΜΙΚΡΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗ	ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ
2	ΚΤΗΜΑ ΛΑΖΑΡΙΔΗ	ΜΕΣΑΙΑ ΚΑΙ ΜΙΚΡΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗ	ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ
3	COCA-COLA	ΜΕΓΑΛΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗ	ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ
4	CRETA FARM	ΜΕΣΑΙΑ ΚΑΙ ΜΙΚΡΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗ	ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ
5	CARDICO	ΣΕ ΑΝΑΣΤΟΛΗ	ΑΡΝΗΣΗ ΓΝΩΜΗΣ
6	ΙΠΠΟΤΟΥΡ	ΣΕ ΕΠΙΤΗΡΗΣΗ	ΓΝΩΜΗ ΜΕ ΕΠΙΦΥΛΑΞΗ
7	NUTRIART	ΣΕ ΕΠΙΤΗΡΗΣΗ	ΜΕ ΘΕΜΑΤΑ ΕΜΦΑΣΗΣ
8	ΕΛΓΕΚΑ	ΜΕΣΑΙΑ ΚΑΙ ΜΙΚΡΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗ	ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ
9	ΕΒΡΟΦΑΡΜΑ	ΜΕΣΑΙΑ ΚΑΙ ΜΙΚΡΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗ	ΜΕ ΘΕΜΑΤΑ ΕΜΦΑΣΗΣ
10	ΚΑΡΑΜΟΛΕΓΚΟΣ	ΜΕΣΑΙΑ ΚΑΙ ΜΙΚΡΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗ	ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ
	ΕΜΠΟΡΙΟ		
11	ΝΑΚΑΣ	ΜΕΣΑΙΑ ΚΑΙ ΜΙΚΡΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗ	ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ
12	ΕΙΚΟΝΑ ΗΧΟΣ	ΣΕ ΕΠΙΤΗΡΗΣΗ	ΜΕ ΘΕΜΑΤΑ ΕΜΦΑΣΗΣ
13	AS COMPANY	ΜΕΣΑΙΑ ΚΑΙ ΜΙΚΡΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗ	ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ
14	FOLIE-FOLIE	ΜΕΓΑΛΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗ	ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ
15	REVOIL	ΜΕΣΑΙΑ ΚΑΙ ΜΙΚΡΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗ	ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ
16	ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΑΘΗΝΩΝ	ΣΕ ΕΠΙΤΗΡΗΣΗ	ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ
	ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ ΑΓΑΘΑ		
17	ΤΕΞΑΠΡΕΤ ΑΕ	ΣΕ ΑΝΑΣΤΟΛΗ	ΓΝΩΜΗ ΜΕ ΕΠΙΦΥΛΑΞΗ
18	ΔΡΟΜΕΑΣ	ΜΕΣΑΙΑ ΚΑΙ ΜΙΚΡΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗ	ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ
19	CENTRIC ΠΟΛΥΜΕΣΑ	ΜΕΣΑΙΑ ΚΑΙ ΜΙΚΡΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗ	ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ
20	RILKEN	ΜΕΣΑΙΑ ΚΑΙ ΜΙΚΡΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗ	ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ
21	ALSINCO	ΜΕΣΑΙΑ ΚΑΙ ΜΙΚΡΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗ	ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ

22	YALCO	ΣΕ ΕΠΙΤΗΡΗΣΗ	ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ
23	JUMBO	ΜΕΓΑΛΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗ	ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ
24	FOURLIS	ΜΕΓΑΛΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗ	ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ
25	ΚΑΡΕΛΙΑ	ΜΕΣΑΙΑ ΚΑΙ ΜΙΚΡΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗ	ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ
26	ΚΟΡΡΕΣ	ΜΕΣΑΙΑ ΚΑΙ ΜΙΚΡΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗ	ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ
	ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ		
27	KLEEMAN	ΜΕΣΑΙΑ ΚΑΙ ΜΙΚΡΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗ	ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ
28	ΝΤΙΟΝΙΚ ΑΕΒΕ	ΜΕΣΑΙΑ ΚΑΙ ΜΙΚΡΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗ	ΜΕ ΘΕΜΑΤΑ ΕΜΦΑΣΗΣ
29	ΝΕΧΑΝS ΕΛΛΑΣ	ΜΕΣΑΙΑ ΚΑΙ ΜΙΚΡΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗ	ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ
30	ΕΛΤΡΑΚ ΑΕ	ΜΕΣΑΙΑ ΚΑΙ ΜΙΚΡΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗ	ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ
31	ΝΕΩΡΙΟΝ	ΣΕ ΕΠΙΤΗΡΗΣΗ	ΜΕ ΘΕΜΑΤΑ ΕΜΦΑΣΗΣ
32	ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΚΑΛΩΔΙΑ	ΜΕΣΑΙΑ ΚΑΙ ΜΙΚΡΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗ	ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ
33	ΟΛΘ	ΜΕΓΑΛΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗ	ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ
34	ΜΑΪΛΗΣ	ΣΕ ΕΠΙΤΗΡΗΣΗ	ΜΕ ΘΕΜΑΤΑ ΕΜΦΑΣΗΣ
35	FRIGOGLASS	ΜΕΓΑΛΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗ	ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ
36	FLEXOPACK	ΜΕΣΑΙΑ ΚΑΙ ΜΙΚΡΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗ	ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ
	ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ		
37	ΠΛΑΙΣΙΟ	ΜΕΓΑΛΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗ	ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ
38	ΜΑΡΑΚ	ΣΕ ΕΠΙΤΗΡΗΣΗ	ΜΕ ΘΕΜΑΤΑ ΕΜΦΑΣΗΣ
39	MLS ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ ΑΕ	ΜΕΣΑΙΑ ΚΑΙ ΜΙΚΡΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗ	ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ
40	COMPUCON	ΣΕ ΕΠΙΤΗΡΗΣΗ	ΜΕ ΘΕΜΑΤΑ ΕΜΦΑΣΗΣ
41	FORTHNET	ΜΕΣΑΙΑ ΚΑΙ ΜΙΚΡΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗ	ΜΕ ΘΕΜΑΤΑ ΕΜΦΑΣΗΣ
42	INTERTECH	ΜΕΣΑΙΑ ΚΑΙ ΜΙΚΡΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗ	ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ
43	ΙΝΤΕΑΛ	ΜΕΣΑΙΑ ΚΑΙ ΜΙΚΡΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗ	ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ
44	SPACE	ΜΕΣΑΙΑ ΚΑΙ ΜΙΚΡΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗ	ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ

	Α ΥΛΕΣ		
45	ΣΙΔΕΝΟΡ	ΜΕΓΑΛΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗ	ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ
46	ALUMIL	ΜΕΣΑΙΑ ΚΑΙ ΜΙΚΡΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗ	ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ
47	MERMEREN KOMBINAT	ΜΕΣΑΙΑ ΚΑΙ ΜΙΚΡΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗ	ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ
48	ΜΥΤΙΛΗΝΑΙΟΣ	ΜΕΓΑΛΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗ	ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ
49	S&B ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑ ΟΡΥΚΤΑ	ΜΕΓΑΛΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗ	ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ
50	ΕΛΑΣΤΡΟΝ	ΜΕΣΑΙΑ ΚΑΙ ΜΙΚΡΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗ	ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ
51	ΕΤΕΜ	ΜΕΣΑΙΑ ΚΑΙ ΜΙΚΡΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗ	ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ
52	ΕΛΒΑΛ	ΜΕΓΑΛΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗ	ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ
	ΠΕΤΡΕΛΑΙΟ - ΑΕΡΙΟ		
53	ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΕΤΡΕΛΑΙΑ	ΜΕΓΑΛΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗ	ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ
54	ΜΟΤΟΡ ΟΪΛ	ΜΕΓΑΛΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗ	ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ
55	ΕΛΙΝ ΟΪΛ	ΜΕΣΑΙΑ ΚΑΙ ΜΙΚΡΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗ	ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ
	ΧΗΜΙΚΑ		
56	CYCLON ΕΛΛΑΣ	ΜΕΣΑΙΑ ΚΑΙ ΜΙΚΡΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗ	ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ
57	EURODRIP	ΜΕΣΑΙΑ ΚΑΙ ΜΙΚΡΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗ	ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ
58	DRUCKFARBEN	ΜΕΣΑΙΑ ΚΑΙ ΜΙΚΡΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗ	ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ
59	ΠΕΤΖΕΤΑΚΙΣ	ΣΕ ΑΝΑΣΤΟΛΗ	ΜΕ ΘΕΜΑΤΑ ΕΜΦΑΣΗΣ
60	ΕΛΤΟΝ	ΜΕΣΑΙΑ ΚΑΙ ΜΙΚΡΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗ	ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ

<u>ΣΗΜΕΙΩΣΗ:</u> Η ΕΡΓΑΣΙΑ ΣΥΝΟΔΕΥΕΤΑΙ ΑΠΟ CD ΠΟΥ ΠΕΡΙΕΧΕΙ ΤΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΚΑΘΩΣ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥΣ ΤΗΣ ΕΜΠΕΙΡΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ